

AIDAI

1955
NR. 2

TURINYS

FEBRUARY, 1955

AIDAI-ECHOES, cultural magazine published monthly, except July and August, by the Franciscan Fathers, Kennebunk Port, Maine. Subscription $6.00, single copy 60c. Entered as second class matter at the post office at Kennebunk Port, Maine, February 7, 1950, under the act of March 3, 1879. Additional entry at Brooklyn, N. Y.

AIDAI

MĖNESINIS KULTŪROS ŽURNALAS

1955 METAI VASARIO MĖNUO Nr. 2 (78)

TAUTIŠKUMO PROBLEMA TREMTYJE

ANDRIUS BALTINIS

1. Tautos kilmė ir esmė.

Tautiškumas yra degančiai aktualus mūsų dienų klausimas, išaugęs į didelę istorinę jėgą ir sukrečiantis pasaulį iki pat pamatų. Tautiškumas ypač aktualus mūsų tautai, nes jos egzistenciją lemia didžiųjų grumtynės, todėl tik teisingas tautinių santykių išsprendimas gali užtikrinti mums laisvę ir nepriklausomybę ir nurodyti mūsų vietą pasaulio tautų tarpe. Aktualiausia gi ši problema tai tautos daliai, kuri yra išbarstyta tarp svetimų tautų tremtyje: jai tautiškumo išlaikymas tampa asmeninės egzistencijos ir asmeninio likimo klausimu. Todėl jis spręstinas su visa kritiška rimtimi, jaučiant šio sprendimo atsakomybę ir visą jo sunkumą.

Sunkumai kyla iš to, kad tautiškumas dar yra nauja gyvenimo apraiška, neturinti savo tradicinių, mokslinių formulavimų, bet iškylanti kaip dienos problema, politinis sąjūdis, bei emocijų apspręstas žmonių veikimas. Todėl čia sunku rasti tam tikrą distanciją ir objektyvumą. Klausimo sprendimą apsunkina dar ir toji aplinkybė, kad čia tenka susidurti su eile naujų mokslų — etnologija, sociologija, psichologija, kultūros filosofija, žodžiu, su dalimi sunkiai peržvelgiamų problemų ir nenusistojusių sąvokų. Atsižvelgiant į šias sunkenybes, sunku išvengti tam tikro subjektyvizmo, vieno kito mažiau tikro formulavimo, aštresnio tvirtinimo bei perdėjimo. Tačiau šie dalykai gali pažadinti gyvesnes diskusijas ir intensyvesnį galvojimą.

Tautiškumo pagrinde stovi tauta. Tautiškumas yra atremtas į tautą ir iš jos išauga. Todėl norint suvokti tautiškumą, pirmiausia reikia žvilgsnį kreipti į tautą, išaiškinti jos kilmę ir visas apraiškas, susietas su tautos gyvenimu.

Kalbant apie tautą, pirmiausia iškyla klausimas, kas verčia žmones bendrauti vienus su kitais, jungtis į grupes bei bendruomenes? Šiam klausimui išspręsti yra sukurta įvairių teorijų, atremtų į tam tikrus gyvenimo reiškinius bei patyrimą. Tačiau visos jos remiasi bendra prielaida, kad žmogaus prigimtyje yra įgimtas palinkimas bendrauti su kitais, kad žmogus pačia savo prigimtimi yra apspręstas būti ne vienas, bet drauge. Šį žmogaus prigimtyje glūdintį norą būti drauge su kitais yra jau labai seniai pastebėjęs Aristotelis ir žmogų pavadinęs draugingu gyviu. Žmonės tad, savo prigimties verčiami, nuo seniausių laikų bendrauja, draugauja ir yra sukūrę įvairias savo bendravimo formas.

Seniausia ir pirmutinė žmonių bendravimo forma yra *religinis kultas*. Religinis kultas stipriausiai riša žmones vienus su kitais: bendros dievybės akivaizdoje išnyksta individualiniai žmonių skirtumai, jie pasijunta vienas kitam artimi, sujungti tuo pačiu dievybės pergyvenimu, išreikštu bendru ritualu. Iš šio religinio pergyvenimo kyla pirmykštė žmonių bendruomenės užuomazga, iš kurios, prisidedant kitiems veiksmams, išsivysto tauta.

Daug yra veiksnių, formuluojančių tautą, ir sociologai iškelia vis naujų. Vieni jų — tai *ūkiniai ir savisaugos* reikalai. Žmonės lengvai pastebi, kad laikymasis drauge yra jiems naudingas, didina jų gerovę, lengvina jų gyvenimą. Sukurtą, nors ir primityvią gerovę, reikia ginti

nuo priešų, grasinančių turtui ir gyvybei. Susijungus keliems, lengviau apsiginti nuo priešų ir net kitus užpulti. Šie ūkiniai ir militariniai reikalai vertė žmones burtis kartu ir bendrai rūpintis savo gerove ir saugumu. Būdami ilgiau toje pačioje vietoje ir veikiami tų aplinkybių, žmonės verčiami prie aplinkumos prisitaikyti ir kurti atitinkamą aplinkybėms gyvenimą. Taip iškyla *geografinė erdvė* arba savo žemė, kaip svarbus žmones jungiantis veiksnys. Tautos yra išsikovojusios daug sunkių kovų dėl savo žemės, nes mato joje vieną iš savo buvimo pagrindų. Su geografine erdve glaudžiai rišosi žmonių *biologinė vienybė*. Nors paskutiniais metais jos reikšmė perdėta, tačiau žvelgiant giliau į tautų ypatybes, jų biologiniai skirtumai nepaneigiami: lengva skirti žydą nuo ruso, vokietį nuo mongolo, prancūzą nuo negro. Šie biologiniai ryšiai turi savo reikšmę tautų susidaryme ir nepaisyti jų negalima.

Tačiau šie išoriniai veiksniai nėra svarbiausieji tautos susiformavime. Tauta yra ne tiek biologinė, kiek dvasinė vienybė. Tautą, kaip dvasinę vienybę, plačiai yra nagrinėjęs ir pagrindęs dr. Pr. Gaidamavičius savo knygoje: "Išblokštasis žmogus". Ten, tarp kitko, jis sako: "Tautos kaip bendruomenės pagrinde glūdi ne biologinis, o dvasinis pradas". Remdamasis O. Spannu, jis tvirtina, kad tauta esanti dvasinė bendruomenė, kuri remiasi dalyvavimu toje pačioje kultūroje ir organinėj kultūros bendruomenės vienybėj. Taigi, ne kraujas yra konstitucinis tautos pradas, o dvasinė-kultūrinė realybė, kuria remiasi "mes—aš" centras (79-80 psl.). Šie išvedžiojimai mus veda į visai kitą pasaulį, negu pirma suminėtieji. Iš jų matyti, kad tautą formuojančių veiksnių ir jos esmės reikia ieškoti metafizikos ir socialinės psichologijos srityje, o ne empiriniuose, ūkiniuose, militariniuose bei rasiškai biologiniuose reikalavimuose.

Kadangi, kaip jau pradžioje iškėlėme, pagrindinis ryšys, jungiąs žmones, yra religinis, tautos kilmės reikia ieškoti metafizinėje plotmėje — Absoliute. Dievas yra visokios vienybės pagrindas. Jis yra ir tautų pamatas ir Jo sprendimuose yra tautų buvimo prasmė. Čia mes visai galime pritarti O. Spengleriui, kad maginis (religinis) jausmas, toks vidujinis ir stiprus, sudaro pagrindinę tautinę jungtį.

Iš šio pagrindinio, metafizinio ryšio išplaukia kiti dvasiniai ryšiai, kuriuos galima pavadinti socialiniais-psichologiniais. Šioje socialinėje-psichologinėje srityje žymią vietą užima *bendri išgyvenimai*. Kiekviena tauta turi savo tradicijas, simbolius, savo prisiminimų įkūnijimus — paminklus, kurie tik šios tautos nariuose sukelia tam tikrus jausmus. Pvz., užtenka tik prisiminti Rūpintojėlį, lietuviško kryžiaus ar vyties motyvus poezijoje ar mene, kad jie sukeltų ištisų pergyvenimų kompleksą lietuvio sieloje. Tai pergyvenimai, galimi tik lietuvio sieloje. Svetimtautis juos gali pergyventi tik kaip meninius kūrinius. Jų ypatinga, lietuviška reikšmė jam neprieinama.

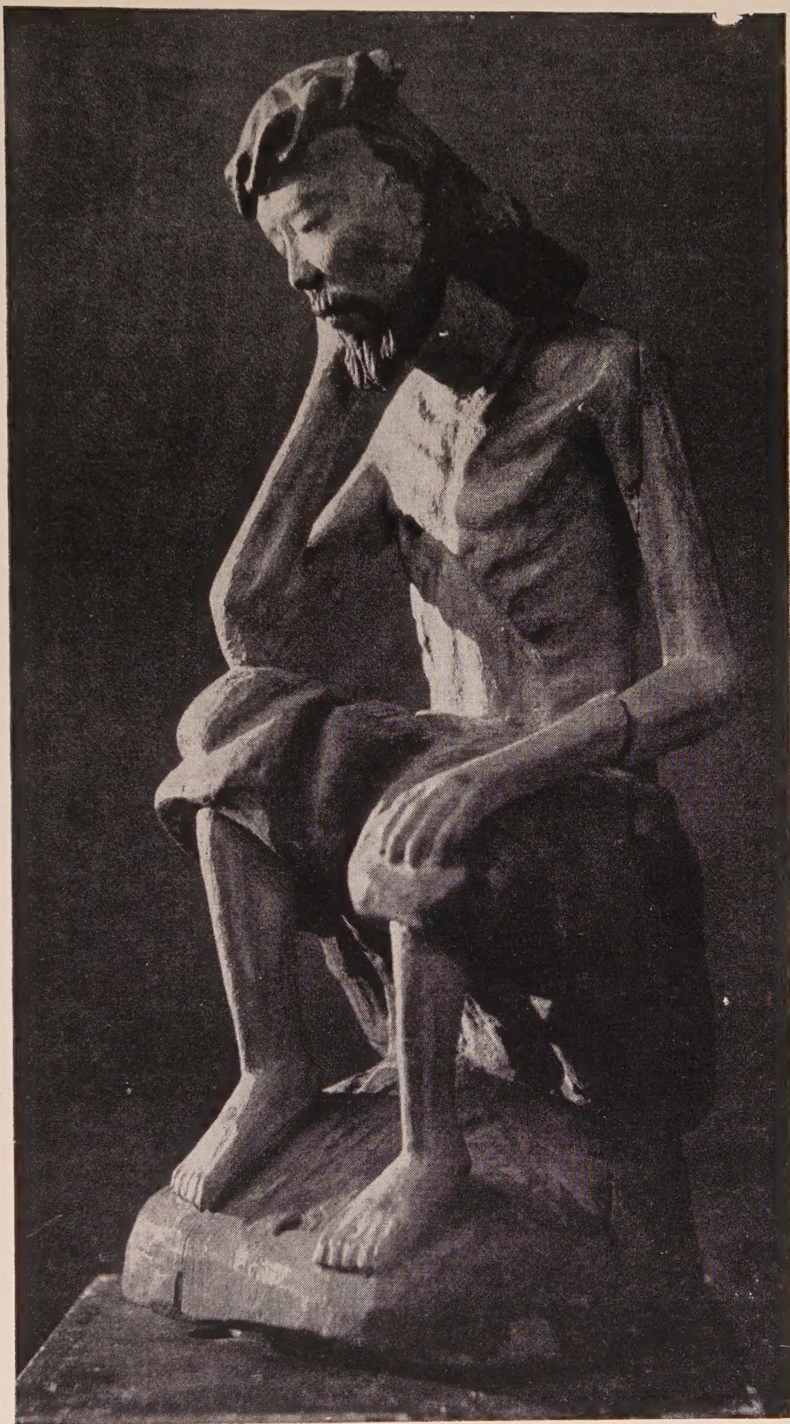
Šie tad bendrų pergyvenimų ryšiai jungia vienus tautos narius su kitais ir savo išraišką randa kalboje, tradicijoje, papročiuose, mene, moksle ir apskritai tautinėje kultūroje, kuri yra ne kas kita, kaip bendrų tautos pergyvenimų realus įsikūnijimas. Ne visi šie pergyvenimai yra sąmoningi, dalis jų glūdi tautos pasąmonėje. Šis iš pasąmonės kyląs ryšys su savo tauta yra pats giliausias ir galingiausias, jo dėka tauta išlieka pastovi. Pasąmonės ryšys apsireiškia gyvenime kaip *bendro likimo* pajautimas, *tautinio genijaus* išsiskleidimas, *senolių dvasios ar tautinės sielos* pergyvenimas.

Čia iškėlėme kai kuriuos reikšmingesnius veiksnius, apsprendžiančius tautos kilmę ir jos esmę. Ne visi jie vienodos vertės: šalia ekonominių, militarinių ir biologinių veiksnių, atremtų į gyvenimo ir istorinio vyksmo analizę, iškelti metafiziniai, dvasiniai bei religiniai, atremti į intuityvinius įžvelgimus, esančius už empirinės patirties ribų. Tačiau šie paskutinieji nėra mažiau svarbūs, nes empirinis patyrimas, atremtas į diskursinį galvojimą, nėra vienintelis pažinimo būdas: svarbesnis už jį yra intuityvinis įžvelgimas ir jausminis pergyvenimas, nes tik jame tauta atsiskleidžia kaip *dvasinė vienybė* su savo esmę atitinkančiomis žymėmis bei savybėmis, kurių negalima išvesti iš atskirų empirinių momentų. Išeinant iš šių veiksnių, galima sakyti, kad *tauta yra žmonių bendruomenė, pasiekusi tam tikrą dvasinio savarankumo laipsnį, turinti savo būdą bei charakterį ir jį apreiškianti savo darbais bei tautine kultūra.*

2. Tautinė sąmonė ir tautiškumas.

Tauta tad yra tam tikra dvasinė visuma, dvasinė vienybė, kuri jaučiasi nepriklausoma nuo kitų, galinti pati egzistuoti ir kurti. Tautos pajautimas savęs, kaip tam tikros savarankios dvasinės visumos, sudaro tautos sąmonę. *Tautos sąmonė yra vienos tautos žmonių pajutimas, kad juos visus tarp savęs riša tikri ir stiprūs ryšiai, kad jie gali būti laimingi, tik būdami kartu, kad šių ryšių nutraukimas daro juos nelaimingus ir jų gyvenimą negalimą.*

Tautinė sąmonė yra lemiantis veiksnys tautos gyvenime. Tauta gali egzistuoti tik tol, kol atskiri jos nariai jaučia ir tiki, kad jie gali pras-

RŪPINTOJĖLIS

V. Augustino nuotrauka

mingai gyventi, tik likdami tautinėje bendruomenėje. Ši tautinė sąmonė gyvenime apsireiškia savo tautos vertės pergyvenimu ir *aktyviu* įsijungimu į tautos vertybių saugojimą, jų gyvenimą bei kūrimą. Šis veiksmingas tautinės sąmonės pergyvenimas ir sudaro tautiškumą. *Tautiškumas yra sąmoningas savo tautos vertės pergyvenimas ir šio pergyvenimo išreiškimas darbais, atremtais į įsitikinimą, kad žmogus gali prasmingai gyventi, tik likdamas savo tautinėje bendruomenėje.* Tautiškumas tad kyla iš tautinės sąmonės, yra ne kas kita, kaip šios sąmonės apsireiškimas kūrybingais žygiais, nukreiptais į savo tautinės gyvybės išlaikymą ir jos ugdymą.

Tautiškumo ar tautinės sąmonės vieta — šeima. Ji tiek biologinių, tiek dvasinių tautos

jēgų šaltinis. Iš jos tautinē gyvybē sklinda į visą tautos organizmą. Tautinē sąmonē yra esmiškai surišta su šeima: jei šeimoje užgęsta tautinēs sąmonēs pajautimas, jei jis yra pažeidžiamas tautiškai mišriomis jungtuvēmis, svetimos kalbos ir papročių pasisavinimu bei kitomis svetimomis įtakomis, tai žlunga ir visa tauta. Šeimos didelę reikšmę gerai suprato komunizmo vadai. Jie, norēdami išauginti naujus, komunistiškai nusiteikusius žmones, sugriovē šeimą kaip senųjų ideologijų tvirtovę. Tačiau jie greit pastebējo, kad be šeimos atramos negalima įskiepyti jokios ideologijos, išauginti jokio naujo žmogaus, jokio tikro komunisto, todēl jie skubiai grįžo prie griežtų šeimos principų. Šis komunistų eksperimentas mums rodo, kad šeima nēra tik biologinēs gyvybēs perteikēja, bet ir tautos sielos išskleidēja ir palaikytoja; be jos tauta išnyktų, virsdama palaidų žmonių mase.

Šeimoje tad gema tautinē gyvybē, joje bręsta tautinē sąmonē ir įvairiais būdais sklinda visoje tautoje. Svarbiausieji šio sklidimo būdai yra tautos dvasios turtai, jos kultūra, o ypač kalba. Kalboje apsireiškia tautos siela, jos galvojimo, jutimo ir pasaulio suvokimo būdas. Kalba yra gyvas tautos ryšys su visais jos nariais, su buvusiomis ir būsimomis kartomis. Šis ryšys, susikristalizavęs tautinēs kultūros pavidalu, yra vienas galingiausių tautinēs sąmonēs reiškējų, tautinēs gyvybēs palaikytojų ir ugdytojų. Nors tauta yra atremta į biologines savybes ir geografinę erdvę, tačiau ji laikosi ne šiomis biologinēmis, bet dvasinēmis savo savybēmis. Jei, pvz., vienos kartos vokiečių kraują perpiltume prancūzams, o prancūzų kraują vokiečiams, tai vokiečiai netaptų prancūzais ir atvirkščiai. Nei vokiečiai nei prancūzai šiuo atveju nenustotų savo tautinių ypatybių, neprarastų savo tautinēs sąmonēs. Taip pat vokiečiai, perkelti į prancūzų žemę, dar nenustos savotiškos dvasios, netaps prancūzais. Tuo tarpu jei vokiečiai priimtų prancūzų kalbą ir kultūrą, o prancūzai vokiečių, tai jie virstų šių tautų nariais ir prarastų savo tautinę individualybę. Tačiau šioks svetimos kalbos, o ypač svetimos kultūros pasisavinimas vyksta lētai. Tobulas svetimos kalbos ir kultūros pasisavinimas gali įvykti tik per kelias generacijas, jei yra ypatingai patogios sąlygos. Apskritai imant, sąmoninga tauta nutautēja labai pamažu: šimtais ir net tūkstančiais metų tautos yra išlaikiusios savo psichines ir fizines savybes, nors ir gyvendamos svetimų tautų tarpe.

Tautos sąmonę stiprina ir ją apreiškia tautų vadai. Tačiau šie vadai nēra suprantami, kaip kokie juridiškai ar formaliai pagal balsų daugumą išrinkti asmenys, bet vadai, kurie yra išaugę iš pačios tautos sąmonēs. Jais gali būti žymūs mąstytojai, rašytojai ir net šventieji. Jie, kilę iš pačios tautos, atspēja savo tautos ir laiko reikalavimus ir veda tautą prie šių reikalavimų realizavimo. *Vadai yra vienas iš tautos sąmonēs apsireiškimo būdų, tauta juose pamato pati save ir išgyvena savo vertybę.* Jei Afrikoje yra milijonai žmonių, o nēra tautų, tai todēl, kad iš šių žmonių negema vadų, o svetimi tautų vadai — anglai, prancūzai, belgai negali ugdyti šių tautų tautinēs sąmonēs. Priešingai gi yra Indijoje, kur kilo vadas iš pačios tautos, Gandhi, ir privedē ją prie nepriklausomybēs. Būtume neteisūs, jei paneigtume, kad tautinēs sąmonēs tikrieji reiškējai nēra tautų vadai, didžios asmenybēs, išaugusios iš pačios tautos.

Dar skaidriau tautinē sąmonē atsispindi tautos didvyriuose. Jie yra tikrieji tautinēs sąmonēs paveikslai, gyvas šios sąmonēs apsireiškimas gyvenimo tikrovēje. Didvyris plačia prasme yra kiekvienas, kuris įvykdo ką nors nepaprasto, viršijančio žmogaus jēgas. Didvyriškumas gema ten, kur sąmoningai kovojama su kliūtimis, rizikuojant net savo gyvybe, siekiant kokio nors kilnaus tikslo. Šio tikslo įžvelgimas yra individualus, tačiau pats didvyriškumas gema iš tautinēs sąmonēs gelmių ir nesiekia toliau už tautos ribų. Didvyris gyvas, kol gyva tauta. Tauta yra toji dirva, kur gali apsireikšti didvyris, tas veidrodis, kuriame atsispindi ir laikosi jo darbai bei žygiai. Didvyris yra glaudžiai surištas su savo tauta. Jis jaučia atsakomybę už tautą, o tauta jo didvyriškumą pamato ir atskleidžia. Prancūzų svetimšalių legijonas turi žmonių su didvyrio ypatybēmis ir yra parodęs daug karžygiškumo, bet šis didvyriškumas yra nežinomas, užgesęs, nes jis neturi tautos, į kurią galētų atsiremti. Nueitumēm per toli, kalbēdami apie didvyrio kultą. Čia galime tik pabrēžti, kad legendos ir mitai apie tautos didvyrius yra stiprinusios tautas sunkiausiais laikais. Didvyriškumas yra tas šaltinis, iš kurio teka tautos gyvybinēs jēgos ir kuriame gražiausiai apsireiškia tautinē sąmonē.

Grēsmē tautinei gyvybei yra vienas iš galingiausių tautinēs gyvybēs žadintojų. Ši grēsmē gali būti išorinē, kylanti iš kitų tautų, ir vidujinē, einanti iš pačios tautos. Nors keista, kad grēsmē gali stiprinti tautinę sąmonę, tačiau gyvenimas tai patvirtina. Tai matyti iš mūsų pačių istorijos ir mūsų tremties asmeniško patyrimo. Atsidūrus dideliame pavojuje, tauta tampa vieninga, pergyvena save kaip visumą ir parodo didelę jēgą bei drąsą sunkenybēms nugalēti.

Sociologai tvirtina, kad kiekviena tauta, turinti savo sąmonę, nori atsipalaiduoti nuo kitų tautų įtakos bei priklausomybēs. Tai atsitinka

anksčiau ar vėliau, jei tauta kovose dėl savo laisvės nežūsta. Šis tautos noras savarankiai gyventi ir tvarkytis negal būti kitaip įvykdytas, kaip tik tautai susiorganizuojant į savo valstybę. Valstybė tad kyla iš pačios tautos esmės, iš jos sąmonės, yra ne kas kita, kaip galutinis jos sąmonės išsiskleidimas, natūralus jos organizavimas. Atsirėmę į šį natūralų tautinės sąmonės išsiskleidimą, teisininkai iš jo išvedė teisę kiekvienai tautai organizuotis į savo valstybę. Ši teisė yra išreikšta vadinamajame tautų apsisprendimo principe ir keturiolikoje Wilsono punktų, kuriais remiantis po antrojo karo susikūrė daug valstybių, jų tarpe ir mūsų. Valstybė yra tautos išsivystymo natūrali išdava, visų tautos troškimų įkūnijimas ir jų apvainikavimas.

3. Tautos sąmonę žlugdantieji veiksniai

Tautos gyvenimas kitaip neįmanomas, kaip tik tikėjimu savimi, savo vertės pajautimu. Ir savaime suprantama, kad ten, kur tauta yra gyva, gyvas yra ir jos tikėjimas savimi, gyva yra tautinė sąmonė. Juo tauta gyvybingesnė, juo jos sąmonė stipresnė. Todėl tauta yra sunaikinama, kai sugriaunamas jos tikėjimas savimi, kai užslopinama jos sąmonė. Čia tad iškyla mums pagrindinis ir svarbiausias klausimas: kokie veiksniai slopina tautos sąmonę, sunaikina tautos tikėjimą savimi, savo vertybe?

Svarbiausias veiksnys, žlugdąs tautinę sąmonę, sunaikinąs tautos tikėjimą savimi, yra susižavėjimas svetima kultūra. *Jei kokia nors tauta pradeda žavėtis kokios nors svetimos tautos laimėjimais, jos kultūra, jausdamosi prieš ją menka ir silpna, tai tokia tauta jau yra save pasmerkusi išnykti iš kitų tautų šeimos.* Galingosios Romos imperijos sugriuvimo priežasčių reikia ieškoti svetimų kultūrų pasisavinime. Graikų filosofija, persodinta į romėnų žemę, davė tik menką eklekticizmą ir bereikšmius sekimus, o rytų religijos — tik apgailėtiną sinkretizmą. Be abejo, čia buvo ir kitų politinių ir ūkinių priežasčų, tačiau jos buvo antraeilės, svarbiausioji buvo — tautinės sąmonės pažeidimas svetimų kultūrų ir religijų įtakomis. Mūsų tauta per ilgus šimtmečius galėjo išlikti tik todėl, kad sugebėjo apsisaugoti nuo svetimų kultūrų įtakos: Kražių skerdynės, didvyriška kova prieš rusiškąją graždanką, savųjų mokyklų steigimas, vargo mokykla, knygnešiai, — tai vis šviesūs epizodai mūsų tautos istorijoje, liudiją jos tikėjimą savimi ir matymą tų pavojų, kurie grėsė iš svetimų.

Kad susižavėjimas svetima kultūra yra mirtinas smūgis tautinei gyvybei, tai gerai žino mūsų priešai. Ir vieni ir kiti nuolatos stengėsi mus įtikinti, kad mes esame skaičiumi maža tauta, kad mes neturime savo kultūros, kad mes iš viso nieko negalime, kad jei ką turime, tai tas tik lenkų ar rusų nuopelnas. Kodėl šie neteisingi tvirtinimai? Jų tikslas tik vienas — sugriauti mūsų tautos tikėjimą savimi, sunaikinti mūsų tautinę sąmonę, nes tai būtina sąlyga mūsų asimiliacijai.

Susižavėti svetima kultūra ir išnykti yra didelis pavojus visoms mažoms tautoms, o ypač tautos daliai, esančiai tremtyje. Šį pavojų pirmasis giliai yra įžvelgęs dr. J. Girnius savo straipsnyje: "Beieškant kelio mūsų tautinei kultūrai į pasaulį" (Aidai, 1953 m. 4 nr.). Jis visai teisingai mūsų nore išeiti į pasaulį įžiūri tam tikrą menkavertiškumo kompleksą, būdingą visoms mažoms tautoms. Juk visas tas "su pasididžiavimu skelbimas kiekvieno straipsnio, pasirodžiusio svetimoje spaudoje, kiekvienos knygos, išverstos į anglų ar vokiečių kalbas, kiekvieno mūsų mokslininko, patekusio į svetimą mokyklą", iš tikro, kaip sako dr. J. Girnius, yra ne kas kita, kaip giliai mūsų pasąmonėse glūdįs slaptas savimi nepasitikėjimas, savosios kultūros laikymas menkesne už svetimąją. Visas tas noras "išeiti į pasaulį", išplaukti į "tarptautinius vandenis", išsikelti iš "kaimo į vienkiemius", visas tas mūsų literatūros apsisukimas "pakeliui į Vakarus" ir visos mūsų visuomenės simpatijos, kuriomis palydimi šie troškimai, yra ne kas kita, kaip žavėjimasis svetima kultūra ir jautimasis menkaverčiais jos akivaizdoje. Visi šie ir panašūs reiškiniai yra mūsų tautinės sąmonės ryškūs silpnėjimo ženklai, nors ir kažin kaip kilniais tikslais jie būtų pridengiami.

Nors lieka galiojanti mūsų pagrindinė tezė, kad žavėjimasis svetima kultūra silpnina tautinę sąmonę ir žlugdo tautinę gyvybę, tačiau visiškai tokio žavėjimosi negalima išvengti, negalima visiškai užsisklęsti nuo svetimų kultūrų. Kultūrinėmis vertybėmis keitimasis yra europinės kultūros būtina sąlyga, nes ši kultūra yra visų tautų bendros kūrybos vaisius. Aklas užsisklendimas nuo svetimų kultūrų būtų apgailėtinas etnocentrizmas, kenksmingas tiek kultūrai, tiek pačiai užsisklendžiančiai tautai. Savo laiku apsitvėrusi "kinų siena" kiniškoji kultūra sustingo ir išsigimė, tuo tarpu japonai, priimdami Europos kultūros laimėjimus, žymiai sustiprėjo kaip tauta. Ir sovietiškoji kultūra, užsisklendusi "geležine uždanga" nuo likusiojo pasaulio, eina išsigimimo ir žlugimo keliu. Tai pripažįsta ir dr. J. Girnius, teigdamas: "Turime kiek galima plačiau atsiskleisti visiems didiesiems kultūros laimėjimams, kad jie sparčiai padėtų išsiskleisti ir mūsų kūrybinio genijaus galimybėms". Tai, be abejo, labai teisingas įžvelgimas. Mums būtinai reikia rasti kelią į pasaulio kultūrą. Tą kelią nuro-

KAPINIŲ KOPLYTĖLĖ V. Augustino nuotrauka

do dr. J. Girnius jau mūsų cituotame straipsnyje: "Du yra keliai mažai tautai į pasaulį. Pirmasis kelias yra netiesioginis ta prasme, kad kuriama betarpiškai savo tautai, pasitikint, jog tai, kas bus sukurta savo tautai, visada bus galima ir kitiems pasinaudoti. Antrasis kelias yra tiesioginis ta prasme, kad mažos tautos kūrėjas iš karto imasi kurti ne savo tautai, o vienai kuriai didžiųjų tautų".

Mes kartu su dr. J. Girnium pasisakome tremties sąlygose tik už pirmąjį kelią — *eiti į pasaulio kultūrą per savo tautą*. Antrą kelią atmetame, nes jis žalingas tiek kultūrai, tiek mūsų tautai. Ne daug tokių kūrėjų, kurie yra sukūrę pasaulinės vertės kūrinių. O visi tokie veikalai yra sukurti tik kokios nors tautos viduje, o tik vėliau įgiję kitų tautų pripažinimą. Sunku prileisti, kad dabartinės mūsų kartos kūrė-

jai galėtų ką nors sukurti, kam būtų paliekama vertė kokiai nors svetimai tautai, kurios dvasia ir galvosena jiems svetima ir mažai pažįstama. Todėl visi tie, kurie mėgins kurti ką nors tiesiogiai svetimai tautai, dalį savo kūrybinės vertės praras. *Kiekvienas, ar tai menininkas, ar mokslininkas, ar filosofas, didžiausią savo kūrybinių jėgų išsiskleidimą gali pasiekti tik savo tautoje.* Todėl kurdamas tiesiog kokiai svetimai tautai, jis nukentės kaip kūrėjas ir nukentės jo tauta, nes neduos tai, ką galėtų duoti. O gal ir iš viso jis nieko nesukurs, nes, kaip sako dr. J. Girnius, iš savo tautos jis išeis, o į svetimą neįeis. Dėl šios priežasties baigiame šį skyrelį teisinga dr. J. Girniaus išvada: "Savo versmių vanduo gaivesnis už svetimų šalių vyną, savajai tautai laimėtoji šviesa brangesnė už pasaulio vardo garsą. *Tebūnie pirmuoju rūpesčiu, kad kūrybinė šviesa neišblėstų mumyse, besistengiant ja svetimuosius nušviesti*".

Tautai, esančiai savo žemėje, susižavėti svetima kultūra ir susilpninti savo tautinę sąmonę nėra didelio pavojaus, tačiau netekus savo žemės, šis pavojus iškyla visu savo grėsmingumu. Todėl žydų tauta, būdama Egipto vergijoje, neįsijungė į egiptiečių kultūrą, bet liko nuošaliai, palaikydama savo getą. Reikšminga, kad paskutiniais laikais, nykstant jų getui, žydai pradėjo ieškoti savo tautai atramos savo žemėje ir valstybėje.

Pavojus tautinei sąmonei ir tuo pačiu tautinei gyvybei gali kilti ir iš vidaus, iš tautos susiskaldymo į įvairias grupes ir iš to kylančios įtampos. Šio susiskaldymo ir įtampos šaknų reikia ieškoti iš tų laikų, kada giminės jungėsi į gentis, o šios į tautą. Iš šių tautos formavimosi laikų yra pasilikęs kažkoks vidujinis priešingumas, kažkokia lenktyniavimo dvasia iki pat mūsų dienų ir reiškiasi tarp įvairių tautos sluogsnių. Prie pirmykščių priešingumų, kylančių iš pačios žmogaus individualybės, amžių bėgy jungėsi religiniai, kultūriniai, socialiniai bei kitoki skirtumai ir savo išraišką rado įvairiuose tautos narių susigrupavimuose. Ryškiausias iš šių susigrupavimų mūsų dienomis yra politinės arba politinės partijos.

Politines partijas reikia griežtai skirti nuo įvairių profesinių susigrupavimų: gydytojų, agronomų, inžinierių, mokytojų bei kitų. Nors jų interesai skirtingi, tačiau jie lengvai gali susitarti kokioje nors bendroje plotmėje, esančioje augščiau jų grupinių interesų, reikšmingoje jiems visiems. Tuo tarpu partijų priešingumai sunkiai suderinami, nes jie nekyla iš kokių nors profesinių reikalavimų, kurie žmogaus gyvenime yra antraeiliai, bet turi žymiai platesnį ir gilesnį pagrindą. *Partinių susigrupavimų pagrindas yra skirtingos žmonių individualybės, atremtos į religinius, kultūrinius, visuomeninius bei kitus skirtumus, žodžiu, į skirtingas pasaulėžvalgas ar pasaulėžiūras,* besiremiančias logiškai analizei nepasiduodančiomis, bet intuityviai įžvelgtomis vertybėmis bei tiesomis, kylančiomis iš pačių žmogaus prigimties gelmių. Viršum šių augščiausių vertybių negalima iškelti kokių nors antraeilių, kurioms pirmosios būtų palenkiamos.

Nors partijos kyla iš skirtingų pasaulėžiūrų, tačiau jų tarpusavio kova kyla ne tiek iš skirtingų pasaulėžiūrų, kiek iš partijų praktinių siekimų: *kiekviena partija nori kalbėti ne tik visos tautos vardu, bet nori visą tautą, o ne tik kokią nors jos grupę, padaryti savo nariais. Kiekviena partija nori tvarkyti ne tik kokią nors valstybinio gyvenimo sritį, bet visą valstybinį gyvenimą.* Dėl šių priežasčių, einančių iš pačių partijų esmės, o ne iš skirtingų pasaulėžiūrų, į kurias yra atremtos šios partijos, jų tarpusavio kova yra neišvengiama. Todėl partijos, atremtos į tą pačią pasaulėžiūrą, gali griežtai viena prieš kitą kovoti, jei jaučiasi užtenkamai galingos laimėti įtaką valstybėje, o partijos, atremtos į skirtingas pasaulėžiūras, gali tarp savęs sugyventi, jei viena jų jaučiasi silpnesnė ir tikisi išeiti į viešumą, prisijungdama prie kitos stipresnės partijos. Yra tad galimi skirtingų pasaulėžiūrinių partijų blokai, jei tik jie gali laimėti įtakos valstybės tvarkyme.

Kad partijos galėtų tarp savęs sugyventi, jos turi išsižadėti šių "visumos" pretenzijų, turi įsisąmoninti, kad jos yra ne visuma, bet tik dalys visumoje — tautoje. *Nei viena partija, paimta skyrium, neatstovauja ir negali atstovauti visos tautos.* Visą tautą gali atstovauti tik visų joje esančių partijų tarpusavis bendradarbiavimas ir kiekvienos jų teisių respektavimas. Tauta, kuri viršum partinių ir kitokių priešingumų bei įvairumų nejaučia savo organiškos visumos, jau yra pradėjusi išsigimti ir suirti. Joje jau yra prasidėjęs vyksmas, vedąs prie tautos žlugimo.

Partijos prasmingos, kol jos lieka tautos visumoje, vykdo tautos uždavinius, organizuojant tautą į valstybę. Jei jos nuo šių uždavinių vykdymo atitrūksta, lieka "nudžiūvusiomis šakomis" tautos kamiene. Jei tokių "šakų" daug, jos silpnina tautinę sąmonę ir rimtai grasina tautinei gyvybei.

Juo kuri tauta yra gyvybingesnė, juo jos tikėjimas savimi yra stipresnis, juo jos sąmonė aiškesnė. Iš tautinės sąmonės išauga tautos pašaukimas. Visos tautos turi savo pašaukimą, nors ne visos sąmoningai jį pergyvena, o juo la-

biau moksliškai formuluoja. Senovės graikai ir romėnai nekalbėjo apie tautinį pašaukimą, tačiau jį vykdė visu savo gyvenimu. Aleksandro Didžiojo karo žygiai į Rytus buvo įkvėpti graikų tautos pašaukimo, o Cezario kovos su galais ir kitomis šiaurės tautomis yra romėnų tautos pašaukimo išraiška. Napoleonas, garsėdamas karo žygiais, vykdė ne savo, bet prancūzų pašaukimą. Anglų kolonijų kariautojai taip pat vykdė anglų tautos misiją. Rusų tauta, Dostojevskio liudijimu, turi nešti išganymą kitoms tautoms.

Ir mes galime pagrįstai kalbėti apie savo tautos pašaukimą, nes mūsų tautinė sąmonė yra privedusi tautą prie nepriklausomybės. Mūsų tautos pašaukimo nušvietimas dabartinėse sąlygose turėtų didelę praktišką reikšmę. Savo tautos pašaukimo įsisąmoninimas stiprintų mus dabartinėje sunkioje kovoje už tautinės gyvybės išlaikymą, jungtų po visą pasaulį išblaškytos tautos narius, neleisdamas jiems sutirpti kitų tautų jūroje. Savo pašaukimo įsisąmoninimas duotų mums naujų jėgų pakelti tam sunkiam mėginimui, kurį Apvaizda yra mums šiandien skyrusi.

Pagal mūsų filosofą St. Šalkauskį, lietuvių tautos pašaukimas — jungti Rytų ir Vakarų kultūrą. Šią pažiūrą rimtai kritikavo prof. A. Maceina. Nesigilindami į šią kritiką, galime tik pabrėžti, kad pašaukimas turi kilti iš pačios tautos, iš jos sąmonės, o ne būti primestas iš šalies.

4. *Tautinis ethos ir visutinės etikos principai.*

Stipri tautinė sąmonė apsireiškia tautiniu pašaukimu. Tauta savo pašaukimą dažnai vykdo politinėmis priemonėmis, kurių svarbiausios yra militarinės. Taip iš tautos pašaukimo išauga imperializmas. Tautinis pašaukimas ir imperializmas kyla iš tos pačios šaknies, tautinės sąmonės, tautos tikėjimo savimi. Tačiau tautinė sąmonė gali suklestėti iki kitoms tautoms gresiančio imperializmo tik didžiosiose tautose. Mažosios tautos niekada nėra kitų tautų nukariautojos, pavergėjos bei prispaudėjos. Jų tautinis "imperializmas" apsireiškia tik reikalavimu gyventi savo žemėje, kalbėti savo kalba, ugdyti savo kultūrą. Didžiosioms tautoms šie dalykai yra savaime suprantami, ši teisė joms niekad neneigiama, tuo tarpu mažosioms tautoms dėl teisių gyventi savitą gyvenimą tenka nuolatos sunkiai kovoti.

Tautos, vykdydamos savo pašaukimą, siekdamos savo tikslų, nuolatos sueina į konfliktą su krikščioniškosios etikos principais. Etika savo esme yra visuotinė, privaloma visoms tautoms, visiems laikams. Nuo etikos reikia skirti ethosą. *Ethosas yra bendras noras įvykdyti gėrį.* Jis nėra atskirų individų dorinių nusistatymų suma, bet kažkas viršum jų. Šia prasme kiekviena tauta turi savo ethos, savo vertybių skalę, kuri nesiderina su universalios etikos principais. Tautos ethosas išplaukia iš tautinės sąmonės, iš tautos noro egzistuoti. Dėl šios priežasties tauta visados pateisina savo elgesį, nors jis būtų aiškiai priešingas visuotinėms doros normoms. Gyva ir sąmoninga tauta visada apsispręs už savo gėrį, už savo ethosą, nes jis plaukia iš jos gelmių. Istorijoje nematome atsitikimo, kai kokia tauta dėl krikščioniškosios etikos principų būtų atsisakiusi savo gyvybinių interesų dėl kitos tautos labo . . . Niekad nėra jokia tauta dėl kryžiaus atsižadėjusi kardo. Priešingai, šalia kardo ji yra turėjusi kryžių. Taip vyksta visose tautose, taip vyksta ir mūsų tautoje. Jei mozūrų kunigaikštis nuterioja kryžiuočius, mes jį vadiname didvyriu, jei kryžiuočiai mus, tai jie plėšikai.

Tautų santykiuose dar viešpatauja primityvi gamtinė moralė, kur egoizmas, stipresniojo teisė, emocijos ir aistros apsprendžia jų elgesį. Dėl stiprių nacionalinių aistrų visos pastangos apjungti tautas ir išspręsti jų tarpusavio sugyvenimo klausimą yra likusios nesėkmingos: sugriuvo Tautų Sąjunga, griūva Jungtinių Tautų organizacija. Net didžiausios grėsmės akivaizdoje Europos tautos nepajėgia susijungti į vieną, visas apimantį vienetą. Norint pergalėti tai, kas tautiškume yra nesveika ir kenksminga, reikia tautas įjungti į tą visumą, kuriai jos priklauso kaip dalys. O tokia visuma yra žmonija.

Nors dažnai tvirtinama, kad egzistuoja tik tautos, kad žmonija yra proto padaras, gryna abstrakcija, tačiau tokie tvirtinimai sunkiai pateisinami esančių faktų akivaizdoje. Tautos gyvena viena šalia kitos, ir iš šio viena kitos šalia buvimo, iš jų santykiavimo, kyla nauja realybė — žmonija. Šį teoretinį protavimą paremia pats gyvenimas. Didelių epidemijų, gamtos katastrofų ir kitų nelaimių atvejais žmonėse savaime kyla noras padėti nelaimėn patekusiems žmonėms, nežiūrint kokios tautos jie būtų, nes grasinama yra pačiai žmonių giminei. Yra visumos, kurios peržengia tautos ribas, bent jau toji visuma, kuri pasireiškia bendra kultūra. Niekas Europos taip nevienija, kaip pajutimas, kad jos kultūrai graso Rytų barbarija. Dar daugiau tautų ribas peržengia religija, ypač krikščionybė: Kristus skelbia savo mokslą *visoms tautoms,* miršta už *visą žmoniją.* Taigi, žmonija nėra fikcija, minties padaras ar abstrakcija, bet reali gyvenimo jėga, apsireiškianti istorijoje. Todėl tautos turi rasti kelią iš savo siauro nacionalizmo į žmonijos visumą. Ypač šio kelio radimas svarbus mažosioms tautoms, nes joms labiausiai gre-

sia nacionalinių aistrų siautėjimas ir jų egzistencija priklauso nuo teisingo tarptautinių santykių sutvarkymo. Jei politikai, ekonomistai ir militaristai jieško praktiško kelio į tautų apjungimą, tai mąstytojai, rašytojai ir kultūrininkai turi eiti pirma jų ir rodyti teoretinį kelią į tokią tautų visumą, kur atskiros tautos paaukotų dalį savo egoizmo visumos labui, kaip kad atskiri individai išsižada savo interesų, įsijungdami į tautą. Tautinės kultūros turi rasti kelią į visuotinę kultūrą, tautos — į žmoniją ir tautinės moralės į visuotinąją krikščioniškąją etiką. Kaip tautines kultūras įjungti į visuotinąją kultūrą, tautas į žmoniją, tautinius ethosus į visuotinąją moralę, yra pati didžioji problema, kurią turi išspręsti mūsų amžius.

PUNDZIUS — VANDENTEKIO FASADAS V. Augustino nuotrauka

ALFONSAS NYKA-NILIŪNAS

IŠTIKIMYBĖS ELEGIJA

"Niekados Tavęs aš nepaliksiu"
Yra žmogaus puolimo ir nemirtingumo liudininkas.
Aš palikau Tave. Aš niekad nebuvau Tavęs dar nepalikęs.
Ištikimybē yra maistas angelams, kurie kasdieną miršta
Alkani ir guli iškankinti sausų kamienų miškuose.

Tavo kūnas miega tolimoje šiaurēs jūros saloje,
Didžiulio ledo kalno rūsčioje papēdēj,
Prie milžiniško karštojo vandens šaltinio.
Nēra ten medžių pavasario paukščiams
(Tai aš turējau būti Tavo medis);
Raudonas saulēs diskas užima didžiulį horizontą;
Ant jo kraštų sutūpę paukščiai, tylūs kaip dievai,
Žiūri į Tavo guolį geizerio papēdēj;
Sausa, išdžiūvusiu gomuriu žolē
Tau pasakoja vasaros vidudienį ir vēją.

Saulēleidis atplaukia iš gigantiškų ledynų
Tylos; mažytē udros koja
Mindžioja spalvingus kiaukutus;
Staiga sustoja ir, karpydama ausimis, klausosi:
Tūkstančiai pingvinų klega gretimose salose —
Baltais arnotais, iškrypusiomis kojomis
Ir vaikiškomis akimis.
Ir aš esu tartum pingvinas,
Suspaudęs letenomis savo menką pratęsimo lobį,
Išnykęs begalinēse jų miniose,
Kad tiktai Tu manęs nerastum,
Kad nepaliestų mano dvasios tyras Tavo sapnas.

Ištikimybē yra maistas angelams, kurie kasdieną miršta
Pingvinų salose. Ir nejieškok tenai manęs:
Aš Tavo formą seniai ištryniau nuo savo pasaulio sienos
Ir nupiešiau savos silpnybēs ženklą,
Nes aš esu pingvinas, pasislēpęs miniose,
Kuris, sapnuodamas ir budēdamas,
Stato nepereinamą sieną,
Kurios Tu negalētum peržengti.

1954.

HIMNAS MISTIŠKAJAI ROŽEI

Mistiškoji Rožė auga ir žaliuoja žemėj.
Jos kūnas kyla iš bizantiškos nakties. Dulkėtais
Veidais ir rankomis vaikai negali Tavo spindulių sutepti.
Rasotais kūnais moterys sapnuoja sutuoktuvių guoly,
Žinodamos, kad jos dabar taip tyros,
Kaip išsipildymo diena. Venera,
Nuskendus Adrijos gelmėj,
Su kriauklėmis ausyse ir su maurais plaukuose,
Nubunda Tavo rytmetį. O kaltas nekaltume!
O nekaltas ir nesuteptas kaltume!
Viduramžis, paslėpęs Tavo mistiškąjį kūną,
Dar tebešaukia Laiko ir Visatos gelmėse.
Tavo liemenį apsikabinęs Veronese
Ateina ligi mano bundančios dienos ribos
Ir tyli. Mano diena: aštrus alyvų kvapas
Žalioje vazoje. Aušra ir vakaras. Keliai.
Mano motina tebeguli lopšy. Aš sėdžiu ant grindų,
Ją supdamas, o tėvas, kurs tave dažnai palikdavo,
Pakrantėm bėga, alksnio luobu išsitepęs.
Aš jį šaukiu, bet jis nenori grįžti —
Kaip ir aš šiandien.
Ir Tu tenai,
Bet Tu dar kūdikis — ir bėgi nuo manęs tolyn.
Kodėl Tu bėgai?
Šiandien mes gulim lovoje.
Tamsoje sulaikai rankas (Tu visuomet manęs bijojai),
O Tavo lūpos skamba kaip raudonos karklų šakos.

Bet aš, Tave palikęs vieną, tyliai pereinu per šešėliuotą lieptą
Ir, atsisėdęs ant padovanoto Tau akmens, įsiklausau:
Jos balsas, augštas ir skaidrus,
Pavasario dienos galerijose šaukia: Veronese!
Ir Tavo lūpos skamba kaip raudonos karklų šakos:
Karaliene vėjų,
Karaliene peisažų,
Karaliene niekados nemirštančiųjų kūno formų,
Karaliene upių ir vandens ūžimo,
Karaliene gluosnių ir žalsvų skenduolių kūnų,
Karaliene mėnesių ir metų,
Karaliene tylinčio vaikystės draugo Veronese,
Išsaugok mus tyrus, išsaugok mus nesuteptus,
Kad mūsų kūnai vėl pažintų išsipildymo kartumą
Ir negalėtų niekuomet Tavęs sutepti.

1954.

MEDIS IŠ GREEN POINT

Ribos ir praradimo valandą
Išvargę Dievo rankos vėl palies Tave —
Ir man Tu būsi medis iš Green Point,
Juodžemio nakties gelmėse pasodintas.

Mano akmenys, beformiai kaip vaikai,
Mano rankų žymės alksnio žievėje,
Mano akys, kurios staiga susidrumstė prieš naktį,
Mano lūpos, pasilikę nesulaukto kūno odoje,
Mano pėdos, neužgijusios gimtoje žemėj,
Ateis paliesti Tavo kūno:
Ir Tu žydėsi.

Aš būsiu upė —
Akla ir dumblina,
Besirausianti Tavo nesuskaitomose šaknyse;
Tyra ir permatoma kaip šešėlis,
Kuris dainuoja vienišas nematomas dainas.

Aš būsiu pirmas po saulėgrąžos lietus,
Neišsipildymas, pavirtęs lietumi;
Lietus — tirštas, limpantis ir pilnas sraigių:
Tekantis Tavo liemeniu
(Ir Tu man nebebūsi vien tik medis iš Green Point),
Nuplaująs svetimų man rankų dulkes;
Plaukais ir ausų kriauklėmis,
Nuplaująs svetimų man lūpų dulkes;
Šiaurietiškomis krūtimis ir pilvo linijomis,
Nuplaująs nepalaidotąjį džiaugsmą,
Kurio aš taip ilgai ir taip bijojau.

1954.

RUGSĖJO VYNAS

Rugsėjo mėnesyje iš akių
Tau pradeda tekėti šiltas vynas —
Ir margas vasaros dienų laivynas
Išsiveža Tave. Ir aš šaukiu,

Kaip paukštis soduos, kad nebėr
Tavęs. Kad aš — kaip Robinzonas
Saloj, kaip vystantis vazonas
Lange, kaip sienoje Hubert Robert;

Kaip pilnas liūdesio šviesaus,
Šešėliu virtęs Tavo balso tonas
Ir vaiko rankoj rausvas lampijonas,
Rugsėjo soduos virpantis tik sau.

1954.

AMERIKOS ŪKIO PAJĖGUMAS

J. BUDZEIKA

Amerika yra jaunas ir turtingas kraštas. Žmonės čia sukūrė augštą civilizaciją ir pasiekė augščiausią pasaulyje ekonominio gyvenimo standartą. Tai buvo padaryta, palyginti, labai trumpu laiku. Dar prieš 150 metų tik maža Amerikos kontinento dalis buvo apgyventa. Gyvenimo lygis buvo žemesnis negu senajame pasaulyje. Ryškesnė pažanga prasiveržė tik 19 amžiaus pradžioje. Tos pažangos charakteringiausias bruožas buvo gaivališkai besiplečianti krašto pramonė ir didėjanti technika. Rezultate piliečių aprūpinimas pastoge, maistu, drabužiais, įrankiais, mašinomis, mokslu ir spausdintu žodžiu vis tobulėjo.

Amerikos pramonės plėtotės istorinė raida

19 amžiaus pradžioje, Amerikai pradedant savarankišką gyvenimą, Didžioji Britanija buvo pirmaujanti pasaulyje pramonės šalis. Amerika tuo metu buvo perdėm žemės ūkio kraštas, kuris eksportavo maisto produktus ir ūkines žaliavas; o importavo pramonės gaminius iš kitų kraštų, daugiausia iš Anglijos. 19 amžiaus pabaigoje padėtis pasikeitė, ir Amerikos pramonės gamyba pirmą kartą pralenkė Didžiąją Britaniją, nors buvo dar mažesnė, negu Vakarų Europos pramonės gamyba kartu sudėjus. Bet apie 1914 metus Amerikos pramonės gamyba pralenkė Didž. Britaniją ir Vokietiją kartu sudėjus, tuo būdu tapdama aiškiai vadovaujančia pramonės šalimi pasaulyje. Tas staigus augimo procesas ėjo ir 20 amžiaus bėgyje, ir šiuo metu Amerikos pramonės gamyba sudaro apytikriai 50 nuošimčių viso pasaulio pramonės gamybos. Tuo tarpu Amerikos plotas sudaro tik 6 nuošimčius viso pasaulio ploto, o gyventojai — 7 nuošimčius viso pasaulio gyventojų skaičiaus.

Antroje 19 amžiaus pusėje ir 20 amžiaus pradžioje Amerikos pramonė augo beveik 5 nuošimčius per metus. Apie 1910 metus augimo tempas sumažėjo iki pusketvirto nuošimčio per metus. Šis tempas buvo išlaikytas iki 1929 metų. Didžiosios depresijos laikais pramonės augimas buvo pristabdytas. Tai davė pagrindo eilei ekonomistų pranašauti, kad Amerikos kapitalizmas pasiekė ilgalaikės stagnacijos studiją. Tie pesimistiniai pranašavimai tačiau neišsipildė, ir po antrojo pasaulinio karo Amerikos pramonė vėl pradėjo augti prieškariniu tempu, maždaug pusketvirto nuošimčio per metus. Įdomu taip pat pastebėti, kad gamyba po karo buvo tokio lygio, kokio ji būtų buvusi, jei pusketvirto nuošimčio augimas būtų ėjęs visos didžiosios depresijos metais. Kitais žodžiais, Amerikos pramonės augimo vidurkis paskutiniam 40 metų laikotarpyje buvo pusketvirto nuošimčio per metus.

Paskirų pramonės šakų pajėgumas

Negalima būtų pasakyti, kad Amerikos pramonė remiasi kurių nors paskirų šakų gamyba, kaip dažnai pasitaiko Vakarų Europos šalyse. Savo didumo ir savo žemės turtų dėka Amerikos pramonė sugebėjo išvystyti beveik visas pagrindines pramonės šakas.

Kai kurių tų pagrindinių šakų pajėgumą ir panagrinėsime žemiau.

Energijos gamyba. Pargindiniai energijos šaltiniai moderniniame ūkyje yra elektra, nafta, natūralinės dujos ir anglys. Visose tose srityse Amerikos gamyba yra žymiai didesnė negu kituose pasaulio kraštuose ir, apskritai paėmus, sudaro apie 40 nuošimčių viso pasaulio energijos gamybos.

Amerikos anglių produkcija sudaro apie 35 nuošimčius viso pasaulio anglių gamybos, gi naftos atveju Amerikos dalis yra apie 52 nuošimčiai. Elektros energijos gamyba (513 bilijonų KW valandų 1953 metais) sudaro apie 45 nuošimčius viso pasaulio elektros gamybos, ir yra apie keturis sykius didesnė negu Sovietų Sąjungos elektros gamyba, kuri yra antras didžiausias pasaulio elektros gamintojas. Elektros gamybos vidutinis prieauglis paskutiniaisiais dešimtmečiais buvo apie 10 nuošimčių per metus, kai tuo tarpu bendras vidutinis bendras pramonės prieauglis buvo pusketvirto nuošimčio.

Metalų gamyba. Amerikos kraštas yra gausus žemės turtais. Čia apsčiai randami beveik visi svarbiausieji metalo mineralai. Amerikos dalis jų gamyboje yra apie 26 nuošimčiai, gi nemetalo mineralų gamyboje apie 29 nuošimčiai.

Plieno pramonė. Augšta plieno gamyba yra būtina sąlyga modernios pramonės pažangai. Tik tie kraštai, kurie yra augštai pakėlę savo plieno pramonę, sugebėjo pasiekti didelę ekonominę galią.

KLAIPĖDA — V. Augustino nuotrauka

Amerikos plieno pramonės pajėgumas šiuo metu yra apie 120 milijonų tonų per metus; gi visų kitų pasaulio kraštų pajėgumas, kartu sudėjus, yra irgi apie 120 milijonų tonų. Sovietų Sąjungos pajėgumas yra apie 41 milijonas tonų. Toliau eina Didžioji Britanija — 20 milijonų tonų, Vakarų Vokietija — 17 milijonų tonų, ir Prancūzija — 11 milijonų tonų.

Amerika perėmė vadovaujančią poziciją plieno gamyboje apie 1890 metus, pirmą sykį pralenkdama Didž. Britanijos plieno gamybą. Nuo to laiko Amerikos plieno pramonės pajėgumas augo žymiai sparčiau, negu kituose pasaulio kraštuose. Vienas iš staigiausių Amerikos plieno pramonės ekspansijos laikotarpių buvo 1950-1953 metai, kada pajėgumas padidėjo 20 nuošimčių. Šiandien Amerikos plieno pramonė gali lengvai patenkinti civilinę ir karinę paklausą, ir todėl žymesnis pajėgumo plėtimas artimiausioje ateityje nenumatomas.

Automobilių pramonė. Automobilių gamyboje bei suvartojime Amerika yra neabejotinai pirmaujantis kraštas, aiškiai pralenkęs visus kitus. Bendras vartojamų automobilių skaičius 1954 m. buvo 48,000,000 ir 10,000,000 sunkvežimių, iš viso 58,000,000 vienetų. Tuo tarpu vartojamų automobilių skaičius visuose kituose pasaulio kraštuose tuo pačiu laiku buvo 15,000,000 ir 10,000,000 sunkvežimių, iš viso 25,000,000 vienetų.

Automobilių pramonė tapo pegrindine Amerikos krašto ūkio pramonės šaka apie 1915 metus, pritaikius masinės gamybos principus. Metinis gamybos vidurkis tada buvo apie 1,000,000 vienetų; vėliau vidurkis didėjo, ir 1920-1929 metų laikotarpyje buvo 3,500,000 vienetų, gi 1930-1939 m. — 3,1000,000 vienetų per metus. Antrojo pasaulinio karo metu gamyba buvo visiškai sustabdyta, gi pokario gamybos vidurkis pakilo iki 6,000,000 vienetų per metus. Rekordinis automobilių skaičius buvo pagamintas 1950 metais — 8 milijonai. Bendras automobilių skaičius pagamintas Amerikoje 54 metų laikotarpyje (nuo 1900 iki 1953 metų imtinai) yra 136,000,000 automobilių ir sunkvežimių.

Automobilių pramonės svarba Amerikos ūkiniame gyvenime matyti iš šių faktų:

Apytikriai 10 nuošimčių Amerikos gyventojų pajamų išleidžiama automobiliams pirkti ir išlaikyti;

automobilių pramonė yra pagrindinis plieno, kaučuko, gasolino ir kitų medžiagų vartotojas;

apytikriai 1 milijonas darbininkų dirba tiesiogiai ir kitas milijonas netiesiogiai automobilių pramonėje;

1950 metais parduotų automobilių ir dalių vertė buvo 17.6 bilijono dolerių.

AUGŠTAITIJOS GAMTOVAIZDIS — V Augustino nuotrauka

Antrojo pasaulinio karo metu automobilių pramonė dirbo beveik išimtinai karo reikalams ir buvo tapusi pagrindiniu ginklų gamintoju. Tada automobilių pramonė pagamino 26,600 lėktuvų, apie 50,000 tankų, 2,600,000 karinių sunkvežimių, 6,000,000 patrankų ir milžiniškus kiekius bombų, amunicijos, propelerių, minų ir kitos karinės medžiagos.

Lėktuvų pramonė. Staigiausią pakilimo laikotarpį Amerikos lėktuvų pramonė išgyveno 1939-1945 metais. Tada gamyba pakilo nuo 6,000 lėktuvų 1939 metais iki 100,000 lėktuvų 1944 metais, gi viso to laikotarpio lėktuvų gamyba buvo 325,000 vienetų. Po karo gamyba sumažėjo dviem trečdaliais, bet buvo daug augštesnė negu prieš karą.

Antras didžiausias lėktuvų gamintojas, Didž. Britanija, karo metu pagamino apie 160,000 lėktuvų, gi dabar daro didelę pažangą sprausminių lėktuvų srityje, kur Amerika atsilieka nuo Didž. Britanijos.

Elektros mašinų ir priemonių pramonė. Šios pramonės gamybos vertė Amerikoje yra apie penkis sykius didesnė negu Didžiosios Britanijos, kuri yra antras stambiausias gamintojas toje srityje. Amerikos persvara ypatingai aiškiai pasireiškia įvairių namų apyvokos priemonių gamyboje, kuri yra tapusi charakteringa moderninės Amerikos civilizacijos žymė. Tų priemonių gamyba didesniu mastu prasidėjo apie 1925 metus ir, palyginti, sparčiai augo 1930-1940 metų laikotarpyje, nežiūrint tada viešpataujančios depresijos. Po karo gamyba buvo smarkiai atgaivinta. Paskutiniųjų 8 metų bėgyje buvo pagaminti šie kiekiai pagrindinių namų apyvokos priemonių: šaldytuvų — 32 milijonai, radijo aparatų — 92 milijonai, televizijos aparatų — 31 milijonas, skalbimo mašinų — 27 milijonai, virimo prietaisų — 22 milijonai.

Geležinkelio susisiekimo priemonių gamyba. Amerika turi didžiausią geležinkelių tinklą pasaulyje ir yra didžiausias lokomotyvų (garo ir dieselio) ir prekinių vagonų gamintojas. Keleivinių vagonų srityje Didž. Britanija pralenkia Ameriką. Amerikos pajėgumas prekinių vagonų gamyboje yra apie 100,000 vienetų per metus, gi visi pagrindiniai Europos kraštai gali pagaminti 226,000 vienetų per metus. Amerikos lokomotyvų gamyba siekia 4,700 vienetų, gi Europos — apie 3,300.

Mašinų pramonė. Mašinų pramonė gali būti padalinta į šias pagrindines gamybos šakas: įrankiai, tekstilės mašinos, žemės ūkio mašinos, transportacijos priemonės.

Visose tose srityse Amerika yra pirmaujantis pasaulio gamintojas. Mašinų įrankių (machine tools) gamyboje Amerikos vadovaujantis vaidmuo nėra toks ryškus kaip kitose šakose, nes Vakarų Europos valstybės nuo pat industrinės

revoliucijos laikų ypatingai pasižymėjo naujų įrankių išradingumu ir jų gamyboje. Amerikos mašinų įrankių gamyba buvo pasiekusi augščiausią lygį antrojo pasaulio karo metu ir jos vertė tada buvo apie 1.5 bilijono dolerių per metus.

Amerikos tekstilės mašinų gamyba 1948 metais sudarė apie 47 nuošimčius viso pasaulio gamybos vertės, gi Amerikos žemės ūkio traktorių gamyba 1951 metais sudarė 60 nuošimčių viso pasaulio traktorių gamybos (Tais metais Amerika pagamino 600,000 traktorių, Rusija gi tik 90,000).

Laivų statyba. Taikos metais Amerikos naujų laivų statyba sudarė tik 15 nuošimčių viso pasaulio statybos ir yra žymiai mažesnė negu Didž. Britanijos. Tos pramonės pajėgumas tačiau yra žymiai didesnis. Tai galima matyti iš to fakto, kad antrojo pasaulinio karo metu Amerikos laivų statyba sudarė 83 nuošimčius viso pasaulio statybos, gi 1941-45 metų metų bėgyje Amerikoje buvo pastatyta naujų laivų bendro talpumo 33,600,000 tonų. Bendras Amerikos prekybos laivyno pajėgumas šiuo metu yra 26 milijonai tonų, lyginant su 19 milijonų tonų Didž. Britanijoje.

Chemijos pramonė. Amerikos chemijos pramonė augo paskutiniųjų trijų dešimtmečių bėgyje greičiau negu kitos pramonės šakos. Vidutinis chemijos pramonės prieauglis tada buvo apie pusšešto nuošimčio. Pagrindinė priežastis tam staigiam chemijos pramonės augimui buvo intensyvūs ir platūs moksliniai tyrimai, kurie yra davę labai didelių rezultatų ir yra pateikę visą eilę sintetinių produktų, pakeičiančiųjų natūralinius.

Matuojant pagal bendros gamybos vertę, Amerikos chemijos pramonė sudaro apie 55 nuošimčius viso pasaulio chemijos pramonės gamybos, lyginant su 47 nuošimčiais 1938 metais. Tai rodo, kad Amerikos chemijos pramonė paskutiniaisiais laikais augo greičiau, negu viso pasaulio chemijos pramonė.

Tekstilės pramonė. Tekstilės pramonė yra viena iš seniausių Amerikoj ir savo laiku buvo viena iš svarbiausių. Paskutiniaisiais dešimtmečiais jos svarba Amerikos ūkio gyvenime sumažėjo, bet pasauliniu mastu Amerika vis dar yra vadovaujantis tekstilės gamybos kraštas. Matuojant pagal bendros tekstilės gamybos vertę, Amerikos tekstilės pramonė sudaro apie 29 nuošimčius viso pasaulio gamybos; 1925 metais Amerikos dalis buvo 25 nuošimčiai. Didž. Britanija, istoriškai didžiausias tekstilės gamintojas, dabar sudaro apie 18 nuošimčių viso pasaulio gamybos.

Aliuminijaus pramonė. Aliuminijus išrastas neseniai, bet dėl savo ypatingų kokybių ir pigumo yra plačiai pritaikomas pramonėje. Jo ateitis yra ypatingai didelė lėktuvų pramonėje. 1947 metais Amerikos aliuminijaus pramonė pagamino 519,000 tonų. Tai sudarė 49 nuošimčius viso pasaulio gamybos. Šiuo metu pajėgumas yra apie 1,500,000 tonų — apie 2/3 viso pasaulio aliuminijaus gamybos.

Kodėl Amerika gali tiek daug gaminti?

Amerikos pramonės didelis pajėgumas yra rezultatas visos eilės veiksnių, kurie palankiai skatino Amerikos ūkio gaivališką išaugimą 19 ir 20 amžių bėgyje.

Tarp tų visų veiksnių galime tačiau išskirti keletą svarbesnių, kurie itin pasireiškė Amerikos kontinente ir kurių dažnai trūko Europos ūkinėje praeityje ir dabartyje. Iš tų charakteringų veiksnių pažymėtini ir atskirai nagrinėtini yra šie penki: krašto gausumas žemės turtais, plačioji krašto rinka bei masinė gamyba, ūkinė ir politinė laisvė, augštas ūkio produktyvumas ir technologijos pažanga.

Krašto turtingumas. Amerikoj yra itin daug žemės turtų. Jos teritorijoje randamos didelės atsargos pagrindinių žaliavų, būtinų modernios pramonės gamyboje. Kai kurių žaliavų atveju Amerika yra visiškai nepriklausoma nuo užsienio, kitų gi reikia prisipildyti nežymiais užsienio importais. Yra tačiau žaliavų, kurios turi būti įvežamos iš užsienio, bet jos nėra pagrindinės.

Didelės reikšmės turi taip pat Amerikos žemės ūkio turtingumas. Nors Amerikos dirva nėra ypatingai geresnė už kitų šalių dirvas, bet vien tas faktas, kad Amerikos žemės plotas (kuris savo dydžiu yra apytikriai lygus Europos dydžiui) turi išmaitinti tris kartus mažiau žmonių, negu Europa, pašalino bet kokius piliečių išmaitinimo sunkumus ir įgalino iškeisti žemės ūkio produktų perteklių į pramonės žaliavas ar produktus.

Yra tačiau ir tamsių pusių Amerikos aprūpinime žaliavomis, nes jos žemės išteklių turtingumas ir pramonės nepriklausomumas nuo užsienio pradeda tapti istoriniu faktu. Kai kurių žaliavų atsargos pradeda ryškiai mažėti, gi naujų atsargų nesurandama. Tai verčia Ameriką vis daugiau ir daugiau importuoti žaliavų iš užsienio. Jos pramonė darosi priklausoma nuo užsienio pristatymų. Šiuo metu tačiau sunku pasakyti, ar tai bus stabdomas veiksnys Amerikos ūkio išsivystyme. Priešingai, yra daug pagrindo manyti, kad tai galės būti tuo veiksniu, kuris ska-

LIETUVOS NAUJAKURIO SODYBA

V. Augustino nuotrauka

tins Amerikos importus ir tuo būdu įgalins lengviau parduoti užsienio kraštams savos pramonės gamybos perteklių.

Masinė gamyba ir plačioji rinka. Kai krašto turtingumas žaliavomis buvo pagrindinis veiksnys 19 amžiaus pažangos eigoje, plati rinka ir masinė gamyba buvo lemiantis veiksnys 20 amžiaus ūkinėje raidoje. Plačios ir visą laiką augančios rinkos yra būtina sąlyga augštai produkcijai, nes tik tokiose aplinkybėse pramonė gali pradėti masinę gamybą, kuri leidžia ekonomiškai išnaudoti mašinas bei žaliavas ir įgalina pritaikyti darbo pasidalinimo principus. Tuos principus pritaikius, gamybos išlaidos vienam vienetui yra sumažinamos iki minimumo. Juo didesnė masinė gamyba, tuo pigesnės prekės, tuo geresnis piliečių aprūpinimas ūkinėmis gėrybėmis ir tuo staigesnė krašto ūkio pažanga.

20 amžiaus Amerika turėjo ir tebeturi tas sąlygas, kurios įgalino pradėti ir tęsti masinę produkciją. Milžiniškas kraštas su didėjančiu gyventojų skaičiumi, kraštas laisvas nuo vidaus muitų ir kitų dirbtinių stabdžių vidaus prekybai, atviras naujoms prekėms ir vis didėjančiai prekių gamybai, — šis kraštas visą laiką skatinte skatino masinę gėrybių gamybą.

Laisvė. Ūkinė ir politinė laisvė yra būtina sąlyga sėkmingai ūkio raidai. Daugelyje pasaulio kraštų tų laisvių nebuvo ir nėra, ir todėl jų ūkis niekados negalėjo pasiekti augštos ekonominės pažangos. Amerika buvo ir tebėra laisvės kraštas. Todėl jos ūkis augo, plėtėsi, klestėjo ir dabar tebeklesti. Trys laisvės principai, kurie buvo itin svarbūs ūkinėje veikloje, buvo sėkmingai įgyvendinti Amerikoje: socialinė lygybė, tautinė lygybė ir laisva konkurencija.

Aristokratija, socialinės nelygybės ugdytoja, niekados neprigijo Amerikos kontinente. Priklausymas tai ar kitai klasei ir paveldėjimas tų ar kitų titulų nedavė Amerikos piliečiams iš anksto nustatytų ūkinių funkcijų ir tuo būdu neturėjo įtakos piliečių ūkinei padėčiai ir turtingumui. Be to, aristokratija, nors kolonialinio perijodo metu buvo mėginama perkelti iš senojo pasaulio, neturėjo Amerikoje feudalinių tradicijų ir privilegijų, kurios galėtų pastatyti ją į geresnę padėtį. Daugumas pionierių pradėjo maždaug lygiomis ir tik jų gabumai, darbštumas ir laimė nulėmė jų ateities ekonominę padėtį.

Panašios įtakos ūkio raidai turėjo tautinė lygybė, taip sėkmingai ir sklandžiai prigijusi Amerikos kontinente. Nors paskiro Amerikos pi-

liečio tautybē, religija ir tautinė kilmė vis dar tebeturi tam tikros įtakos jo ekonominei padėčiai ir galimybėms, tautinis priklausymas nėra lemiamas veiksnys jo buičiai, kaip daugelyje Europos kraštų buvo ir tebėra. Kiekvienas pilietis, nežiūrint jo kalbos ar tautinės kilmės, turi lygias teises, teoretiškai ir praktiškai, pradėti verslą, dirbti toje ar kitoje profesijoje, užsiimti ta ar kita prekyba.

Laisva konkurencija yra tas ūkinis veiksnys, kuris skatina gabiuosius ir darbščiuosius, o baudžia apsileidėlius ir sėkmingai dirbti nesugebančius. Tikrai laisvoje konkurencijoje iškyla tie, kurie geriausiai, pigiausiai ir sėkmingiausiai gamina gėrybes ir patarnauja piliečiams. Laisva konkurencija tačiau galima tik ūkio laisvės aplinkybėse. Galima turėti visokių nuomonių apie ūkinės laisvės principų veiklą ūkinei pažangai. Galima ją peikti, kaip daro socializmas, arba galima ją girti, kaip daro liberalizmas. Mažai kam tačiau kyla abejonių apie ūkio laisvės sėkmingą veiklą pradiniame Amerikos ūkio išsivystyme. Ūkinė laisvė ir jos ryškiausias bruožas — laisva konkurencija — buvo vienas iš tų faktorių, kurie stipriausiai skatino Amerikos ūkio pažangą 19 ir 20 amžių bėgyje. Ūkio laisvė, kartu su socialine ir tautine lygybe, leido iškilti talentams, kurie staigiais šuoliais sugebėjo pastumti ūkio raidą ir technikos pažangą. Tose pastangose daug silpnesnių krito ar visai suklupo, bet stipresnieji išsilaikė ir tiesė kelią pažangai.

Žinoma, ūkio laisvės principų pritaikymas praktiškame gyvenime nebuvo Amerikoje tobulas. Buvo čia įvairių pastangų laisvę išnaudoti paskirų asmenų ar grupių interesams ir sukurti stiprius monopolius, kurie garantuotų dideles pajamas mažai saujelei išrinktųjų, bet stabdytų visų piliečių ūkinę pažangą. Nežiūrint tų pastangų, savo laiku labai stiprių, Amerikos ūkis prinsipe išvengė monopolizacijos, o laisvos konkurencijos dėsniai iki šiol buvo išlaikyti, nors dabartinis ūkinės konkurencijos pobūdis ir lygis daugeliu atvejų skiriasi nuo 19 amžiaus ūkinės konkurencijos.

Ūkio produktyvumas. Ūkio produktyvumas matuojamas ūkinių gėrybių kiekiu, kurį vienas darbininkas gali pagaminti mašinų pagelba per vieną darbo valandą. Ūkio produktyvumas priklauso nuo dviejų veiksnių: vartojamų mašinų kiekybės ir kokybės ir darbininkų sugebėjimo dirbti. Tie du veiksniai yra pasiekę Amerikoje augštą išsivystymą ir rezultate Amerikos ūkio produktyvumas toli peržengia kitų kraštų produktyvumą.

Nors ūkio produktyvumas sunku matuoti ir dar sunkiau jį lyginti tarp įvairių kraštų, apytikriai skaičiuojama, kad Amerikos vienas darbininkas per vieną darbo valandą pagamina tris sykius daugiau prekių negu Didž. Britanijos darbininkas. Rezultate Amerikos darbininko darbo savaitė sumažėjo iki 40 valandų, o jo tikrieji uždarbiai yra augštesni negu bet kur kitur pasaulyje.

Piliečių išsilavinimas ir darbštumas yra vienas iš tų veiksnių, kurie nulemia ūkio produktyvumą. Eilinis amerikietis nėra idealas bendro išsilavinimo srityje. Jam dažnai prikišamas žemesnis kultūrinis ir intelektinis lygis, prieš akis turint vidutinį europietį. Nors tas priekaištas gal savo laiku buvo teisingas, šiandiena jis vargu būtų pateisinamas. Kiek tai liečia tačiau ekonominį ir techninį išsilavinimą, eilinis amerikietis pralenkia kitus vidurkius Europoje ir kitur. Technikos principų supratimas ir tikslingas jų panaudojimas yra giliai įaugęs į amerikiečio gyvenimą. Nuo pat mažens jis žino įvairių mašinų principus ir tolimesniu darbu siauroje specialybėje jis įsigyja gerą tos srities žinojimą. Be to, amerikiečių ekonominis auklėjimas yra žymiai platesnis negu kitur. Nuo pat mažens jis pratinamas vertinti darbo reikšmę ir per tą savarankišką darbą, pradedamą ankstyvoje jaunystėje, jis įgyja darbo pagarbos ir supratimo. Tų veiksnių rezultate eilinis amerikietis (nežiūrint, kokios tautinės kilmės jis būtų, — "darbštus" vokietis, ar "tinginys" italas) yra darbštus ir savo darbą suprantąs darbininkas. Kiekvienas iš jų, senas ar jaunas, nori dirbti, ieško darbo ir kietai dirba.

Technikos pažanga. Nors daugumas technikos išradimų buvo padaryta Europoje, jų pritaikymas ūkiniame gyvenime plačiausią dirvą rado Amerikoje, ir ilgainiui šis kraštas tapo technikos pažangos vadovu. Tai didele dalimi prisidėjo prie dabartinio augšto Amerikos ūkio gamybos pajėgumo.

Technikos pažangos reikšmė Amerikos ūkio progresui, atrodo, ateityje bus žymiai didesnė, negu buvo praeityje. Mat, vadinamieji Amerikos "frontiers" šiuo metu praktiškai neegzistuoja. 19 amžiuje Amerikos ribos Vakaruose buvo laisvos, ir tai leido jos ūkiui vystytis "į plotį". Tų vakarinių ribų pranykimas tačiau nereiškia ūkio stagnacijos, nes technikos pažanga gali leisti Amerikos ūkiui vystytis "į gylį". Atrodo, kad tas vystymasis "į gylį" bus charakteringa Amerikos ūkio ekspansijos žymė 20-jo amžiaus antroje pusėje.

Tai prielaidai daug pagrindo duoda faktas, kad technikos pažanga paskutiniaisiais dešimtmečiais buvo nepaprastai didelė. Tarp kitko, tai rezultatas didelių sumų, išleidžiamų moksliniams

tyrimams valdžios ir privačių įstaigų. Kadangi mokslinių tyrimų kiekybė ir kokybė visą laiką tobulinama, yra daug vilties, kad technikos pažanga ateityje bus dar didesnė. Ypač daug optimizmo teikia bandymai panaudoti atominę energiją produktingiems tikslams. Tai gali tapti realybe ne taip jau tolimoje ateityje. Kitas didelės svarbos veiksnys galės būti bandymai pilnai automatizuoti krašto pramonę. Tai leistų padidinti ūkio produktyvumą keleriopai. Automatizacija kai kuriose pramonėse yra jau pradėta, bet kol kas tai yra tik bandymų fazėje.

Jeigu atominės energijos pritaikymas taikos gamybai bus sėkmingas ir pramonės automatizacija bus įgyvendinta, Amerikos ūkis dvidešimtojo amžiaus antroje pusėje ar jo pabaigoje galės išgyventi naują industrinę revoliuciją, kuri įgalins Amerikos pramonę plėstis tuo pačiu ar net didesniu tempu, kaip 19 ir 20 amžių bėgyje. Kiekvienu atveju tos galimybės verčia mus galvoti, kad dabartinis augštas Amerikos ūkio ir technikos lygis nereiškia dar pažangos viršūnės, kurią pasiekus krašto ūkis turi pereiti į stagnaciją. Priešingai, Amerikos krašto ūkis tebėra ekspansijos stadijoje, jis vis dar yra dinamiškas, jis plečiasi ir turi daug vilčių ir galimybių suteikti savo ir kitų kraštų piliečiams vis augštesnę ekonominę gerovę.

Amerikos ūkis yra jos galios pagrindas

Šių dienų pasaulinėje padėtyje Amerikos ūkio galia vaidina pagrindinį vaidmenį. Savo ekonominės galybės dėka Amerika iškilo į vadovaujančią politinę ir karinę pasaulio jėgą. Milžiniškas ūkinis Amerikos potencialas ne tik leidžia išlaikyti augštą savo piliečių gyvenimo standartą, bet taip pat aprūpino pirmais pokariniais metais daugelį valstybių maistu ir įvairiomis kitomis ūkinėmis gėrybėmis, tuo nešdamas pokario pasaulio ūkinių sunkumų naštą. Baigus atstatymo darbą, tas pats Amerikos ūkis didele dalimi aprūpina ginklais visą laisvąjį pasaulį.

Didžiosios Britanijos politinė galia 19 amžiuje rėmėsi jos galingu laivynu, Vokietijos galia paskutiniojo karo metu buvo pagrįsta jos stipria sausumos kariuomene, gi Amerikos dabartinė politinė galia remiasi jos milžinišku ūkio pajėgumu. Jei Amerikos ūkis bus išlaikytas sveikas, našus ir vis pajėgesnis, dabartinis Amerikos vadovaujantis vaidmuo pasaulio jėgų pusiausvyroje bus išlaikytas ir ateityje.

M. Vaitkus

NEPALEISIU

Štai po Tavo kryžium, kojas apkabinęs,
glūdžiu prisiglaudęs, kur tos baisios vinys . .

Vai, po mano kojom, rodos, žemės verias,
lygu būtų Tėvas gūdžią lemtį taręs . .

Štai, jau baisiojon prarajon nugrimsiu . .
Viešpatie, iš baimės eit iš proto imsiu! . .

Tavo žvilgio ieškau, viltimi įsmigęs,
kur žiaurių erškėčių styri šakos dygios . .

Jis švelnus ir šiltas, nors gelmingai liūdnas,
sopulingą meilę sieloj tyliai budinąs . .

Taip! aš Tavo kojų niekad nepaleisiu!
Nors bedugnė žiotųs, nebijau jos baisio!

DUOBĖS

JURGIS JANKUS

(Tęsinys)

Norėjau ką pasakyti, bet vėjas iš priekio taip stipriai griebė, kad užėmė kvapą, ir mes turėjom sustoti. Vitalija atsuko nugarą prieš vėją ir padėjo galvą man ant peties. Toli, kitoj pusėj lauko, kažin kas mėgino dainuoti, bet vėjas pasigavo visą jo balsą ir kažin kur nusibloškė, lyg ir dainininką būtų kartu pasigriebęs, ir jis pats nulėkė visas kartu ir dobilienoj pasidarė visiškai ramu, kad buvo girdėti, kaip pušynėly pušų šakos virpa ir blaškosi.

— Žiūrėk, ir vėjo nebėra, — pakėlė galvą Vitalija.

— Nėra, — pasakiau, ir pats sau buvau juokingas.

— Bet ar mes tikrai namo einam? Aš visiškai nebesumetu, kuri pusė yra kurioj.

— Atrodo, lyg takas dar nebūtų iš po kojų pabėgęs, — garsiai pasakiau, o vienas galvojau: "Nagi, kvaily tu, myli tu ją, ar ne".

— Ir man atrodo, kad ne, bet ar jis tikrai tas, kuriuo reikia eiti.

"Tikrai, ar tas takas būtų tikras. Žinau, kad ji ne mano tipas, bet kas yra tipas, jeigu per naktis negali miegoti ir per dienas negali dirbti, o kai turi po ranka, pasidarai nebetikras".

— Palauk, aš patikrinsiu, — garsiai pasakiau ir pasilenkęs pagraibiau žemę.

— Ką darai? — nustebo. — Ar negera pasidarė? — ji staiga susirūpino, tik kažin ar manim, ar kad gali palikti vidurnaktį viena.

— Tas pats, — patvirtinau atsistojęs, ir galva, o gal ir širdis tikrai buvo pilna velnio.

— Iš kur žinai?

Ji tikrai buvo nustebusi.

— Užčiuopiu Antano vėžes.

Ji staiga nutilo ir ėjom tylėdami. Galvojau visiškai moksliškai: gera, kad čia taip tamsu, kad vėjas toks didelis, kad mes vieni vidury lauko, kad yra visos sąlygos. Bet aš tik moksliškai ir tebuvau pratęs galvoti. Aš visiškai nežinojau, kad yra dar žmogus, kad dar yra gyvenimas. Ne literatūriškas ir ne patetiškas, kuriame reikia dar išmokti gyventi. Ir neišmokti, bet augte užaugti, kad galėtum rasti paprastų žodžių pasakyti toms būsenoms, kurios atrodo tokios nepaprastos, kol tebėra nepasakytos. Ir vis dėlto negalėjau nustoti galvojęs apie ją ir apie Antaną, ir ji galėjo tai pajusti, kad nebetarė nė žodžio, nors ranką tebelaikė taip pat stipriai, ir staiga sustojo ir pasakė:

— Bet ir negerai, kad Antano nėra kartu. Labai prašiau, kad nevažiuotų, būtų nors namo palydėti atėjęs, o dabar matai . . .

— Tokiam tamsume nieko nematau, — atmečiau.

Aš vėl galėjau juokauti, kaip skęstančiam laive, kada žmogus jaučia, kad jau viskas vistiek.

— Kodėl tu šiandien negali rimtai pakalbėti? — supurtė man ranką.

— Tu gi sakei, kad juoktis nori, o kiekvienos karalienės pily juokdario reikia.

— Nori, kad imčiau verkti?

— O tu pasakyk, kaip toli mergaitės juokas nuo ašarų.

— Kam dabar erzinies?

— O kada tu nesierzinai, tik dabar kažin kodėl rimta pasidarei.

— O tu pats kada rimtas buvai?

— Kada? Pasakyk, kada nerimtas buvau. Man nereikia rimtam būti, aš rimtas ir gimiau, tik tu manim niekada netikėjai ir nepasitikėjai. Tau vis reikėjo kažin kokių žodžių ir išaiškinimų. Tu ir dabar nepasitiki. Tau atrodo, kad Antanas ant pečių pasiėmęs parneštų.

Mačiau, kad viskas rieda pakalnėn, kad atsimuš į ką nors kieta ir suduš, bet nebuvo vietos, kur būtų galima sustoti ir kalbą pradėti visiškai rimtai.

— Žinoma, jeigu Antanas būtų buvęs, nebūčiau pasigėrusi. Tu žinai, kad niekada nebuvau pasigėrusi. Niekada savo gyvenime. Net ir pas Paparčius nebuvau. Paragaudavau ir vėl pasidėdavau, o dabar tas išsitrenkė, lyg jam tikrai tenai būtų rimto reikalo buvę.

— Ar Antanas ne vyras, kad nežinotų, kur ir kada jam yra reikalas būti. Jis žino, kad moteriai reikės ir garbės ir pinigo, ta ir pradeda gaudyti.

— Tu ir vėl?

— O kada tau aš buvau ne?

— Tu nustok smaigstęsis adatom, nes man irgi skauda. O svarbiausia — buvau kvaila, kam paklausiau tėvuko ir paėmiau tą stiklinaitę. Dabar man viskas migloj. Tavo žodžiuose gal ir yra teisybės, kad jis toks. Jam savo reikalas visada bus svarbiau. Jeigu būtų buvęs turgus,

jis ir turgun būtų išvažiavęs. Juk kitą sykį gali kainos kristi, gali ir daiktai sugesti, o kad sužadėtinė pasigers ir su kažin kuo po dobilienas klaidžios, ar jam rūpi? Bet tu, Jonuti, neklausyk, ką aš kalbu. Aš juk visiškai maža ir visiškai kvaila. Niekada nebuvau pagalvojusi, kad kada tokia pasidarysiu. Visada mokėjau laikyti save už vadelių, bet atsitinka, kad vadelės iš rankų išsprunka, ir nebegali jų sugraibyti ir nebežinai kur sukti. Bet svarbiausia, kad tu jo irgi gerai nepažįsti. Aš jam pasakiau, kad be jo pasigersiu, ir pasigėriau, bet nepasakiau, kad su tavim namo eisiu. Žinojau, kad eisiu, bet nepasakiau, ir nepasakysiu, nors žinau, kad vistiek sužinos ir bus labai negerai. Ne, Jonuli, tu jo gerai dar nepažįsti. Tu jam baisus, nežinau kodėl, ir gana. Jam visi baisūs, kurie gali su manim susitikti, bet tu baisiausias.

— Tada einam atgal, ir nakvok, kad aš toks baisus pasidariau, — staiga sustojau ir pasukau atgal.

Ir ji paėjo kelis žingsnius atgal ir vėl sustojo.

— Ne, Jonuli, mes vistiek buvom išėję, ir tu nebegali žinoti, ką pagalvos patys Paparčiai ir paskum Antanas. Ką pasakysim, kodėl sugrįžom?

— Pasakysiu, kad tu pušyno išsigandai, — nusijuokiau.

— Bet aš kalbu rimtai. Ar tu nežinai, kad aš prieš visą gyvenimą stoviu.

Ir kas labiau už mane galėjo žinoti, kaip aš pats nuo pat vasaros galo prieš savo gyvenimą atsistojau, ir šiurkštokai pasakiau:

— O prieš ką aš stoviu? Prieš sudužusį puodą?

Ir valandą stovėjome vėjo pagairėje, ir ji vėl atrėmė kaktą man į petį.

— Ką nusprendei? Grįžti? — pasakiau, nors pats aiškiausiai žinojau, kad yra momentas, kada galiu tvirtai abiem kojom atsistoti ant žemės ir grumtis net ir su Antanu.

Staiga tam vėjo ūžavime jis man pasidarė nebe toks didelis, nebe taip neperšokamas.

— Verčiau eikim, kaip pradėjom, — pagaliau pasakė, o mane pagavo noras kalbėti su viltim, kad gale pasuksiu visą reikalą į savo pusę.

— Žinoma, verčiau. Ir pasikalbėti argi mes nieko nebeturime. Negi taip būsime praėję vienas pro kitą nesužinoję, ką vienas kitam palikom. O dėl Antano, tavo vietoje būdamas, visiškai nesukčiau galvos. Argi jis visada tave po stikline pasivožęs laikys? O gal tabokinėn įsidėjęs nešios, kad kiekvieną sykį sukdamasis parūkyti, galėtų ir tave paglostyti?

— Tu vėl badais . . .

— Aš nesibadau, bet noriu pasakyti teisybę, — man užėjo noras kalbėti. — Ir dar kalbu, kad žmonės labai juokingi: juk jeigu jau susitarėt, tai ir gyventi reikės, ir vienas kitu tikėti reikės. Be to neapseisit. Gerai: tu šokai, tu išgėrei, tu eini dabar viena su manim per dobilienas, ir nieko neatsitinka. Ir nieko neatsitiks. Argi mudu ne draugai? Ir su Antanu ar ne draugai? Aš nenoriu, kad taip iš karto nueitumėm kiekvienas kito griauti. Gal ir nueisim. Tikrai reikės nueiti, bet nenoriu, kad tokiu būdu nueitumėm. Jeigu jau ir reikės nueiti, tai verčiau nueisiu su apkartusia savo širdim, bet nenoriu, kad to kartumo liktų jums. Aš toks, ir norėčiau pamatyti, kas galėtų iš manęs padaryti kitokį. Aš save pažįstu. Aš pats Antanui pasakysiu, kad ėjom abu, ir kad smagu buvo, ir kad nieko neatsitiko.

— Bet galvoti ir įtarinėti neužginsi.

— O kam ginti. Tegu galvoja, kam galvoti malonu. Tegu. Ir tegu įtarinėja, jeigu labai smagu. O apversk kitą pusę. Tu esi čia ir žinaisi, kaip kas ir kur. O kaip ir ką veikia jis tenai? Na? Tyli. Tikėti reikia, va kas. Kur du žmonės susitinka, vienas kitam tikėti reikia pradėti, kitaip bus pragaras. O sužinojus ir atleisti reikia mokėti, nes antraip pragaras bus dar didesnis. Kai vienas galvoji, pasaulis yra tavo. Viskas yra tavo ir su nieku nereikia dalintis, o kai vedi, nori ar nenori, turi pripažinti, kad visas pasaulis yra taip pat ir partnerio. Viskas abiejų vienodai. Jau nebe tie geri laikai, kai pasaulis tebuvo tik viešpačiams. Dabar viskas visiems ir visų teisės vienodos, ir kai ką nuslepi savo paties širdies kokiam kamputyje, nerūstauk panašų dalyką užtikęs ir kitoj. Klausyk, ar tau niekada neatėjo į galvą, kad žmogui ne tiktai nevalia smerkti savo artimo, bet taip pat ir savo nuosavos pačios.

Ir kalbėjau, ir kalbėjau, ir vis žinojau, kad ne tą reikia kalbėti. Pagaliau paėmiau ją už rankų augščiau alkūnių ir atsisukau į save, lyg norėdamas pažiūrėti ir tamsiausioj nakty į akis, tokias rusvas su daugybe juodų grūdelių, kuriuos galėtum skaityti per dienas, per metus ir niekada skaitęs nepavargtum.

— Tu vis kalbi kaip kunigas, o man visiškai galva sukasi, — silpnu balsu pasakė ir pamėgino eiti, ir man nuo jos žodžių pasidarė taip, kad ir nemėginau jos sulaikyti.

Ir ėjom, ir vis galvojau, kaip reikėtų pradėti kitokią kalbą ir vis norėjau įrodinėti, kad atėjo laikas, kada kiekvienas turi mokėti būti savo idėjos kunigas, savo kelio grindėjas, o ypač moteris.

Bet ir to nesakiau.

Vējas vis tebebuvo baisus ir pušynėlis iš arčiau jau nebe švokštė, bet gaudė ir kaip įtempta styga skambėjo. Kelutis buvo siauras, vietomis šakų užgožtas. Turėjom susiglausti arčiau, ir turėjau laikyti vieną ranką ištiesęs priekin, kad, užpuolę atsikišusią šaką, veidų nesusižalotumėm.

Vidury pušynėlio vėjas besiuto tik pušų viršūnėmis, apačioje tepasišvaistydamas tik staigiais trumpučiais gūsiais ir vėl tuoj kur už šakos pasikardamas. Staiga visiškai šalia triokštelėjo, sutratėjo ir dusliai žnekterėjo. Vitalija pašoko ir visiškai prisispaudė.

— Bijau, — sušnibždėjo.

— Ko? — susijuokiau.

— Medžiai lūžta.

— Tai kas.

— Tau viskas tai kas.

— Nepasakyčiau, kad viskas, bet jeigu žmonės laužiami be gailesčio, o tų pusiau gyvų medžių tai jau leisk ir man nesigailėti.

— Bet baisu. Ar daug trūko šį kartą, o ką gali žinoti, kuris dabar virs. Man dabar visi virsta.

Bet aš buvau bjauriai kerštingas, kito žodžio tam negaliu rasti.

— Na ir tegu, — ramiai šnekėjau, — jeigu virs ir tiesiai ant galvos, vistiek neišvengsi, o ko nebegali išvengti, nebėra ko ir bijoti. Baimė turi prasmės tik tada, kai gali perspėti nuo besiartinančios nelaimės. Ir kareiviai, sako, tebijo mirti tik tol, kol ne fronte, o paskum baimė jau nebetenka prasmės. Jeigu tą būtum sakiusi, kai dar tebėjom per lauką, būčiau tikrai baimės prasmingumą supratęs. Ką gi, įeisi į mišką, medis virs, nebepamatysi Antano ir . . . Na, na, nepyk. Jaučiu, kaip mojiesi mušti. Tik noriu pasakyti, kad tada būtų buvę logiška: būtumėm sugrįžę į Paparčius, pasakę, kad miške medžiai lūžta, kad negalim eiti, jie būtų supratę, kad tikrai negalim, tave būtų paguldę seklyčioj, o mane šalia kambarėly, o patys vėl būtų nuėję kitan namo galan į savo tamsiąją. Niekas nė šešėlio blogai nebūtų pagalvojęs, ir medžiai nebūtų ant galvų lūžę, ir Antanas, mielas paukštelis, būtų buvęs, o dabar išsimetėm iš tako, ir medžiai lūžta, bet jeigu tu tikrai nori, — ir apsisuku atgal.

— Jėzau Marija, kam dabar tu pyksti, — ji stengėsi išsilaikyti vietoj.

— Aš? O ne. Jeigu nori grįžti, galim, esam pačiam vidury pušynėlio ir numirti į abu galu vienodos progos. Man visiškai vistiek, kuriam tako gale mirti.

— Tu šiandien baisus.

— Nė kiek. Aš tik stengiuosi būti logiškas.

— Logiškas?

— Žinoma, kad reikia būti logiškam. O jeigu ne . . . Kas čia mus gali girdėti, — ir su tais žodžiais pagavau glėbin ir stipriai suspaudžiau.

— Jonai, ar pasiutai! — sušuko.

— O kodėl man nepasiusti. Jeigu būčiau šuo, dešimt sykių pasiutęs būčiau.

Norėjau pabučiuoti, bet ji suko galvą, paskum abiem rankom įsikibo į plaukus.

— Nedrįsk, šauksiu, — beveik rėkė. — Kai imsiu šaukti, jokie vėjai neužstos. Paleisk.

Nepaleidau, ir mes ritomės valandą visiškai negirdėdami vėjų, ir aš ritausi, ir buvau smagus, kad ji kovoja ir nepasiduoda, ir gina, ko visiškai neturėjau galvoj paimti. Vienu kartu pasirodė, lyg ją palieka kovos įnirtis, ir aš tuo metu paleidau ją.

— Laukinis, — pasakė.

— Ne, tik beprotis, — atmečiau, norėdamas, kad ji duotų progos išsikalbėti, bet ji nieko nebeatsakė.

Nemačiau, kur ji, bet jutau, kad ne toliau, kaip už žingsnio. Tylėjom abu. Toli vėl lūžo medis ir tuoj kitas visiškai čia pat: buvo girdėti, kaip triokštelėjo, kaip žnekterėjo ir kaip šakos čia pat pro ausis sušvilpė.

— O Jėzau, — nebe sušuko, bet sudejavo Vitalija.

— Einam, — pasakiau. — Duokš ranką.

Pagailo ir jos ir savęs. Ir šnekėti nieko nebenorėjau, ir buvo gera laikyti ją už rankos, ir gėda ką tik padarytos kvailystės. Ir pušynėlis pasibaigė, ir lyg šviesiau pasidarė, bet širdy vistiek buvo nesmagu, ir žodžio niekaip nebegalima buvo rasti. Ir nebejieškojau: žinojau, kad vistiek nieko nebeišeis, ir mano žodžiu niekas nebetikės. Jos tikės, bet mano — ne. Ėjau sukandęs dantis ir keikiau ir tą vakarą, ir save, ir Antaną, ir pats nežinau dar ką. Tik Vitalija staiga pasviro į šoną ir mane kartu patraukė. Ji virto žemyn į kokią duobę ar griovį, aš virtau per ją. Po kelių akimirksnių buvo aišku: mes buvom duobėj, siauroj ir nepatogioj. Vitalija ir juokėsi ir dejavo.

— Koja, koja, — kartojo pro kažin ką panašų į juoką.

Apsigraibiau. Po manim buvo kažin kas kieta, bet ne koja. Kažin koks kreivas pagalys. Koja negalėjo būti tokia negyva.

— Aš kojos neužguliau, — pasakiau.

— Aš nežinau, bet man skauda. Prakeiktos tos duobės, buvau visiškai užmiršusi.

Aš nieko apie jokias duobes nežinojau. Čia jų niekada nebuvo. Kai prieš metus pušys ėmė

Į GEGUŽINĘ V Augustino nuotrauka

džiūti, Genys visą pabalį ir kalniuką nukirto, ir čia barkšojo kelmynas, bet šį rudenį Antanas užsimanęs ir visus kelmus iškasęs. Kai ji pasakojo, balse nebegirdėti jokio įsižeidimo, ir aš paliečiau jos koją ir paprašiau parodyti, kur skauda.

— Kad tik nikstelėjusi tebūčiau, viskas būtų gerai, — sakė ji.

— Gal pamėginti patraukti.

— Pamėgink, tik atsargiai. Aš nenoriu galvoti, kad būčiau nusilaužusi.

Mėginau patraukti labai atsargiai, į šalis pajudindamas.

— Neskauda?

— Ne.

—Ir dabar ne.

— Ne.

Jaučiau tokį lyg šilumos upelį prabėgantį tarp mūsų. Kad galėčiau paklausti, ar ji irgi ką panašiai jaučia, bet garsiai kalbu, nors ir jaučiu, lyg balsas nori virpėti ir kartu nebaisu, kad ir tą galėtų išgirsti.

— Matai, — sakiau, — atgal kelią vėjas medžiais verčia, priešaky duobės, bet vistiek, turbūt, sutarsim nebegrįžti. Kam grįžti, jeigu kelias vis tolyn bėga.

— Nors ir per duobes, — taip, rodos, su šypsena pasakė ji.

— Nors ir per duobes. Žmogui nereikia niekur grįžti, tik pakeliui galima sustoti, pailsėti, galima pasirankioti atminimui gerų dalykų, ar bent tokių, kurie tau atrodo geri, galima prisirankioti ir tokių, kuriuos daugumas vadina blogais, bet patys renkasi ir slapta laiko. Pakeliui visko galima rasti. Ir skausmo taip pat. Kelias kartais gali apsukti didelį ratą ir dar kartą pro tuos pačius daiktus prabėgti, lyg tik tam, kad pamatytum, jog ir tie daiktai nebe tie pasidarė. Bet aš vėl pamokslus sakau. Juk žinai, kad visada dažniausiai tyliu, bet kai išgeriu, tai ima noras kažin ką pasakyti, ko niekas dar nėra pasakęs, kažin ką tikrai iš širdies. Bet gal mėginsim eiti. Čia drėgna.

— Kad tinginys ima.

—Kai koja sustings, sunkiau bus eiti.

— Tu parneši.

— Gerai, galiu mėginti.

—Ne, tik pamėgink padėti iš tos duobės.

Aš pats tik dabar tikrai pajutau, kai reikėjo jai padėti išlipti, kad esu išgėręs daugiau, negu galėjau pamanyti. Ir ji buvo. Dabar ji sviro į mane, ieškodama atramos, o aš irgi norėjau kur nors atsiremti, o reikėjo eiti apsigraibant, kad iš tos rausynės išeitumėm, kiton duobėn nepatekę.

— Mes turėtumėm ant kelučio būti, — pradėjau sakyti, ir su paskutiniu žodžiu atsidūrėm kitoj duobėj.

Dabar ji juokėsi.

— Trumpas tavo kelias į priekį, — sakė.

— O koks ilgumo atgal? — atsikirtau.

Valandėlę švaistėmės tuščiais žodžiais. Aš keliaklūpsčias, o kaip ji — negalėjo pasakyti, paskum pakilom iš duobės ir, vos porą žingsnių žengę, nusiritom į kitą. Žinojau, kad jos nedidelės, bet kai žengi į jas patamsy, atrodo, lyg iš kelinto augšto kristum, ir pusiausvyros išlaikyti nebegali.

— Užsigavai? — paklausiau.

— O tu?

— Aš ir norėdamas negaliu.

Ji dabar juokės.

— Aš ir pati nežinau, — sakė. — Man ir vistiek. Aš dabar žinau, kad iš tų prakeiktų Antano duobių per naktį neišsikapstysim. Ar ne verčiau sėdėti vienoj, kol išauš, ir sugrįžti sveikiems, negu be jokios prasmės daužyti ir galvas nusisukinti.

— Ne, ligi ryto tai negalima.

— Aš daugiau virsti nebenoriu.

— Bet čia sušalsim.

— Vis geriau, negu sprandą nusisukti.

— Blogi keliai ir per duobes, — pats sau vienas pasakiau pagalvojęs, kad tų duobių žmonėms gyvenime visada pilna.

Mes sėdėjom duobės dugne pusiau gulom, ant alkūnių pasirėmę ir šnekėjomės apie daugelį paprastų dalykų, apie kaimynus, rudenį, apie miestą ir mažus atsitikimus, ir visą laiką galvojau, kad dabar turiu jai viską išsakyti, bet ji vis sakė tą ir dar tą, klausė to ir dar to, ir pagaliau, kai abu pritilom, tyliai pasakiau:

— Aš seniai tau norėjau vieną reikalą pasakyti, bet vis nebuvo kaip. Kai viską papasakosiu, tu tikrai suprasi, kodėl nebuvo kaip. Žinau, kad man reikėjo seniai pasakyti, bet dabar tam ir namo nelaiku parvažiavau . . .

— Žiūrėk, — nutraukė ji mano ilgą įžangą, ir tą pačią akimirką pamačiau duobės paviršium prašliuožiančią šviesą. Keista ji tokia man pasirodė, kaip sužaibavimas.

— Žmogus eina, — vėl šūktelėjo ji.

— Tylėk, — sulaikiau.

— Jis turi lemputę.

Tikrai jis lemputę turėjo ir buvo arčiau, negu buvau spėjęs susigriebti. Lemputė sustojo ant paties duobės krašto ir švietė tiesiai į mus. Vitalija atsisėdo ir pasitaisė skarelę.

— Ar jūs pasiutot, — pasakė iš anapus lemputės. — Vitalija!

Balsas buvo kaip trenksmas po netikėto žaibo, ir aš sumišau. Mačiau, kaip sumišo ir Vitalija. Kalbantį užstojo šviesa, bet mums jo ir matyti nereikėjo. Tenai buvo Antanas, įsiutęs ir įžeistas.

— Ką tu, po velnių, čia toj knisykloj veiki, Vitalija?

Ji palengva atsistojo, ir nesugavo ką pasakyti, o gal ir nieko sakyti nenorėjo.

— O mandagiau šnekėti ar nemoki? — visiškai paprastai pasakiau. Taip ramiai ir paprastai, kad net pats nustebau. Aš jo visiškai nebijojau.

— Kas čia toks mane mandagumo nori mokyti?

— Nemalonu šnekėti su žmogum, kuris pyksta nepasiklausęs, kaip yra.

— Su tavim, kumečio vaike, čia niekas ir nekalba. Vitalija, marš iš tos knisyklos!

Ji, pašlubuodama, lipo iš duobės, ir Antanas pagavo jai ranką ir lempute švietė tiesiai į akis.

— Dabar klaupk čia prie mano kojų ir pasakyk viską, kaip kunigui per išpažintį, ko čia atsiradai. Su tuo piemeniu rasiu paskum, o tu klaupk, jei ne — tai kaip kalę užspardysiu.

Suko jai ranką, versdamas prie žemės, ir nenustojo švietęs į akis.

— Aš abu judu į tą duobę, kaip šunis.

— Palauk, — nuostabiai ramiai pasakiau ir paėmiau jį už rankos.

— Tu nelįsk. Čia mano reikalas, ir aš savo reikalus pats moku susitvarkyti.

— Bet tu palauk. Kam ją dabar tampai? Kas ji tau, ir kas tu jai?

— O kas tu čia? — klausimu atkirto ir kitos rankos alkūne norėjo pastumti į šalį, bet aš laikiausi jų abiejų rankų, ir pats pastūmimas nepasirodė toks baisus: dunksterėjimas alkūne krūtinėn, lyg kvapą trumpam akimirksniui užgniaužė, bet aš vėl buvau tvarkoj, ir ramumo nepamečiau.

— Klausyk, Antanai, su muštynėmis nieko nepadarysi. Tu daug galvoji apie save, bet užmiršti, kad ir kiti yra žmonės. Tu nelaužyk tos mergaitės ir paklausyk, ką aš turiu pasakyti. Mes abu turim ką pasakyti. Vitalija nuo šiandien mano. Tu pats žinai, kad aš pirmiau ją mylėjau, negu tu panorai ją sau pasiimti, ir ji mane mylėjo ir tebemyli, ir kas iš to bus, kad tu ją vesi, o paskum ji pas mane ateis.

— Ką tu dabar čia paistai? — jis buvo piktas, bet ir nustebęs.

— Aš nieko nepaistau. Vitalija, einam, — pasakiau mergaitei.

— Vite, ką jis čia paisto? — vis nepaleido jos rankos, bet ir nebelaužė.

— Ne, Jonas nieko nepaisto. Aš maniau, bet dabar matau, kad iš mūsų poros nebus.

— Aišku, Antanai, kad nebus. Ir dabar eik sau, ir mums leisk eiti sau.

— Tai šitokie reikalai, — pats sau pro dantis iškošė, kažin ką svarstydamas, paskui nutęsiamai pridėjo: — Tariatės taip sau paprastai ir nueiti?

— O kaip kitaip, — ramiai atsakiau. — Ar nori, kad muštųsi čia du vyrai iš universiteto?

Mažą akimirksnį jis nieko nepasakė. Jis nebeteko viso smarkumo, o gal velnią galvojo, bet aš nebegaišau:

— Einam, — tvirtai pakartojau Vitalijai.

— Paleisk, — pasakė ji.

Antanas užsimojo atgalia ranka su lempute tiesiai man į veidą, bet aš nenustojau žiūrėjęs ton vieton, kur lemputės atšvaiste pilkavo jo veidas.

— Ir kas iš to bus, — šaltai pasakiau.

Vitalija tylėjo, gal ji svyravo abejojime, gal baimė suėmė gerklę, ir Antanas nedrožė, bet porą sekundžių taip pastovėjo, paskum švietė lemputę paverksnio pusėn, o pats dideliais žingsniais dingo tamsoje. Kai šviesa, aprašiusi nakties juodume lanką, nukrito ir užgeso, jo nebebuvo nei matyti, nei girdėti. Vitalija vėl stovėjo priešais ir vėl padėjo galvą ant peties. Tas buvo trečią kartą per nedaugelį minučių, bet kaip viskas buvo kitaip.

— Kaip gerai, kad viskas tas atsitiko. Ar tu žinai, kad du mėnesius ir nevalgiau ir nemiegojau. Viešpatie, kaip myliu tave, tu ryto rasos perle. Aš neturėjau dar gyvenimo, bet ir tas pats buvo nutrūkęs. Dabar aš vėl gyvas. Ne, aš tik dabar užgimiau ir žinau, kaip gyventi reikės. Ar tu žinai, kad man esi ir saulė ir baltas debesėlis miško juodume, atnešąs širdžiai laimę. Nežinau, ką tu jauti, bet esu tikras, kad mane šalia savęs bent pakęsti galėsi.

— O, Jonuli, nekalbėk taip, — ir jos rankos atsirado ant mano kaklo, ir lūpos susirado lūpas ir vienos kitų paleisti negalėjo, ir smigo vienos kitosna gilyn ir gilyn, lyg ieškodamos amžino ir nenutrūkstamo ryšio.

Paskum turėjau pasilenkti, ir ji visą veidą nujieškojo švelniais lūpų palietimais.

— Ir kaip tu galėjai taip pasakyti. Kaip tu galėjai pasakyti, kad tik pakęsti tave tegaliu, Jonuti, tu.

Man buvo baisiai nesmagu, ir aš ėmiau bučiuoti jai veidą ir tarp bučinių norėjau visiškai nuoširdžiai pasakyti, kaip yra:

— Vitute, juk pati žinai, kaip buvo ligi pat paskutinio akimirksnio, ir kaip aš galėjau neabejoti. Žmogus, tu pati žinai, toks negeras, toks suktas, kad nejučia ir dėl paties geriausio pasidaro nebetikras.

— Bet dabar tiki.

— Tikiu, rasos lašeli.

— Ir tikėsi visada.

— Visada, debesėli mano.

Paskum susėdom ant tos pat duobės kranto, ji atrėmė nugarą man į krūtinę ir veidą priglaudė prie veido, o aš apglėbiau ją savo apsiausto skvernais.

— Aš dabar tavo kūdikis, — sakė beveik tiesiai iš lūpų į lūpas.

BENDRUOMENĖS BRANDOS ATESTATAS

ANTANAS MUSTEIKIS

1. *Kas yra bendruomenė?*

Kai kalbame apie bendruomenę, pirmiausia turime galvoje lietuvių organizaciją, apimančią visuose kraštuose išblaškytus lietuvius. Tokio plataus pobūdžio organizacijų yra sukurtų ar kuriamų ir kitur, ne vien lietuvių tarpe. Pvz. neseniai išpopuliarėjo Europos Gynimo Bendruomenė, organizuota atsilaikyti prieš komunistinę grėsmę. Tačiau šios rūšies bendruomenė neturi daugelio bruožų, kurie apibūdina lietuvių bendruomenę ir tuo labiau — pirmykštę bendruomenę. O kuriamoji Pasaulio Lietuvių Bendruomenė daugeliu atžvilgiu yra mažai nutolusi nuo pirmykštės bendruomenės.

Norėdami tiksliau apibrėžti bendruomenę, pabandysime visų pirma ją atskirti nuo kitų panašių žmonių junginių. Žmonių grupė, artimiausia bendruomenės (community, Gemeinschaft), yra visuomenė (society, Gesellschaft). Daug kas abiejų žodžių reikšmes laiko tolygiomis ir tuos žodžius vartoja pakaitomis. Bet istorijos būvyje šios žmonių grupės buvo aiškiai skirtingos. Dar daugiau — pradžioje vyravo bendruomeninės grupės, o vėliau įsigalėjo visuomeninės. Tačiau ir dabar abiejų socialinių grupių skirtingumai yra išlikę ligi mūsų laikų, o lietuvius vienijanti organizacija pasirinko bendruomenės, o ne visuomenės vardą, neatsitiktinai.

Populiarioje kalboje visuomenė suprantama dvejopai. Pirma, visuomenė yra lyg ir paskiras elito sluogsnis, išsiskiriąs iš masės kitų to paties krašto gyventojų išsimokslinimu, profesijomis, kilme ar kuo kitu. Šia prasme yra vartojamas dar ir kitas posakis — "augštoji visuomenė". Antra, visuomenė yra visus apimanti kokio nors krašto ar teritorijos gyventojų grupė. Tada bendruomenė gi dažnai laikoma tik viena visuomenės dalimi.

Tačiau iš tikrųjų yra kiti bruožai, kurie esmingai apibūdina visuomenę ir ją atskiria nuo bendruomenės. Mes juos čia plačiau palukštensime.

Žmonės vieni su kitais santykiauja ir negatyviai ir pozityviai. Pirmuoju atveju jie vienas kitam kenkia, antruoju atveju — gelbsti. Kad bendruomenė ar visuomenė egzistuoja, yra ženklas, jog pozityvūs žmonių santykiai yra stipresni už negatyviuosius. Pozityvieji santykiai rodo vienybę įvairybėje arba įvairybę vienybėje. Kiekvienu atveju tie santykiai yra dvejopi: jie yra daugiau organiško arba daugiau mechaniško pobūdžio. Organiškieji santykiai yra charakteringi bendruomenei, o mechaniškieji — visuomenei.

Bendruomenės grupės gyvenimas yra daugiau privatus, intymus, uždaras, kai tuo tarpu visuomeninės grupės gyvenimas yra daugiau viešas, atviras. Bendruomenė remiasi tiesioginiu ir asmenišku žmonių santykiavimu, o visuomenė — tarpišku, dažnai beasmenišku santykiavimu (pvz. per nuostatus, laikraščius, knygas ir kt.). Bendruomenėje žmogus jaučiasi savybėje, o visuomenėje — lyg patekęs į svetimą kraštą. Jauni žmonės dažnai esti perspėjami nesimaišyti blogoje kompanijoje ar visuomenėje, tačiau jei kas nors ragintų neiti į "blogą bendruomenę", tai būtų nesąmonė, nes bendruomenė yra suprantama kaip būtinybė, lyg oras ar vanduo, o ne kaip blogis.

Patys žodžiai tiksliai nusako jų skirtingą prasmę. Gyvenimas bendruomenėje yra bendras, o visuomenėje yra neapibrėžtas "visų" gyvenimas. Tad jaunavedžiai, sukurdami šeimą, sudaro bendrą gyvenimą, o ne visuomenės. Visuomene mes galime džiaugtis kaip gera kompanija, o bendruomene mes nesidžiaugiame jau vien dėl to, kad patys esame jos neatskiriama dalimi. Šia prasme žmonės jaučiasi esą religinės bendruomenės nariai, kai tuo tarpu visuomeninėse institucijose jie dažnai tik atsitiktinai arba mažiau pastoviai tedalyvauja.

Visa, kas yra tam tikrai žmonių grupei bendra, kaip ta pati kalba, papročiai, gyvenimo būdas bei kultūra, yra esminga bendruomenės nariams. O visuomenės nariai vienas su kitu yra rišami profesiniais, politiniais ir ekonominiais ryšiais. Pirmuoju atžvilgiu žmogus noromis nenoromis yra kitų žmonių bendrininkas nuo pat prigimties, antruoju atžvilgiu jis ješko biznio ar kelionės partnerių tik tam tikru metu. Bendruomeniniai ryšiai yra daugiau nesąmoningi bei iracionalūs, kai visuomeniniai ryšiai yra sąmoningai ir su aiškiu tikslu sudaromi.

Istorijos būvyje senieji amžiai yra labiau nužymėti bendruomeninėmis grupėmis, o naujieji — visuomeninėmis. Tikros ar tariamos giminystės ryšiai daug lemiamiau apsprendė senųjų bendruomenių gyvenimą, kai mūsų laikų visuomenės santykiai yra labiau apspręsti ne tiek giminystės, kiek užsiėmimo (profesijų). Tuo

būdu kaimo kultūra (bendruomeninė) yra pastatytina miesto kultūrai (visuomeninei), namų ūkis — krašto ūkiui, pramonė — prekybai, konservatiškumas — liberališkumui, aristokratinis principas — demokratiniam ir t.t. Šia prasme kiekviena pirmykštė tautelė yra labiau bendruomeninė, kai tuo tarpu bet kokia moderni tauta yra ryškiai visuomeninė.

Nors bendruomeniniai ir visuomeniniai santykiai yra aiškiai skirtingi, dabartinės žmonių grupės nėra "grynos", o priklauso ir nuo bendruomeninių ir visuomeninių ryšių. Yra tačiau svarbu, kurie santykiai vyrauja.

Iš viso, kas buvo sakyta, ryškėja, kad, augant civilizacijai, visuomeniniai ryšiai daugiau ar mažiau išstumia bendruomeninius. Betgi taip pat yra tiesa, kad mūsų laikų mokslininkai ir filosofai prieina prie išvados, kad bendruomeninių santykių nykimas yra viena pagrindinių kultūros smukimo priežasčių. Paraleliai su tuo esti pastebima visuomeninė anemija. Visuomenė pasidaro nejautri moralei, kuri turėtų saistyti priemones bet kokiems tikslams pasiekti. Tada suirsta pusiausvyra tarp tikslo ir priemonių ir artinamasi prie formulės, kad tikslas pateisina priemones. O norint žmonijos kultūrą išsaugoti bei palaikyti, tenka nesiriboti vien visuomeniniais ryšiais, bet reikia plėsti bei stiprinti kuo daugiau bendruomeninių ryšių, kurie ir turėtų būti pagrindinis Pasaulio Lietuvių Bendruomenės rūpestis. Tad bendruomenės o ne visuomenės vardas tiksliai atitinka mūsų kuriamos organizacijos pobūdį.

2. *Nueitas kelias*

Lietuvių bendruomenė augščiau minėta prasme egzistuoja nuo neatmenamų laikų. Priešistorinės lietuvių kiltys jau sudarė bendros kultūros bei patirties žmonių grupę, kuri istorijos būvyje išauga į lietuvių tautą. Tačiau kunigaikščių gadynėje valstybinis pargindas buvo politinis (visuomeninis), o ne etinis (bendruomeninis). Todėl Didžioji Lietuvos Kunigaikštystė maža turėjo vidinės vienijančios pajėgos, kurią kaip tik matome besireiškiančią mūsų devynioliktojo šimtmečio antrosios pusės tautiniame sąjūdyje. Tuo metu naujas ūkininkų, buvusių baudžiauninkų, luomas iškilo į valstybinių siekių gyvenimą. Jis rėmėsi bendra žemojo luomo kultūra bei patirtimi, kuri atstovavo tautos kamienui, kai tuo tarpu augštesnysis luomas su mažomis išimtimis buvo nuo jo atskilęs. Tautinis sąjūdis ir mūsuose, kaip ir kitur, buvo vadovaujamas elito, kuris tačiau buvo nesutraukęs ryšių su savo tėvų, buvusių baudžiauninkų, kultūra, ir ši išliko mažiausiai paveikta svetimų įtakų. Tad nepriklausomybės atgavimas ir vėlesnis savarankiškas gyvenimas yra labiau nužymėtas bendruomeniais, o ne visuomeniniais ryšiais. Gal todėl paskutinių priešo invazijų ir okupacijų metu lietuviai išliko kiečiausias riešutas svetimųjų gniaužtėse, nors ekonominiu atžvilgiu jie leidosi kai kurių kaimynų pralenkiami.

Neformali lietuvių bendruomenė savoje valstybėje pasirodė gaji ir absorbuojanti svetimas mažumas ar prieš tai benutaustančius savuosius, nors, kaip žinoma, lietuviai lygiai istorijos būvy, lygiai paskutiniaisiais dešimtmečiais yra išlikę kaip viena tolerantingiausių tautų kitų tautų atžvilgiu. Savos valstybės rėmai savaime stiprino lietuvių specialiai neorganizuotą benbendruomenę savoje aplinkoje. Deja, to negalime pasakyti apie tos lietuvių bendruomenės dalis, kurios atsidūrė svetimose šalyse. Ten ne tik lietuvių, bet ir kiekviena kita kraštui svetima bendruomenė liko atvira pašalinėms įtakoms, kurios dažnai ateivių vaikus, ypač vaikų vaikus, visiškai nutautina. Todėl klysta tie, kurie sako, kad lietuvių bendruomenė Jungtinėse Amerikos Valstybėse yra įsikūrusi kaip bendruomenė prieš kokį šimtą ar septyniasdešimt metų. Tokios organizacijos, išlikusios iš praeito šimtmečio, mes nežinome, o paskiros, dažniausiai visuomeninės, organizacijos negalėjo ir negali būti pakankamai veiksmingos lietuvių kultūrai išlaikyti. Tad lygiai neorganizuota bendruomenė svetimoje aplinkoje, lygiai paskiros visuomeninės organizacijos negali atlikti to uždavinio, kuris yra skirtas organizuotai bendruomenei.

Organizuotos bendruomenės idėja buvo entuziastingai priimta, kai tik jos vardas buvo pradėtas linksniuoti. Mintis tokią bendruomenę organizuoti pirmiausia kilo lietuvių tremtinių masėse Vokietijoje po antrojo pasaulinio karo (Nepriklausomybės laikais ta idėja buvo bandyta įgyvendinti per Užsienio Lietuviams Remti draugiją). Jos gimimo data yra 1946 m. vasario 4 d. Buvo suredaguota Lietuvių Charta ir paruošti laikinieji viso laisvojo pasaulio lietuvių bendruomenės nuostatai, kuriuos Vlikas priėmė 1949 m. birželio 14 d. Tuo pat metu įsisiūbavo emigracija iš Vokietijos, ir žymieji bendruomenės židiniai tremtinių stovyklose pamažu neteko didžiosios savo narių dalies. Tačiau Vokietijos lietuvių bendruomenė neišblėso. Ji reguliariai teberenka savo organus, vykdo jai skirtus uždavinius, kurių ryškiausias pavyzdys yra švietimo organizavimas, pasireiškęs lietuviškąja gimnazija ir vargo mokyklomis.

Panašiu būdu lietuvių bendruomenės yra susiorganizavusios ir veikia Australijoj, Austrijoj, Belgijoj, Danijoj, Didžiojoj Britanijoj, Itali-

GEDIMINO PILIS VILNIUJE — V. Augustino nuotrauka

joj, Naujojoj Zelandijoj, Prancūzijoj, Šveicarijoj ir kitur. Štai, Londone, Hannovery ir Paryžiuj pastaraisiais metais vyksta Europos kraštų bendruomenių pirmininkų suvažiavimai. Juose koreguojami būdai, kuriais sėkmingiausiai galima būtų išlaikyti lietuvių kultūrą, pasikeičiama įvairių kraštų lietuvių bendruomenine patirtimi, nustatomi konkretūs artimieji ir bendri tolimieji uždaviniai.

Deja, pati gausingiausia lietuvių kolonija Jungtinėse Amerikos Valstybėse daugeliu atžvilgių atsiliko nuo kaimyninių bendruomenių. Pasirodo, kad lietuvių bendruomenės organizacija daug sėkmingiau apima visus lietuvius tuose kraštuose, kur randa ne tokius gausingus ankstesniųjų kartų ateivius, kaip Jungtinėse Amerikos Valstybėse. Tuo atveju geriau, kur naujoji tremtinių - ateivių banga randa per maža ryšio su senosiomis ateivių kartomis dėl kokių nors priežasčių, pvz., dėl ankstesnės kartos pasidavimo komunistinei propagandai, kaip Kanadoje, nes ten sveikas tremtinių bendruomenės branduolys be rimtų kliūčių greičiau susiorganizuoja. Gi Amerikoje naujoji tremtinių banga, susidedanti iš arti trisdešimt tūkstančių ateivių, tesudaro tik mažą dalį seniau čia įsikūrusių lietuvių tarpe ir privalo rasti bendrą kalbą su gausesniais skirtingesnės patirties tautiečiais. Pastarieji Amerikoje paliko didelį įnašą lietuviškoje veikloje, nors jie kitu keliu ėjo, nors naujieji ateiviai jiems prikiša, kad jie per maža padarę ir norėtų, kad jie būtų išlaikę bent vieną pilnai lietuvišką kartą.

Organizuotos bendruomenės įsikūrimo pradžia Amerikoje galima laikyti New Yorke 1951 m. lapkričio mėn. 18 d. — paskelbus Amerikos lietuvių bendruomenės aktą. 1952 m. vasario 15 d. Laikinasis Organizacinis Komitetas (Lokas) įregistravo JAV Lietuvių Bendruomenę Connecticut valstybėje (nr. 33840) kaip teisėtą krašto organizaciją. Tų pat metų kovo 6 d. Lokas priėmė laikinuosius organizacijos įstatus.

Ir štai — jau beveik treji metai prabėgo, kai buvo priimti įstatai, tačiau tik prieš porą

mėnesių buvo paskelbta tvarka ir laikas augščiausiajam organui rinkti. Kokios yra pagrindinės lėtumui priežastys?

3. *Bendruomenės organizavimo kliūtys*

Jeigu Lokas organizavimą uždelsė ir daug kas gali jį pakaltinti, tai kliūtys, kurias jis sutiko, iš tikrųjų daug ką gali pateisinti. O jų buvo daug ir įvairių, kurių pagrindines čia ir iškelsime.

Pirmiausia minėtinos priežastys, išplaukiančios iš pačių tremtinių — didžiųjų bendruomenės šauklių laikysenos. Naujoji ateivių karta, prikišdama senajai, jog ji nesuprato įkurti universalios organizacijos lietuvių kultūrai išlaikyti, pati pervertino savųjų entuziazmą, kuris pradžioje reiškėsi gausiais tremtinių naujakurių susirinkimais, ir pavėlavo jį apipavidalinti visus apimančiais organizaciniais rėmais. Po penketo kūrimosi metų prof. J. Brazaitis yra taikliai apibūdinęs to entuziazmo atvėsimą: tai teisiųjų pavargimas, pavargimas veikti bei kovoti, norėti bei siekti ir galvoti. Ši priežastis gniaužo daugelį veikliųjų lietuvių, kurių skaičius nėra didelis ir kuriems yra sunku rasti antrininkų. Beje, šį pavargimą paskatino, iššaukė ar pagreitino ir kitos žemiau paminėtos kliūtys.

Antra panaši į pirmąją kliūtį yra vietinės naujo krašto kultūros poveikis. Ar "senakuriai", ar naujakuriai — vistiek: visi yra paveikti amerikiečių kultūros, kuri ekonominį žmonių pasisekimą laiko augštesniu dalyku nei bet ką kita. Šitai atsispindi visų lietuvių pastangose pasivyti vietinius ekonomiškai, kas iš esmės yra sveikintinas reiškinys, tačiau kuris, deja, stiprina visuomeninius ryšius ir silpnina bendruomeninius.

Trečia, ankstyvųjų ir naujųjų ateivių prestižo susikryžiavimas. Ankstyvosios ateivių kartos organizavosi atskiromis kolonijomis prie parapijų, kurios dažnai turėjo išsikovoti teises nuo lenkų užmačių. Buvo įkurta laikraščių, draugijų, klubų, susivienijimų ir kt. Tai neginčijamas senųjų kartų nuopelnas, kuriuo jos teisėtai didžiuojasi. O vis dėlto maža jų vaikų ir retas jų vaikų vaikas išliko tose draugijose. Kai kurie ir išlikę jose taip pakeitė veiklos pobūdį, kad pradžioje grynai lietuviškos kultūros židinys

KAIME

V. Augustino nuotrauka

tapo priemone nejučiomis savai kultūrai gesinti. Šitie dalykai nepriklausomybės laikais išaugusiai naujajai ateivių kartai, žiūrinčiai kad ir ne pro padidinamuosius stiklus, atrodė netoleruotini. Antra vertus, naujieji ateiviai tikėjosi esą nulipdyti iš kitokio molio, kadangi daug didesnis jų skaičius buvo pasiekę augštesnio mokslo. O seniesiems, turintiems daugiau patirties naujame krašte, visi naujakuriai atrodė "grynoriai". Tokių propaguojama ir bendruomenė vargiai seniesiems galėjo atrodyti geresnė kaip jų draugijos. Tad dviejų rūšių ateivių prestižų susikirtimas sunkino bendruomenės kelią.

Ketvirta, panašus į dviejų prestižų susikirtimą yra pastebimas ankstyvosios kartos vadovų baimės kompleksas, iššauktas naujosios ateivių pranašumo (kai kuriais atžvilgiais). Vyriausia jungtinė politinė JAV lietuvių organizacija, sudaryta ir tebetęsiama daugiau oligarchiniais negu demokratiniais pagrindais, visų pirma bijo, kad naujųjų ateivių pajėgos gali būti stipresnės už senąsias, ir svarbiausia — gali juos nustumti nuo vairo jų pačių organizacijoj. O visa apimančios bendruomenės realybė, priešpastatyta saujelei minėtos politinės organizacijos veikėjų, galėtų visai užtemdyti jų trokštamą žygdarbių aureolę. Štai kodėl politiniai šekspyriškojo karaliaus Lyro amžiaus komplekso tipo veikėjai, turį daug patirties ir nuopelnų politinėj srity, vieša ranka lyg ir pritaria bendruomenės organizacijai, bet atgalia ranka jos be atodairos kratosi. O juk tik per juos būtų galima sujungti "senakurius" su naujakuriais.

Penkta, vietiniai politiniai organizatoriai, bazavęsi visuomenei atstovauti ne pagal proporcinę visuomenės diferenciaciją, prieštarauja demokratiniam tos pačios visuomenės pasireiškimui, kuris bendruomenėje galėtų pakeisti atgyvenusią atstovavimo tvarką, o tuo pačiu gal ir "keturių didžiųjų" anomaliją. Mažesnės politinės srovės, dabar turinčios išpirštą reprezentaciją jungtinėje organizacijoje, turėtų nustoti nenupelnyto prestižo demokratiniuose bendruomenės rinkimuose. Todėl kai kurios jų drįsta net atvirai pasisakyti ir griauti kuriamąją bendruomenę, savaime aišku, neatidengdamos savo kortų.

Kita dalis politikų, nors turėdami gausesnį ir organizuotą užnugarį, taip pat bijo, kad kuri kita politinė, pasaulėžiūrinė ar rezistencinė grupė demokratiniais rinkimais nepasirodytų stipresnė už ją pačią. O jeigu čia dar atsiliepia aidas iš nedemokratinės praeities palikimo, tai šios grupės atstovai, "žarstydami politinę ugnį", jaučiasi visai normaliai siekią savo tikslų jų nuomone priimtinais metodais.

Šešta, yra ir tokių viešosios nuomonės reiškėjų, kurie demokratiškumo vardu bando viską jaukti, kad liktų populiarūs, kas pvz. jų laikraščiui, atrodo, yra naudinga, nes tariamai patraukia skaitytojus. Tokio pobūdžio laikraštis pamirš, ką rašė prieš keletą dienų ar net kitame to paties laikraščio puslapy, ir sau prieštaraus, kad tik susidarytų "didelis pliumpt". Bet koks bendruomenės žygis ten dažniau bus negatyviai, o ne pozityviai vertinamas. Tokiems veikėjams atrodo, kad nieko šventa ar gera pasaulyje nėra, jei jie patys dėl jiems patiems žinomų priežasčių (o gal kartais ir nežinomų priežasčių) ten nedalyvauja.

Tai šios yra svarbiausios bendruomenės organizavimo kliūtys. Prel. J. Balkūnas, St. Barzdukas, prof. J. Brazaitis, V. Čižiūnas, dr. J. Girnius, A. Laukaitis ir kiti dažnai iškeldavo į viešumą dalį tų kliūčių ir kovojo prieš jas, ieškodami konstruktyvių gairių bendruomenei organizuoti ar lietuvių kultūrai išlaikyti. Čia ypatingai išskirtinas Loko pirmininkas prel. J. Balkūnas, kuris vadino daiktus jų tikraisiais vardais, pakėlė didžiąją paruošiamųjų darbų naštą ir sugebėjo jungti visus lietuvius — ir ankstyvuosius ateivius ir naujakurius, nežiūrint pažiūrų bei įsitikinimų skirtumo — į bendrąją organizaciją.

Kad bendruomenė yra organizuojama apolitiniais ir areliginiais pagrindais, kad ji turėtų būti universali, t. y. apimanti visų pažiūrų lietuvius, partinius ir nepartinius, organizuotus ir neorganizuotus, norinčius priklausyti ir net nenorinčius, žodžiais sutinka beveik visi kalbantieji apie bendruomenę. Veiksmai betgi nėra tokie vieningi. Norint juk lengva rasti purvo ir juo drabstytis. Tad ir čia užtiksime tūlą gudragalvį, kurs demokratijos ar liberalizmo vardu ims ginti "individo laisvės" principą, tariamai pažeistą pasišovimu laikyti bendruomenės nariais neorganizuotus ar nenorinčius priklausyti bendruomenei. Tas kritikas tačiau neprisimins, ar valstybė klausia savo krašto gyventoją, kai jį įpareigoja atlikti pilietinę pareigą, nors tas ir nebūtų pilietis. Tas kritikas taip pat savęs nepaklaus, ar jis norėtų būti žmogus. O gal jis nuspręs, kad, nenorint priklausyti prie žmonių, galima nebūti žmogumi. Kuo jis tokiu atveju būtų, yra atsakęs prof. K. Pakštas. Toks liktų kiauliažmogiu. Šito kaip tik ir nori išvengti visi bendruomene besisieloją kultūros darbininkai, kuriems yra aišku, kad bendruomeniniai ryšiai esmingiau apibūdina žmogų, bet ne visuomeniniai.

Antra vertus, lietuvių bendruomenė niekur nebando kam nors pakenkti. Priešingai, ji pati jausis tvirtesnė, jei paskiros organizacijos bus stipresnės. Bendruomenė nesikiša į politinių organizacijų veiklą, o priešingai — džiaugiasi jų

laimėjimais. Tas pat pasakytina apie bendruomenės santykius su labdaros organizacijos tinklu ar kitomis draugijomis bei klubais. Ir vis dėlto nė viena visų kitų organizacijų neatlieka tų uždavinių, kuriems yra pašaukta mūsų bendruomenė.

4. Tarybos rinkimai — bendruomenės egzaminai

Kaip žinome, juo sąmoningesni piliečiai, tuo jie aktyviau dalyvauja valstybės tvarkyme bei valdyme. Rinkti valdžios atstovus yra kiekvieno piliečio pareiga ir privilegija. Tą patį tenka pasakyti ir apie bendruomenės organizaciją. Štai, Vyriausioji Rinkimų Komisija, sudaryta Loko, 1954 m. lapkričio 16 d. paskelbė JAV Lietuvių Bendruomenės Tarybos rinkimų taisykles, kur primenama, kad Taryba yra vyriausias bendruomenės organas, nusakoma, kas ir kaip gali rinkti ar būti renkamas, kaip sudaromi rinkimų sąrašai, kaip balsuojama ir t.t. Tad čia kiekvienas sąmoningas lietuvis turės progą atlikti savo pareigą.

Lokas nustatė rinkimų dieną, kuri bus 1955 m. balandžio 3 d. (Verbų sekmadienį). Tą dieną lietuvių bendruomenė Amerikoj privalės išlaikyti savo egzaminus brandos atestatui įsigyti.

Ką liečia tie egzaminai? Jie liečia Jus ir mus, Tave ir mane, priklausantį draugijoms ar nusišalinusį nuo jų, palaikantį ryšį su tautiečiais ar nutolusį nuo jų, Baltijos krašte kilusį ar čia gimusį lietuvį, — žodžiu — visus, kuriems lietuvio vardas ką nors sako.

Ar balsuotojo — lietuvių bendruomenės nario lojalumas gyvenamajam kraštui, kurio jis yra arba gali būti pilietis, bus pažeistas? — Jokiu būdu. Atiduok, kas valstybės — valstybei, o kas bendruomenės — bendruomenei. Ir jeigu Tu sąmoningai mylėsi savo ar savo tėvų gimtąjį kraštą ir atliksi lietuviškajai kultūrai skirtą duoklę, Tu būsi geresnis, — nes sąmoningesnis — naujojo krašto pilietis. Žmogus nesikeičia kaip chameleonas, kalbėjo vienas Vytauto Didžiojo Universiteto profesorius rusiškiesiems komunistams į akis, kai tie okupavo Lietuvą. Ši tiesa galioja visų tautybių tarpusavio santykiavime. Atsineštinė gimtojo krašto kultūra, perteikta jaunajai kartai, yra lyg ir įgimta žmogaus savybė, kurios jis ir norėdamas negalėtų visiškai atsikratyti. Jis gali tik vaizduotis, kad "prigimtinė" kultūra jo neliečia ar kad jis yra, sakysime, visos žmonijos "tautietis". Susimąstymo valandą jis pats žinos, jog jis sau meluoja, o kiti, pašaliniai — tuo labiau. — Nuo savęs nepabėgsi . . .

Vaidyba gi kartais pakeičia gyvenimo realybę. Mados neretai verčia žmogų, kaip tą riterį savo damos akivaizdoje, gerti pamazgas. Tačiau visi sutinka, kad žmogus nepakeičia savo asmenybės kiekvieną sezoną, kaip sukneles ar kaklaraiščius. O asmenybė yra kaip matėme, esmingai susijusi su bendruomene bei jos kultūra. Todėl ir bendruomenės Tarybos rinkimai, parodą žmogaus ryšius su savais žmonėmis, turi gilią žmogiškąją prasmę. Tais rinkimais mes arba prisipažinsime, kas esame, arba vaidinsime, kas nesame.

Šia proga tenka paliesti dažnai arba nuolat daugelio puolamą politiką. Pastebėtina, kad visi smerkia politinių partijų tarpusavio kivirčus, kurie pareikalauja tiek daug energijos, jog jos beveik visai nelieka tiesioginiam ir kilniam partijų uždaviniui — veiksmingai prisidėti prie pavergtosios tėvynės laisvinimo. Įdomu, kad kiekviena politinė grupė nurodo tik kitų grupių klaidas ir nepradeda, kaip dr. J. Girnius taikliai pastebi, reformų nuo savęs. Gi lietuvių bendruomenė Amerikoje kaip tik pati mato savo trūkumus ir visus kviečia į talką jiems pašalinti. Argi nebūtų gražus atoslūgis: vietoj kritikavus politinę veiklą, nenurodant konstruktyvių ir konkrečių kelių, atsisukti su visa energija kuriamajam bendruomenės žygiui? Šiuo metu tas žygis, palyginti, nedaug tereikalauja iš mūsų — aktyvaus dalyvavimo Tarybą renkant. Tik gausiai balsuodami — atlikdami savo nepažeidžiamą pareigą — išlaikysime garbingus bendruomenės egzaminus.

Negalima sakyti, kad, Bendruomenės Tarybą išrinkus, lyg magiškai lazdelei mostelėjus, visos lietuvių kultūros išlaikymo problemos savaime išsispręs. Tai bus greičiau tik pati organizuoto darbo pradžia. Tačiau tokia pradžia turės neginčijamai tvirtus ir sveikus pagrindus— bendruomenės narių demokratinį dalyvavimą savosios kultūros bare per jų rinktus teisėtus atstovus. Šie gi savo ruožtu bus įsipareigoję išlaikyti bei puoselėti visa, kas yra esminga lietuvių bendruomenei, ir tuo pačiu prisidėti prie visos žmonijos kultūros turtinimo.

VETERINARIJOS SRITIES SUTVARKYMAS NEPRIKLAUSOMOJE LIETUVOJE

VET. GYD. KĘSTUTIS KASPERAVIČIUS

Kai Lietuva atsistatė po pirmojo pasaulinio karo, veterinarijos aprūpinimas buvo menkas, silpno profesinio paruošimo, atsilikęs ir tvarkomas menkais veterinarijos įstatymais, paveldėtais iš Rusijos ar okupacinės vokiečių valdžios. Keliolika vet. gydytojų bei vet. felčerių, grįžusių iš Rusijos, nepatenkino kuklių krašto reikalavimų. Vėliau kraštui greitai lopant karo padarytus nuostolius ir kylant žemės ūkiui, laikas ir sąlygos tuojau reikalavo sukurti efektyviai veikiančią veterinarijos organizaciją. Modernėjant ūkiui, reikėjo paruošti naujų įstatymų bei taisyklių, sutvarkant visas veterinarijos sritis, vadovaujantis vakarinių Europos valstybių išbandytais pavyzdžiais.

Šio straipsnio tikslas painformuoti visuomenę apie vet. gydytojo paruošimą bei jo profesinį darbą. Šiuo metu, kai lietuvis vet. gydytojas, nugalėjęs kalbines kliūtis, vis daugiau JAV-se lygiateisiai vertinamas, pravartu žvilgterėti į praeitį, kuriuo keliu jo buvo nueita.

Veterinarijos gydytojų paruošimas.

Vet. gydytojų trūkumu susirūpinta pirmaisiais Nepriklausomybės metais. 1922 m. prie Kauno universiteto medicinos fakulteto įsteigtas veterinarijos skyrius. Bet 1928 m. dėl įvairių priežasčių jis buvo likviduotas, išleidęs tik keliolika vet. gydytojų. Nebaigusių studentų daugumas buvo pasiųsta į užsienio augštąsias vet. mokyklas. Gi 1928 m. įsteigta Gruzdžių augštesnioji gyvulininkystės mokykla priimdavo baigusius keturias gimnazijos klases ir paruošdavo per 3 metus vadinamuosius gyvulininkystės technikus su vet. felčerių teisėmis, vėliau pavadintus vet. technikais. Ši mokykla, išleidusi apie 200 vet. technikų, dalinai užpildžiusių susidariusį vet. gydytojų trūkumą, 1936 m. sustabdė naujų mokinių priėmimą, kai pradėjo veikti Kauno Veterinarijos Akademija.

Kol veikė Gruzdžių mokykla, stipendininkų vet. gydytojų skaičius buvo didinamas ir studijavo šiose užsienio augšt. vet. mokyklose: Berlyne, Miunchene, Berne, Brno, Vienoje, Tolūzoje, Turine, Stockholme, Rygoje ir Tartu. Iš šių stipendininkų tarpo buvo numatytas būsimos Veterinarijos Akademijos mokomasis personalas, kuris dar atskirose vet. mokslo srityse turėjo papildomas studijas Vokietijos, Danijos, Prancūzijos, Austrijos, Šveicarijos augšt. vet. mokyklose. Nežiūrint Žemės Ūkio ministerijos veterinarijos departamento dedamų pastangų, vet. gydytojų nepriteklius buvo jaučiamas visą laiką. Tuolaikinis vet. depart. direktorius dr. Stasys Jankauskas stengėsi įtikinti ministerių kabinetą, kad kraštui geriau apsimoka ir reikalinga sava augšt. vet. mokykla.

Kauno Veterinarijos Akademija.

1936 m. Veterinarijos Akademija pradėjo pirmuosius mokslo metus. Iki tol veikęs valstybinis veterinarijos bakteriologijos institutas buvo įjungtas akademijos žinion, nes tyrimo laboratorijos, reikalingos profesiniams reikalams, dabar mokslo įstaigoje galėjo atlikti ir mokymo uždavinį, o serologijos institutas akademijos žinioje gamino reikalingus skiepus bei biologinius preparatus: tetano antitoksiną, polivalentinį paratifo imuninį serumą, polivalentines bc. colli vakcinas, difterijos antitoksiną, antigeną pulorinei infekcijai diagnozuoti, galvijų ir paukščių tuberkuliną, įvairius kitus skiepus veterinarijos ir medicinos reikalams. Kiaulių raudonligės serumui gaminti akademija laikė 60-80 arklių bei keletą galvijų, o jos įvairiuose institutuose būdavo atliekami visi patologiniai-anatominiai, patologiniai-histologiniai, parazitologiniai, bakteriologiniai diagnostiniai, toksikologiniai, serologiniai tyrimai. Diagnostiniams tyrimams kasmet būdavo sunaudojama 3000-4000 jūros kiaulyčių, 400-600 triušių, 200-300 karvelių, 2000-3000 baltų pelių ir mažesni kiekiai įvairių kitų bandomųjų gyvulių: vištų, kalakutų, žiurkių ir t.t.

Visi tyrimai Veterinarijos Akademijoje būdavo atliekami nemokamai arba už mažą atlyginimą, kad būtų lengviau kovoti su gyvulių ligomis. Už pagamintus preparatus imta žemiausias atlyginimas. Jei visa vertinti pagal to laiko rinkos kainą, tai už tyrimus, skiepus bei kitus biologinius preparatus susidarytų suma, kuri būtų su kaupu padengusi akademijai išlaikyti reikalingas išlaidas. Naujos klinikos, kurios pravažiuojantiems užsieniečiams vet. gydytojams bei vokiečių vet. karininkams sukeldavo nusistebė-

jimą, sėkmingai aprūpino pakaunės ūkininkus bei Kauno miesto gyventojus, nes žemas atlyginimas ir geras gydymas tuoj pasidarė populiarūs gyventojų tarpe. Brangesni gyvuliai būdavo atgabenami gydyti ir iš tolimesnių vietų, gi studijų reikalams ir studentų praktikai tai davė pakankamai medžiagos. Iki antros bolševikų akupacijos Veterinarijos Akademija, ne tik vet. gydytojus paruošdama, bet ir kraštui atlikdama patarnavimus, įrodė, kad jos egzistencija Lietuvai buvo būtina.

Šia proga verta pažymėti, kad ši mokslo įstaiga atsirado tik dr. S. Jankausko nuopelnų dėka. Dalis Žemės Ūkio ministerijos pareigūnų manė, kad galima apsieiti su mažu vet. gydytojų skaičiumi, kuo daugiau paruošiant vet. technikų. Veterinarijos Akademijos įsteigimo klausimas palengvėjo, kai 1935 m. Žemės Ukio ministeriu tapo S. Putvinskis, kuris energingai rėmė dr. S. Jankausko sumanymus bei pastangas. 1943 m. Veterinarijos Akademijos taryba, įvertindama dr. S. Jankausko žymius nuopelnus veterinarijos mokslo pažangai, suteikė jam garbės daktaro laipsnį.

Veterinarijos Akademijoje kasmet mokėsi apie 115 studentų. Jais būdavo priimami abiturientai, ūkininkų vaikai, geros sveikatos ir su atestatų pirmenybe. Į pirmąjį kursą tebūdavo priimama 25-30 studentų. Glaudžiame ryšy su Vytauto D. universiteto medicinos fakultetu studentai veterinoriai pirmais dvejais studijų metais praeidavo bendrą kursą kartu su studentais medikais, išskyrus anatomiją. Mokslas tęsėsi iš viso 5 metus (10 semestrų). Iki antros bolševikų okupacijos Veterinarijos Akademija išleido 46 vet. gydytojus (3 laidas).

Penkerių mokslo metų laikotarpy studentai turėjo išklausyti šiuos privalomus mokslo dalykus: gyvulių anatomiją, botaniką, zoologiją, fiziką, neorganinę, organinę, fiziologinę, analitinę ir koloidų chemiją, histologiją, embriologiją, fiziologiją, karinį parengimą, svetimą kalbą, klininę diagnostiką, šėrimą ir pašarus, bendrąją ir specialiąją bakteriologiją, bendrąją ir spec. patologiją, bendrąją terapiją, bendr. ir spec. zootechniją, spec. ir operacinę chirurgiją, parazitologiją, farmakologiją, patologinę anatomiją, spec. patologiją ir terapiją, bujatriką ir akušeriją, histopatologiją, pieno higieną, mėsos priežiūrą, priešcheminę gyvulių apsaugą, žemės ūkio enciklopediją, teismo vet. mediciną, įstatymus ir vet. policiją, kaustymą ir kanopų ligas, žuvų ligas, bičių ligas, akių ligas, gyvulių higieną, kinkymą, atlikti skrodimus ir pratybas vidaus ligų, chirurgijos ir akušerijos klinikose bei praktikos darbus įvairių paskirčių laboratorijose.

Išklausiusiems viršuje paminėtus dalykus ir išlaikiusiems egzaminus būdavo suteikiamas veterinarijos gydytojo vardas ir teisės. Daktaro laipsnis galėjo būti suteikiamas, tik išlaikius papildomus egzaminus trijų pagrindinių mokslo dalykų, parinktų akademijos tarybos, ir viešai apgynus disertaciją.

Po 1941 metų akademijoje veikė šie institutai: anatomijos, pritaikomosios botanikos, pašarų bei šėrimo, bakteriologijos, farmakologijos, serologijos, maisto higienos, parazitologijos ir zoologijos, patologijos, zootechnijos, bujatrikos ir akušerijos klinikos, chirurgijos klinikos, vidaus ligų klinikos ir mokomoji kalvė.

Kova su apkrečiamomis gyvulių ligomis.

Po pirmojo pasaulinio karo kai kurios paplitusios apkrečiamosios gyvulių ligos, atnešusios žymių nuostolių ir stabdžiusios gyvulių pažangą, vėliau buvo apvaldytos. Paplitęs raguočių maras Vilniaus krašte 1920 m. buvo likviduotas. Raguočių plaučių uždegimas, pasirodęs Klaipėdos krašte, išnyko 1927 m. Arklių įplautimas likviduota 1929 m., arklių niežai 1931 m. apvaldyti, juodligė 1930 m. žymiai sumažėjo, pasiutimo atvejų po 1930 m. retai pasitaikydavo ir tai tik rytiniame krašte, kur pasirodydavo pasiutę šunes ar vilkai iš Lenkijos ar Rusijos. Snukio ir nagų liga buvo paplitusi pirmaisiais Nepriklausomybės metais, bet 1926 m. buvo likviduota. 1938 m. ji labai pavojinga forma plėtėsi per Vokietiją ir Lenkiją, Vokietijai padarydama apie 4 milijardus markių nuostolių. Veter. departamentui tada griebiantis radikalių priemonių, pasisekė kraštą apsaugoti nuo didesnių nuostolių, o gyvulių produktų eksportas visai nesusitrukdė. Kiaulių maras paplito 1929 m. iš Anglijos ir jau 1931 m. buvo net 2128 susirgimai 333 ūkiuose. Ši liga pasisekė likviduoti ir daugiau nepasirodė. Daugiausia išplitusi kiaulių raudonligė ūkininkams buvo nuolatinis rūpestis. 1933 m. užregistruota 7305 susirgimai 5442 ūkiuose. Su šia liga kovota, vartojant didelius kiekius skiepų, kuriuos pagamindavo Veter. Akad. serologijos institutas. Greta akutinio pobūdžio ligų sistemingai kovota su tuberkulioze, apkrečiamuoju išsimetimu ir pasiekta gerų rezultatų.

Mėsos priežiūra.

Rūpinantis gyventojų sveikatingumu, gyvulių kilmės maisto produktai turi būti sveikai ir sąžiningai paruošti. Šioje srityje mėsos priežiūra turi būti sutvarkyta gerai, ir todėl Lietuvoje visur, kur gyvuliai buvo skerdžiami skerdyklose, mėsos priežiūrą atliko veter. personalas, ski-

NERIES PAKRANTĖSE

V. Augustino nuotrauka

riamas Ž. Ū. ministerio, veter. depart. direktoriui pristačius. Taisyklės reikalavo patikrinti prieš skerdimą kiekvieno gyvulio sveikatos tinkamumą, o po skerdimo tikrinta skerdenos dalys, organai, liaukos. Esant kokiam nors įtarimui, mėsos pavyzdžiai, liaukos ir reikalingi organai buvo siunčiami bakteriologiniam tyrimui.

Kiekviena kiaulių skerdena tirta trichinų atžvilgiu. Ši liga paplitusi tarp kiaulių, šernų, kačių, šunų, lapių, žiurkių, meškų ir yra labai pavojinga žmonėms, nes trichinos kirmėlaitės, suvalgytos su kiauliena, sukelia skausmingus raumenų uždegimus. Nežiūrint, kad Lietuvoje tarp 1933-38 m. tik 30 trichinuotų kiaulių tebuvo užtikta (0,00153%), bet į tyrimą kreipta didelis dėmesys. Skerdyklų trichinoskopininkams arba vet. personalui būdavo išmokamos 200 litų (vėliau 150, 100) premijos už suradimą trichi-

nų kiaulės skerdenoje, o apkrėsta mėsa būdavo sunaikinama ir savininkui atlyginama. Taip rūpestingai tiriant, Lietuvoje neteko girdėti žmonių susirgimų trichina.

Veterinarijos gydytojo darbo sąlygos.

Norint racionaliau aprūpinti kraštą, reikėjo laikytis centralizacijos principo: visą vet. personalą ir vet. įstaigas priskirti Žemės Ūkio ministerijos veter. departamentui. Nežiūrint, kad jau prieš bolševikų akupaciją turėjome apie 200 vet. technikų ir apie 150 vet. gydytojų, dar buvo didelis jų trūkumas, kad ūkininkus būtų buvę galima tinkamai aprūpinti, o vet. personalui buvo per dideli rajonai aptarnauti. Ūkininkas nebuvo pajėgus pakankamai atsilyginti už vet. personalo patarnavimus, kad šis galėtų iš to žmoniškai pragyventi. Todėl veter. departamentas stengėsi visus vet. gydytojus ir technikus aprūpinti 8-12 kategorijos pastovia tarnyba valdžios ar savivaldybės žinioje, kartu įpareigojant gydyti už nustatytą žemą atlyginimą. Siekiant efektyvios kovos su galvijų tuberkulioze ir apkrečiamuoju išsimetimu, buvo sudarytas specialus fondas, kuriam pajamas duodavo mokesčiai, gaunami už skerdžiamus gyvulius su mėsos priežiūra. Iš šio fondo savininkams buvo apmokami nuostoliai, paskerdus gyvulius dėl tuberkuliozės ar bruceliozės, ir padengiamos bandų tyrimo išlaidos. Susidarius fondo pinigų rezervams, buvo leista išduoti vet. gydytojams beprocentines paskolas susisiekimo priemonėms įsigyti bei namų vaistinėms įsirengti.

Vėliau veter. departamente buvo numatyta iš fondo rezervų skirti sumas provincijos gyvulių ligoninėms statyti, bet pirma bolševikų okupacija ir karas sutrukdė šio plano vykdymą.

Nežiūrint valdžios įstaigų dėmesio, vet. gydytojo darbas vis dėlto buvo sunkiausias iš aukštojo mokslo profesijų, nes buvo nelengva nugalėti šaltį, lietų, sunkiai išbrendamus kelius rudenį ar pavasarį, lėtą susisiekimą ir nemažus atstumus. Tik ateičiai planuojami geresni keliai ir greitesnės susisiekimo priemonės galėjo palengvinti profesinį darbą. Vis dėlto ir prie buvusių sąlygų vet. gydytojas padarė, ką jis galėjo savo rūpestingumu ir darbštumu.

Veterinarijos srities sutvarkymas.

Rūpestingai siekdami krašto gerovės, eilę metų lankydami įvairias užsienio vet. įstaigas bei mokyklas, dalyvaudami užsienio vet. gydytojų suvažiavimuose, dr. S. Jankauskas bei jo bendradarbiai ir papildomų studijų stipendininkai vet. gydytojai rinko žinias ir įgytą patyrimą taikė savam kraštui. Taip susikūrė moderni vet. organizacija Lietuvoje. Tikslūs įstatymai, kurių projektai daugiausia paruošti dr. S. Jankausko, buvo svarstomi veterinarijos taryboje. Kai kurie principiniai klausimai buvo aptariami kasmet šaukiamuose vet. gydytojų suvažiavimuose. Atrodo, kad tikrai viskas buvo kruopščiai sutvarkyta, pritaikyta krašto sąlygoms ir gerai funkcionavo. Net bolševikai pirmos okupacijos metu nesiryžo keisti tvarkos veterinarijos srity ir tik paskutiniais mėnesiai įvedė kai kuriuos Sovietų vet. įstatymus. Vokiečiai, okupavę Lietuvą, rusų pakeitimus atšaukė ir paliko visam laikui Nepriklausomybės laikais pritaikytą vet. aprūpinimo sistemą.

Kruopštaus darbo dėka, vet. gydytojas įsigijo visuomenės pasitikėjimą, o užsienio kai kurie kraštai, taikę mums gyvulių kilmės maisto produktų eksporto suvaržymus, paskutiniais keliais metais prieš karą tuos suvaržymus atšaukė.

Teoretinėms ir praktinėms žinioms pagilinti vet. gydytojų sąjunga leido žurnalą “Veterinarija ir Zootechnija’”, kur buvo duodama medžiagos iš užsienio vet. spaudos, rašoma gydymo klausimais ar diskutuojama profesiniais reikalais.

Prievartos emigracija.

Gresiant antrai bolševikų okupacijai, Lietuvą laikinai paliko apie 70 vet. gydytojų ir keliolika vet. studentų. Po karo Vokietijoje jie susiorganizavo į Lietuvių Tremtinių Veterinarijos Gydytojų draugiją ir beveik kas 1-2 metai šaukdavo suvažiavimus Hanovery, kur baigė studijas ar ruošė doktoratus pabėgusieji mūsų studentai. Tomis progomis buvo ruošiami tobulinimosi kursai, kviečiant paskaitoms Hannoverio augšt. vet. mokyklos profesorius. Didesnė vet. gydytojų dalis sėkmingai dirbo vokiečių ūky per karą ir po kapituliacijos, gi emigruojant į kitus kraštus, ne vienas paliko Vokietiją su geriausiomis vokiečių vet. įstaigų atestacijomis.

Tolimesnė emigracijos srovė virš 50 lietuvių vet. gydytojų atbloškė į JAV, o likusieji išsisklaidė Austrijoj, Vokietijoj, Šveicarijoj, Kanadoj, Argentinoj, Kolumbijoj, Pietų Afrikoj, Australijoj. Didesnė dalis vėl dirba profesinį darbą, papildydami savo žinias tuose kraštuose randamomis vet. mokslo naujenybėmis.

Paskutinėmis žiniomis, JAV-se įsikūrė maždaug taip: 7 dirba su praktikuojančiais amerikiečiais vet. gydytojais, 26 tarnauja kaip vet. inspektoriai mėsos priežiūros srity, 6 dirba laboratorijose, 14 išsilaikė egzaminus ir turi teisę

KAUNO APYLINKĖ V. Augustino nuotrauka

verstis praktika toj valstijoj, kur gavo leidimą, 7 dirba ne savo profesijoje. Vet. akad. absolventai, talkininkaujant Lietuvos gen. konsului New Yorke ir ministeriui P. Žadeikiui Vašingtone, 1952 m. pavasarį susilaukė Veter. Akademijai pilno valdžios įstaigų pripažinimo. Gi 1952 m. pavasarį, kreipiantis į ministerį P. Žadeikį dėl kliūčių gauti vet. tarnybas valdžios įstaigų žinioje, jo pastangomis per valstybės departamentą 1953 m. vasarą JAV Kongresas priėmė įstatymo papildymą leisti visiems pabaltiečiams dirbti valdinėse tarnybose. Šio reikalo eigai Kongrese užsivilkinus, Liet. Tremt. Vet. Gyd. draugija 1952 m. rudenį paruošus atitinkamus memorandumus per ALTą, susilaukta reikiamo dėmesio Kongreso narių tarpe. Taigi min. P. Žadeikio rūpesčiu bei ALTo talka ir lietuvių vet. gydytojų dėka dabar visiems lietuviams atdaros durys valdinėms tarnyboms. Šia lengvata jau keletas lietuvių, ne Amerikos piliečių, pasinaudojo.

Perspektyvos ateičiai

Tuo tarpu dar anksti planuoti ateities vet. aprūpinimą Nepriklausomai Lietuvai, nes jos žemės ūkis atsistatydamas įgis visai kitą išraišką negu palikome. Tačiau reikia viskam ruoštis.

Savo tarpe turime baigusių įvairių kraštų mokyklas ir dirbančių įvairiose valstybėse bei skirtingose sąlygose. Todėl išnaudojant aplinkybes, reikia rinkti visas vet. mokslo naujenybes ir praturtinti praktines žinias, kad grįžę Lietuvon, palaikydami kontaktą su kultūringų kraštų vet. įstaigomis, galėtume ateity Lietuvai duoti dar geresnį vet. aprūpinimą.

Būtų gera, kad iš mūsų besimokančio jaunimo atsirastų norinčių studijuoti vet. mokslus ir naujausias užsienio vet. mokyklų žinias pargabenti į gimtąjį kraštą. Lietuvai vėl reikės pasivyti kultūringus kraštus, nes dabartinis okupantas susmukdė visokeriopą krašto lygį. Liet. Tremt. Vet. Gyd. dr-ja gal galėtų kuklia pašalpa paremti studijuojančius veterinariją. Kiek žinoma, JAV-se baigusiems augštesnę mokyklą (High School) reikia praeiti 2 metų paruošiamąjį kursą, o tikrosios studijos užtrunka 4 metus. Be abejo, tikslias informacijas suteiktų atskirų valstijų vet. mokyklos. Patartina studijuoti tik tose vet. mokyklose, kurios yra pripažintos Agricultural Research Service, U. S. Department of Agriculture, ir kartu American Veterinary Medical Association, nes tas mokyklas baigusiems yra žymiai platesnės ateities darbo perspektyvos.

KŪRYBOS PASAULY

LITERATŪRA

DAINIUS DAINELIŲ GAILIŲ

Juozas Mikuckis: LYRIKOS KRAITIS. Išleido Terra. Chicaga 1954. 174 p.

Juozo Mikuckio lyrikos rinktinė neapima visų autoriaus kūrybos sričių. Apie tai jis pats taip rašo: "Lyrikos Kraityje" nevisa sukaupta, ką esu parašęs. Čia nerasite eilėraščių nei iš "Pirmųjų Dainų" — 1910 m. nei iš "Didvyrių ir smulkmenų" — 1915 m. Nerasite himnų ir maldų, ilgesnių poemų ir legendų..."

Šioji ištrauka maždaug ir nušviečia J. Mikuckio poezijos apimti. Tai lyrikas, drauge davęs ir epinio pobūdžio kūrybos — poemų, legendų. Bet daugiausia jis žinomas savo lyrika. Kai kurios jo dainos buvo persimetusios ir į platesnę visuomenę, tapo jos repertuaro dalimi, nors paties autoriaus vardas tokiems dainininkams galėjo būti ir nežinomas. Net ir atidžiau lietuvišką knygą sekusiems kurį laiką Juozo Mikuckio vardas buvo lyg dingęs, nustelbtas ar pasibaigęs. Bet tai buvo neteisingas įspūdis: paskui, jau daugiau tremties dienomis, poetas vėl prabilo — ir neretai beveik pirmykščiu jautrumu.

Iš "Lyrikos Kraičio" galima susidaryti bendresnį Juozo Mikuckio poezijos vaizdą. Gal vyraujanti raida, kurioje jis yra stipriausias, kaip tik ir bus tasai jautrusis lyriškumas, eleginis eilėraščių tonas, ilgesys ir nerimas. Geriausi jo dalykai yra tie, kurie ištrykšta tiesiog iš širdies yra paprasti ir graudūs. Kitaip tarus, Juozas Mikuckis laikytinas sentimentalinės mūsų lyrikos atstovu. Visos šios savybės geriausiai išsilieja ten, kur jis paliečia meilės stygą.

Štai nekartą mūsų ausyse nuskambėję posmai:

Sunkaus gyvenimo drauguže,
Neklausk — už ką tave myliu!
Atmink audras, kur baisiai ūžė
Ant jūrų neramių, gilių.

Arba "Elegija":

Ant kelio pavasario mano
Pabiro lapeliai gelsvi,
Ir gėlės nuvyto, paseno,
Ir papūtė vėjai laisvi...

Ir atmena man tosios gėlės
Jaunystės žydrąsias dienas,
Kai saulė šypsodama kėlės
Ir laimino mano dainas.

Kodėl gi tos gėlės paseno,
Pabiro lapeliai gelsvi?
Ant kelio pavasario mano
Kam sugaudė vėjai laisvi?...

Juozas Mikuckis, rašydamas tokius dalykus kaip elegijas, romansus, sugeba laimėti išgyvenimo tiesioginumą. Tai būtų priešingybė mūsų lyrikams iš naujesnių gretų, kai jie, prieš pradėdami rašyti elegiją, pasiremia ne tiek išgyvenimu, bet lyg mato tam tikrą estetinį uždavinį, kurį reikia ištesėti.

"Lyrikos Kraičio" autorius kartais šauniai pagauna vienišumo įspūdį ir gailesį. Vienu iš geriausių jo poezijos pavyzdžių būtų galima laikyti jo "Pas krosnį", kur skaitome:

Sėdžiu pas krosnį sau vienas,—
Krosnyje gęsta liepsna...
Ašara vilgo blakstienas,
Ašara — draugė sena.

Daugel praėjo jau metų,
Nunešė daugel dienų,—
Laimė man rodės iš reto,
Šiandien be jos gyvenu.

Džiaugtis viltim nebemoku,
Dingusios meilės gailiu.—
Aš esu gimęs ne juokui —
Dainius dainelių gailių.

Ašara vilgo blakstienas,
Ašara — draugė sena...
Sėdžiu pas krosnį sau vienas,—
Krosnyje gęsta liepsna.

Būtų neteisinga pasakius, kad Juozas Mikuckis tėra sentimentalinis poetas. Šioj srity jis yra saviausias, tačiau jis yra lietęs ir kovos temų, ir konkrečiau dainavęs apie žmones ir gamtą, o taip pat sustojęs ir prie bendresnių problemų. Jame atsispindi patriotinė ir tremties gaida. Įsileisdamas į bendresnes temas, jisai nesijaučia tokis tikras, kaip eleginiam ir sentimentaliniam lauke. Tačiau tarpais jisai ir ten gražiai suveda galus. Čia galima būtų išskirti "Meilė dainoje":

Liepsnojo meile tavo gilios akys,
Iš lūpų veržėsi aistri daina.—
Sakei, kad vysta gėlės, gęsta [žvakės,
Tik meilė, meilė tiktai amžina!

Raudojo stygos, pritarė kornetai,—
Gi tu . . . tu dainavai ir svaiginai.
Aš pažadėjau dainoje minėtai
Bedugnei meilei melstis amžinai.

Pavasariai praskubo, dienos niaukės,
Krūtinė liūdesio vėl kupina... [kės,
Šiandien aš supratau, tau pasitrau-[kus,
Kad meilė dainoje — tiktai daina!

Taip prieš save turime jau platesnę išvadą, kuriai, be to, netrūksta ir savotiško estetinio subtilumo. Bet apskritai Juozas Mikuckis į niuansus nesileidžia: jis stengiasi pasakyti kiek galima tiesiau, kas jam ant širdies guli. Tik vėlesniuose eilėraščiuose galima atsekti kai kurių naujesnių techninių priemonių, bet ir tai nežymiai. Šiaip gal nebūtų klaida pasakius, kad autorius bus išėjęs senesniųjų rusų lyrikų mokyklą ir siekia išlikti paprastas, aiškus, tiesioginis bei ištikimas tradicijai. Šia prasme jisai bemaž nepasikeitęs nuo savo pirmųjų eilėraščių. Neišgero ir jo jausmas per metų eilę, kaip tai rodo tokie lankstūs jo kūrinėliai iš vėliausių dienų:

Anksti grįžęs, paukštužėli,
Kur tu prisiglausi?
Skynimai dar nesužėlę,
Kur tu lizdą krausies?

Artinas audrų nedarnūs
Bildesiai iš tolo,—
Ryte kloniuos žėri šarmos
Ant jaunų atolų.

Dar sukaustę laiko gruodai
Želmenų kilimą,
Ir pirmieji pasirodę
Lapai kristi ima.

Skynimai dar nesužėlę,
Tolin įsiklausę...
Anksti grįžęs, paukštužėli,
Kur tu prisiglausi?

Šiomis keliomis pastabomis norėjome paryškinti plotmę, kurioje stovi Juozo Mikuckio lyrika. Tai toli gražu nereiškia, kad jis būtų spraudęsis į priekinius krėslus mūsų Parnase. Jis neatsinešė kokių naujovių nei turinio nei formos atžvilgiu. Jis neatskleidė kokių gelmių nei patobulinimų, nors patsai yra kruopštus savo eilėraščiuose ir naujose laidose juos yra vis taisęs, pasiekdamas geresnių rezultatų. Tačiau jis nenusipelno ir užmaršties, kuri savo laiku buvo beapvelkanti jo vardą. Tegul jis pasilieka, kas buvęs — "dainius dainelių gailių".

Aug. Raginis

JURGIO GLIAUDOS "GĘSTANTI SAULĖ"

Dabartinėj tremties literatūroj labiausiai įsigalėjo romanas. Visi kiti žanrai liko tartum jo šešėly, ypačiai gi drama. Taip tam romanui į galybės padanges iškilti bus, be abejo, padėję literatūriniai konkursai ir premijos. Taip bus daugiau ir skaitytojų atsiradę.

Nepasakytume, kad novelė ar apsakymėlis skaitytojo nebetrauktų. Tie trumpesni dalykai dėl savo įvairumo turi ir privalumų. Tat matyti ir iš ne per seniai Lietuviškos Knygos Klubo Čikagoje išleisto Jurgio Gliaudos tokio "short story" rinkinio, pavadinto "Gęstanti saulė", kur, tartum arabeska, sudėstyta 42 trumpesni dalykėliai. Autorius davė jiems metmenų vardą.

Tiems metmenims bei vaizdeliams, žinoma, dar negalėtum duoti mūsiškai suprantamos novelės vardo. Novelė paprastai savo pobūdžiu yra ir kiek ilgesnė, nes jai rūpi ir sielos gyvenimo dalelę atskleisti. Vaizdelis turi daugiau reikalo su įvykio bei epizodo parodymu. Tačiau ir vienu ir kitu atveju pabrėžiama pabaigos staigmena.

Jurgio Gliaudos "Gęstančios saulės" vaizdeliai artimesni amerikinei "trumpajai istorijai". Savo pobūdžiu jie yra dvejopi: vieniems galėtum duoti humoreskos vardą, kiti artimesni mūsiškai suprantamam vaizdeliui, apsakymėliui.

Ligšiol pažinę autorių kaip stambesnio romano ("Namai ant smėlio", "Ora pro nobis") rašytoją, nūn pasitinkame jį ir su, palyginti, galvotai išdirbto vaizdelio nemenka duokle. Kiek teko girdėti, šis žanras jam bus jau keleri metai rūpėjęs.

Šiuose savo metmenyse J. Gliauda mums rodo daugiausia tiek naujai atvykusio į šį kraštą lietuvio, tiek jau seniau jame įsikūrusio mūsų tautiečio gyvenimą ar to gyvenimo dalelę tiek pro šypseną, tiek pro ašarą. Šypsena, humoras ar net pašaipa palydi naujakurio staigų įsikūrimą, nuo to trenksmo net namo grindims sudumbant, net automobiliais į piknikus suvažiuojant ("dinamika: grįšime namo kaip kunigaikščiai!"). Bet jau rimtumas dvelkia iš "Palaiminti melo" ar "Mokslo metų pradžios", kur jau humorui vietos nebėr, nes užgauta per jautri styga.

Tačiau aplamai ateivio susidūrimas su amerikiniais papročiais negalėjo apsieiti be linksmesnio tono. "Paguoda" čia gal bus ryškiausias pavyzdys.

Šalia nusilietuvinime ir svetimuose papročiuose skendinčio mūsų tautiečio pavaizdavimo šiuose vaizdeliuose dar tam tikrą vietą užima ir kelios mums svetimesnės ar tolimesnės temos, kaip negrinė filosofija ("norėk gyventi") ar gaidžių "rungtynės" ar havajinė meilės istorija.

Autoriui šiuose vaizdeliuose pirmiausia bus rūpėjęs vadinamasis etinis momentas, tai yra deramos dalykų tvarkos atstatymas, savo nusistatymo išpažinimas. Gal kai kur ir pajunti kryptelėjimo nuo pagrindinės "ašies", persimetimo į svetimesnę temą ar ją abstrakcijos padiktuotą, gal kai kur pasigendi kokios netikėtos pabaigos ar labiau įtikinančio išsprendimo.

Aplamai imant, šiuose vaizdeliuose žymus rašytojo realisto nusiteikimas, rašytojo piliečio nusistatymas, daugiau rūpinantis ką nei kaip pasakyti.

A. T.

ANTRASIS KRANTAS

Aloyzas Baronas: ANTRASIS KRANTAS. Novelės. Nidos knygų klubo leidinys Nr. 5. Londonas, 1954. 132 p.

Aloyzas Baronas yra vienas iš sparčiausių mūsų beletristų. Paskutiniu metu jis skaitytojams spėjo duoti du romanus ("Užgesęs sniegas" ir "Sodas už horizonto") ir novelių rinkinį su septyniais vienetais —"Prašviesėjimas", "Lyguma", "Pirmoji formulė", "Balastas", "Nulis", "Estafetė" ir "Praradimas".

Autorius yra išaugęs iš dabarties netikrumo, nerimo ir tragedijos. Jį tolydžio gena klausimai — ko vertas žmogaus gyvenimas, kam mes čia esame, kur surasti laimę, kodėl likimo bangos mus mėto iš kranto į krantą?... Tai tik dalis jo raštuose randamų problemų, tačiau visos jų sukasi apie pagrindinę ašį: kur mus veda mūsų keliai, kokia mūsų paskirtis ir prasmė?

Šie klausimai ir atsakymai Al. Baroną sugiminiuoja su kai kuriais mūsų paskesniais poetais, į kuriuos yra papūtę egzistencializmo vėjai, nors, kaip tai pasitaiko tarp giminių, didesnė meilė jų gali ir nerišti. Tačiau negalima nuneigti, kad bokštas, apie kurį jie skrieja, yra tas pats: likiminės mūsų problemos.

Kiek tai liečia lietuvių beletristiką apskritai, tokių filosofuojančių autorių esame turėję ne vieną (K. Jankauskas, Katilius ir k.), betgi Al. Baronas iš jų išsiskiria savo visuotinumu: jo kūrybos svarbiausias bruožas kaip tik ir yra šis skriejimas apie būties ir likimo problemas. Be to, nė vienas mūsų beletristas nebuvo taip linkęs operuoti sentencijomis, aforizmais, apibendrintomis mintimis ir samprotavimais, kaip Aloyzas Baronas. Visas tas gėrybes jisai pila kaip iš rankovės, ir imi stebėtis, kaip jam viso šio turto nepristinga.

Kaip tik čia glūdi ir pavojai. Tie beletristai, kurie turi metafizinių polinkių, reikalingi gelmės ir susitelkimo, sykiu iš rankų nepaleidžiant ir gyveniškumo. Šia prasme gražių vaisių yra davęs tokis Unamuno. Al. Barono raštuose šioji savybė jau pradeda virsti metodu ir įpročiu. Vietomis jaučiama, kad filosofavimas eina dėl filosofavimo ir iš įsibėgėjimo. Sakinys darosi apibendrintas, abstraktus ir pasimeta iš grožinės literatūros stiliaus: "Kai eini vogti ir nepasiseka, pralaimi pats sau, bet kai prašai ir negauni, pralaimi nedavusiam" (52 p.). Tarpais tokis rašymas pereina į manierizmą: ". . . artuma pavirto į nulį". Norėtume daugiau konkretumo asmenims ir vietoms. Sakysime, mergina prieš mus

RELIGINIS GYVENIMAS

ŽMONIJOS LIKIMO APMĄSTYMAS

Didžiųjų žmonijos sukrėtimų valandomis krikščioniškojo pasaulio dėmesys nuolat vis grįždavo prie paskutiniosios N. Testamento knygos — Šv. Jono Apreiškimo.

Vieni ten godžiai ieškodavo atsakymo į katastrofinių įvykių sužadintus gyvenamojo momento klausimus, kiti baimingai tenorėdavo surasti paguodos nepakeliamos kančios audrose, dar kiti, kontempliuodami nelaimių sukeltas apraiškas bei ženklus ir lygindami juos su Apreiškimo knygoje užrašytais ženklais bei stebuklais, tarėsi matą juose pasaulio galo artėjimo įrodymą ir jam su rezignacija ruošdavosi. Didžiausia tačiau krikščionių dalis visais tais sunkiaisiais laikais imdavo į rankas Apreiškimo knygą, ieškodami šv. Jono regėjimuose sau tikrosios paguodos, padrąsinimo ir įkvėpimo tęsti toliau gyvenimo kovą.

Nenuostabu tad, kad ir šio paskutinio pasaulinio karo įvykių sukrėsti žmonės vėl ima į rankas Apreiškimo knygą, ją skaito, studijuoja ir stengiasi jos šviesoje žvelgti į visų paskutiniųjų tragiškų įvykių eigą, ieškodami protą ir širdį patenkinančių atsakymų.

Kun. V. J. Bagdanavičius taip pat giliau susidomėjo Šv. Jono Apreiškimo knyga ir pasinėrė į josios studijas 1944 metais, didžiųjų lietuvių tautą palietusių sukrėtimų įtakoje. Jo didelė ir įdomi studija apie **"Žmonijos likimą Šv. Jono Apreiškimo knygoje"**, kaip tos knygos leidėjas autorių pristatydamas pastebi, yra ilgų studijų bei apmąstymų rezultatas.

Autorius nesitenkino tik kai kurių Šv. Jono Apreiškimo vietų analize, ryškesnių simbolinių vaizdų lukštenimu bei jų gretinimu su istorinėje tikrovėje besivystančiais įvykiais. Jis savo studijoje veržiasi į pačias gelmes, ieškodamas visų Apreiškimo knygoje aprašytų įvykių šaknų, to viską jungiančio ir viską įprasminančio centro, kuris jam padėtų orientuotis nuostabiai kontrastingų vaizdų daugybėje. Savo studijų ir apmąstymų rezultatą jis pateikia ir mums augščiau minėtoj knygoj. Sunku būtų ją įglausti į skriptūristinių bei grynai teologinių veikalų eilę. Metodas, dalykų parinkimas bei grupavimas ir stilius veikiau nurodo į istorijosofinį josios pobūdį. Tai vienintelė tokios srities ir tokios apimties studija lietuvių kalba. Ją perskaičius, kaip savo pratarties žody pastebi vysk. V. Padolskis, mes daug mieliau ir su didesniu susidomėjimu imame į rankas šv. Jono Apreiškimo knygą.

Kokias gi pagrindines idėjas bei jam būdingas savybes mes randame kun. V. Bagdanavičiaus veikale?

Jis čia, paduodamas žymesniųjų šių laikų teologų, egzegetų interpretacijas bei garsiųjų Bažnyčios Daktarų aiškinimus, drąsiai pratęsia jų išvadas, pritaiko mūsų laikų mąstysenai ir sukuria sintetinį vaizdą. Šv. Jono Apreiškimo knyga jam gyvai atskleidžia dvi pagrindines tiesas: kad visos tos sudėtingos, nuostabiai dinamiškos dramos, apaštalui Jonui tremty Patmos saloje parodytos, pagrindinis veikėjas yra ne kas kitas, kaip pats Kristus — įsikūnijęs Dievo Žodis, ir kad visa toji regėjimų pynė atvaizduoja Dievo ir žmonių santykius, istorinėje šios žemės tikrovėje besivystančius, kovoje ir kančioje palaipsniui skaistėjančius ir

---

stoja tartum tam tikra sąvoka ar idėja, o ne kaip gyvas žmogus. Dėl tos priežasties apie pirmos ir antros novelės merginą išsinešame vienodą paveikslą, jeigu jau duoti pavyzdį. Gal taip yra dėl to, kad autoriaus novelėse kartojasi tas pats pasaulis ir tos pačios idėjos. Pagrindinis personažas beveik visose yra lyg ir tas pat. Veikėjus susitinkame panašiose vietose (smuklėje, fabrike, pas pažįstamus), juos kamuoja panašios problemos. Čia, turbūt, autoriaus taip norėta, nes įžangoje skaitome: "Galvojame, kas yra laimė ir gyvenimas. Ieškojom tų abiejų dalykų ir susitikom antrame krante". Vis dėlto būtų pageidautina tam tikro situacijų ir personažų įvairumo bei konkretesnio jų apipavidalinimo. Be to, reikia atkreipti dėmesį, kad tokis suvienodinimas įsibrauna jau ir į techninę pusę: štai keletas novelių prasideda visai panašiai; yra panašių ir pabaigų. Dėl novelių pabaigų apskritai tektų priminti, kad jos ne taip sklandžios — kartais atrodo lyg neparuoštos, kartais lyg šiaip sau paliktos, kartais gi supigintas ("Lyguma"). Dar kalbant apie techniką, pastebėtina, kad "Praradimas" jau per pavojingai priartėja prie pritaikomasios moralinės literatūros pavyzdžių. Dar tektų žodį tarti apie mėginimą novelę pastatyti ant kelių "augštų", iš kur atsiranda netikslių psichologinių nušvietimų ir priėjimų (pvz. "Pirmojoj formulėj", ypatingai 58 p.).

Iš šių kelių bendresnių užuominų jau galima suprasti, kad Aloyzas Baronas ligšioline savo kūryba yra susidaręs jam būdingą veidą, artimą mūsų metui ir jo problemoms. Įsidėmėtinas jo filosofinis polėkis, dinamika, drąsa, lyriniai atgarsiai. Drauge neišvengiame įspūdžio, kad prie nueitojo kelio jam tektų pridėti kai ką naujo: būtent — vietoj metodu bepavirstančio meditavimo pajieškotina daugiau esminės gelmės ir vietoj tendencijos suvienodinti savo personažus ir aplinką — jiems suteikti daugiau individualaus konkretumo. Tai kaip tik būtų kelias, kuriame reikšmingų vaisių yra pasiekę žymieji probleminiai beletristai.

Aug. R.

ATSIŲSTA PAMINĖTI

Jonas Gailius: KAIP JIS JĄ NUŽUDĖ. Caracas — Venezuela, 1954. 127 p. Kaina $1.25.

East and West. Published by Alliance Publishing Co., London. 1954. No. 3.

Zenonas Ivinskis: DIE DRUCKEREI DER JESUITEN IN VILNIUS UND DIE ERSTEN LITAUISCHEN KATHOLISCKEN BUECHER. Sonderdruck aus Commentationes Balticae I./1953. 27-67 p.

Zenonas Ivinskis: KIRCHENGESANG IN LITAUEN IM XVI.-XVII. JAHRHUNDERT. Sonderdruck aus Commentationes Balticae I./1953. 69-106.

Zenonas Ivinskis: MINDAUGAS UND SEINE KRONE. Sonderdruck aus Zeitschrift fuer Ostforschung 1954/Heft 3. 360-386.

Leonardas Žitkevičius: DAIKTAI IR NUORŪKOS. Lyrinės ironijos. Išleido Gabija. 48 psl.

Pulgis Andriušis: TIPELIS. Humoristinis romanas iš Kauno gyvenimo. Išleido Gabija. 240 psl. Kietais viršeliais.

Kun. Vytautas Bagdanavičius, M.I.C.

paskui susiliejančius į tobulą meilės vienybę amžinybės tikrovėje.

Kitaip tariant, mūsų autorius Apreiškimo knygoje mato pavaizduotą Bažnyčios — mistinio Kristaus Kūno — istoriją plačiausia ir giliausia prasme.

Suradęs tą visumos žvilgsnį ir juo operuodamas, kun. V. Bagdanavičius su pasitikėjimu artinasi prie kiekvieno net ir kontrastiškiausio Apreiškimo knygos regėjimo simbolio ir bando jojo prasmę austi į savo išmąstytą sintetinį audinį. Jis teisingai yra pastebėjęs, kad, šv. Jono supratimu, mes negalime dalinti žmogaus gyvenimo į grynai žemiškąjį, laikinąjį, ir į amžinąjį. Kristaus krauju atpirktojo žmogaus gyvenimas yra vienas gyvenimas. Dar šioje žemės realybėje gyvendamas, jis nėra tiktai žemės žmogus, bet, kaip gražiai parafrazuoja mūsų autorius, "žemės gyvenimas jam slepia amžinybės daigus". (383 p.) Šitas tad visuotinis žvilgsnis atskleidžia mūsų akims Šv. Jono Apreiškimo knygos regėjimuose vieningą, pilną nepaprastos įtampos žmonijos Atpirkimo dramą.

Kalbėdamas apie Šv. Jono Apreiškimo knygos pobūdį, mūsų autorius įdomiai ir originaliai mums parodo jos **perspėjamąjį charakterį.**

Kodėl šalia kitų ryškių Apreiškimo knygos savybių, pvz. pranašystės, padrąsinimo, paguodos ir t.t. autorius taip pat pabrėžia perspėjamąjį momentą ir į jį viską bando suvesti? Štai jo atsakymas: "Kai reikia šv. Jono Apreiškimo knygoje suderinti tokius skirtingus elementus, kaip: jos neabejotiną sąryšį su istorine žmonijos tikrove, jos pranašišką pobūdį ir jos doktrininį pobūdį, tai, rodos, vienintelė galimybė tai padaryti yra žiūrint į ją kaip į perspėjimų knygą. Jeigu jūs žiūrėsite į ją tik kaip į ateities viziją, tai nukentės jos praeities momentas. Jeigu jūs žiūrėsite į ją tik kaip į istorinę knygą, tai ji neteks daug savo projekcinės jėgos ateičiai. Jeigu jūs žiūrėsite į ją, kaip į mokslinę knygą, kurioje yra išdėstytos įvairios tiesos, tai ji praras savo sąlytį su egzistencine tikrove". (4 p.) "...į Apreiškimo knygą mes žiūrime kaip į pavaizdavimą tokių momentų, kada Kristaus atpirkimo malonė įsiterpia į istorinį žmonijos vyksmą". (5 p.).

Plačiau šitam perspėjamajam charakteriui nušviesti ir jo santykį su pranašyste išanalizuoti, kun. V. Bagdanavičius skiria visą antrąjį savo veikalo skyrių. Tai bus bene pats originaliausias visos jo studijos skyrius, kuriame jis nuosekliai išvysto bei pagrindžia savo tezę.

Kam tas didis perspėjimas yra taikomas?

Pirmoje eilėje, aišku, toms septynioms bažnyčioms arba krikščioniškoms bendruomenėms M. Azijoje, bet per jas ir visai krikščionių bendruomenei bei žmonijai. Interpretuodamas septynis laiškus M. Azijos bažnyčioms, autorius mums paduoda gana platų ir įdomų geografinį bei istorinį minėtų bendruomenių foną. Čia jam, be abejo, daug padėjo klasinis Joseph Holznerio veikalas apie šv. Povilą ir Cornelius a Lapide savo komentarais.

Iš kitų įdomesnių kun. Bagdanavičiaus veikale iškeltų problemų paminėtinas jo originaliai interpretuotas Apreiškimo knygos **žvėries vaidmuo** Bažnyčios istorijoje. Žvėris — **tai vitalistinių jėgų simbolis.** Šios jėgos savy yra neutralios. Jos savaime nėra esmiškai sujungtos su Blogiu, nors jos Apreiškimo knygoje labai ryškiai pasireiškia kaip Piktosios Dvasios tarnaitės. Čia autorius atkreipia mūsų dėmesį į tą vietą, kur šv. Jonas regi Jūros ir Žemės žvėris bei jų ryšį su Slibinu. "Nors jiedu yra kilę — vienas iš jūros, kitas iš žemės, — tačiau jiedu abu yra žvėrys. Ir vienas ir kitas iš jų yra vitalistinių jėgų apraiškos... Žvėris yra natūralus gamtos veržlumo simbolis. Šiuo simboliu yra apimamos visos tos jėgos, kurios yra tarp pumpuro, sprogstančio pavasarį ant medžio šakos, ir tarp gyvulio, kuris drasko savo grobį; tarp žmogaus instinkto išlaikyti save ir savo rūšį ir tarp didžiųjų karų, vedamų už gyvybinius valstybių interesus". (196 psl.) Toliau, ten kur autorius interpretuoja regėjimą Babelės — ištvirkėlės, nešamos raudono žvėries, dar aiškiau ši mintis išplėtota. Žvėris, nors ir yra kurį laiką tos suasmenintos ištvirkimo nuodėmės atrama, tačiau vėliau tampa ir josios sunaikinimo įrankiu.

Savo svarstymuose kun. V. Bagdanavičius pakartotinai pabrėžia didelę krikščioniškosios pasaulėžiūros tiesą — kad Dievo malonė, savo šviesa ir perkeičiamąja jėga paliesdama mūsų žemiškąją tikrovę, nesunaikina natūraliųjų, žemiškųjų elementų, neišbraukia jų iš Atpirkimo istorijos vyksmo, bet tik palaipsniui juos perkeičia, išskaistina, pakelia ir įjungia į Dieviškojo Gėrio tarnybą. Jis gerai yra pastebėjęs, kas vitalistinės jėgos Bažnyčios istorijoje yra tie varikliai, kurie palaiko žmoguje veržlumo dinamiką ir, kaip tokios, lygiai gali būti įjungiamos į Gėrio ir į Piktosios Dvasios tarnybą. Žvelgdamas iš savo suvoktos visumos taško, mūsų autorius mato Apreiškimo knygoje tą milžinišką diferenciacijos procesą, kada žemės tikrovę paliečia Dievo Malonė ir palaipsniui veržiasi į pačias jos elementų gelmes, ją perkeisdama ir galutinai pakeldama į Naujosios Jeruzalės augštumas.

Kaip šis rezultatas yra pasiekiamas, sukrečiančiu vaizdingumu parodo antrojoje Apreiškimo knygos dalyje užrašytieji regėjimai.

Kun. V. Bagdanavičius įdomiai sklaido tų **regėjimų simboliką** ir mums parodo juose paslėptą milžiniškos **kovos įtampą.** Perkeitimas apaštalo Jono regėjimuose, teisingai pastebi autorius, vyksta tačiau ne išoriniu Blogio apraiškų pašalinimu, ne staigiu Blogio sunaikinimu, stebuklingu Dievo galybės įsikišimu. Priešingai, Blogio Angelui duodama didelės galios ir nemaža laiko. Daug šventųjų kraujo turi nutekėti, net pati Saulė apsisupusi Moteris turi bėgti į dykumas ir slėptis nuo Slibino grėsmės. Dar daugiau: būdingas visoms šioms kovoms bruožas yra tas, kad jos vyksta Dievo Avinėlio akivaizdoje, o vėliau Tas, kuris save pakartotinai regėjime pavadina Dievo Žodžiu, pats vadovauja šventųjų bei ištikimųjų kovai prieš Blogį. Blogis tad nugalimas ne iš karto, bet palaipsniui ir iš vidaus žemiškosios tikrovės perkeitimo eigoje.

Žvėries nugalėjimas šioje kovoje, kaip ne vieną kartą teisingai savo

veikale yra pastebėjęs autorius, dar nereiškia galutinės pergalės ar pasaulio galo. Grėsmė vis dar lieka, nes pats Piktasis dar vis turi galios. Ryšium su šia mintim autorius eilėje įdomių digresijų yra nušvietęs niekad nepaliaujančios idėjinės kovos reikalą nuolatinės Blogio grėsmės akivaizdoje. Ta kova turi perskrosti visas žmcgiškojo gyvenimo sritis.

Kas yra pastatoma prieš Slibino siautėjimą? Tai — **iš aukos plaukianti nuolatinė šventųjų kova Dievo Avinėlio vadovybėje.** Šia proga mūsų autorius, pasinaudojęs E. B. Allo pastabomis, pateikia mums vertingų minčių apie auką apskritai ir apie Kryžiaus auką bei jos prasmę šioje egzistencinėje krikščionybės kovoje su Antikristo veikla. "Visų išsigelbėjimo kovų centre Apreiškimo knygoje stovi dieviškasis Avinėlis. Avinėlio kovos jėga yra aukos jėga... Kiekvienoje aukoje yra ne tik sunaikinimo momentas didesnio gėrio dėlei, bet ir perkeitimo momentas, pasireiškiąs didele jėga dvasinėje ir medžiaginėje tikrovėje". (213 p.) Šics mintys, nors ir nėra originalios paties autoriaus mintys, bet, jo gražiai panaudotos ir išplėstos, suteikia daug šviesos tolimesniam Apreiškimo knygos regėjimų supratimui ir suteikia mums konkrečios medžiagos giliai susimąstyti. "Krikščioniškoje sąrangoje, — vysto toliau savo mintį autorius, — kova ir auka yra daug vienas kito priklausą dalykai. Galima net sakyti, kad šioje sąrangoje kova be aukos vargiai yra įmanoma. Ji yra priklausoma nuo aukos. Nes Kristaus auka yra ta pagrindinė kovos priemonė, kurią jis yra suteikęs savo kovotojams prieš Blogį. Kova krikščioniui yra tiek priimtina, kiek ji turi ryšio su auka". (214 p.) Šitaip suprastos kovos fone šalia Kristaus, kuris, būdamas tobuliausios aukos pavyzdys, yra nuosekliai ir augščiausias kovotojo idealas, mes įstengiam suprasti Mariją, kaip didžiųjų Apreiškimo knygoje pavaizduotų kovų simbolį. Primindamas mums Sen. Įstatymo pranašystę apie moterį, kuri sutrins žalčiui galvą, Giesmių posmus, kuriuose sugretinamas jos grožis su nuostabia jos jėga, ir pagaliau patį Magnificat, kuriame taip ryšku kovos dvasia, autcrius paskatina mus persvarstyti mūsų sąmonėje susidariusias sąvokas apie Mariją ir josios tikrąjį vaidmenį žmogaus atpirkimo darbe.

Šitaip suvokta kova palengvina suprasti Apreiškimo knygoje atvaizduotų Avinėlio kovų rezultatą. Išsivysto nuostabi giesmė — Naujoji Giesmė, į kurią įsijungia vienas paskui kitą visos kūrinijos rūšys. (Apr. 14, 2sq.) Tai garbės giesmė Avinėliui Jo laimėjimo proga. Autorius, sustodamas ir ilgėliau susimąstydamas ties šiuo reginiu, atkreipia mūsų dėmesį į tai, kad į šią Naująją Giesmę įsijungia visa kūrinija. Taigi, į Avinėlio pagarbinimą įsijungia ir vitalistinės jėgos, kurių simboliais jis laiko keturis gyvūnus ties Sostu. "Iš šios giesmės mes matome, kad tos vitalistinės jėgos, kurios kovoja su Avinėliu, neatstovauja vitalistinio gyvenimo apskritai. Vitalistinis gyvenimas visoje savo pilnumoje yra taip pat už Avinėlį". (227 p.) Šis gi nuostabusis kūrinijos choras susiformuoti gali tik po to, kai Avinėlis-Kristus pasiima ant savo pečių Blogio padarinių naštą, išvidiniu būdu papildo gėrio trūkumą juose, išvaduoja iš Piktojo nelaisvės ir padaro vertu dalininku toje įsikūnijusio Gėrio pagarbinimo giesmėje.

Kalbėdamas apie šioje vizijoje atvaizduotą Avinėlio pergalę bei tą pergalę giriančią giesmę, autorius tačiau mus perspėja, kad jos neturime dar suprasti kaip galutinės Blogio pergalės. Tai — tik Babelės nugalėjimas, vadinasi, tik Blogio padarinių arba jo išorinių padarinių nugalėjimas. Galutinis paties Blogio nugalėjimas šv. Jono aprašomas knygcs gale, kame jis regi Dievo Žodžio kovą su Slibinu. Anos pirmosios Avinėlio kovos su Blogio padariniais rėmuose išryškėja mūsų — visų krikščionių — dabartinė, žemiškoji situacija bei mūsų uždavinys. Šia proga mūsų autorius iškelia **krikščioniškosios tolerancijos sampratą.** "Tollere iugum Kristaus lūpomis nereiškia neutralumo blogiui, bet reiškia išvidinį blogio padarinių atitaisymą savo pastangomis". (270 p.) Todėl, "kiek krikščionis yra nusistatęs prieš blogį jo pagrinduose, tiek jis yra skatinamas pakęsti blogio padarinius: nešti savo kryžių" (t.p.) "Žmogaus tolerancija, — toliau vysto autorius, — yra išraiška jo sugebėjimo atsilyginti visuotiniam teisingumui už blogio padarinius... Kas iš krikščionių reikalauja tolerancijos, tas iš jų reikalauja atsiteisimo aukos". (t.p.) Šitokį tolerancijos supratimą autorius išskaito iš paskutiniųjų Apreiškimo knygos regėjimo žodžių, kuriuos Kirstus sako apaštalui Jonui: "Nedėk antspaudo ant šitcs knygos pranašystės žodžių, nes laikas yra arti. Kas kenkia, tegul dar kenkia; kas yra suteptas, tesusitepa dar daugiau; kas teisus, dar tedaro teisybę, ir kas šventas, dar tepasišventina" (22, 10-11). Kitoj vietoje, kalbėdamas apie tvirtumo dorybę, autorius dar išryškina šitaip giliai suprastos krikščioniškosios tolerancijos sąvoką ir ją pavadina būdinga laikui dorybe. Taip suprasta tolerancija, sako jis, yra nepakeliui nei liberalistinės tendencijos iškreiptos tolerancijos bičiuliams nei josios priešams. "Pirmiesiems ji pasako, kad tolerancija yra tik laikinis dalykas. Tolerancija nereiškia tokio gėrio ir blogio susimaišymo, kad būtų visai nebeskiriama, kas yra gera ir kas bloga. Priešingai, nepaisant tolerancijos, gėrio ir blogio diferencijacija eina toliau: blogis darosi blogesnis, teisus darosi teisesnis. — Antruosius ji perspėja nuo bet kokios vilties išnaikinti blogį iš žemės totalistinėmis priemonėmis ir čia sukurti rojų". (115 p.)

Šitoks tad tolerancijos supratimas bei vykdymas gyvenime pastato krikščionis visai kitokioje šviesoje ir padaro jucs aktyviais dalininkais didžiajam kūrinijos perkeitimo vyksme, kuriame vadovauja pats Įsikūnijęs Dievo Žodis — Aukos Avinėlis. Viso šio proceso pabaigoje naujoj dieviškoje sąrangoje, kuri apaštalo regėjime vadinama Naująja Jeruzale, ši tolerancija savaime nustoja prasmės: amžinojoje laimėje, nuolatinėje paties Gėrio akivaizdoje nėra jokios tolerancijos blogiui.

Turbūt, pačios įdomiausios ir originaliausiai išvestos knygoje vietos ir yra anksčiau paminėtos mintys apie perspėjimą kaip charakteringiausią žymę šv. Jono Apreiškimo regėjimucse, apie vitalistinių jėgų vaidmenį Bažnyčios ir visos žmonijos istorijoje, apie Atpirkimo dramą, kurioje iki nuostabios įtampos išsivysto iš asmeninės aukos kylanti kova, ir apie krikščioniškai suprastą toleranciją kaip charakteringiausią laikui, t. y. šios žemiškos tikrovės perkeitimo laikui, dorybę. Reikia pasakyti, kad ten mes randame visą eilę kitų idėjų, turinčių ryšį su mūsų gyvenimo laiko aktualijomis. Autorius gausiai jų paberia savo apsčiose digresijose, kuriose jis reflektuoja Apreiškimo simbolių aiškintojų mintis, jas suaktualindamas ir kai kuricse vietose net įvilkdamas į grožinės literatūros rūbą.

Pirmas įspūdis, kuris susidaro, perskaičius šį veikalą, — tai didelė viena kitą besivejančių minčių daugybė. Tai lyg savos rūšies enciklopedijėlė šv. Jono Apreiškimo klausimais. Norint ją geriau įvertinti ir jos pagrindinius bruožus atskleisti, būtina ją dar kartą perskaityti. Po to, kai mes paimame į rankas šv. Jono Apreiškimo knygą ir ją perskaitome, autoriaus studijos pagrindinės linijos pasidaro visai aiškios. Šitai mes gal nebūtume paminėję kaip autoriaus knygcs trūkumą, bet kaip pirmąjį

įspūdį, susidarantį perskaičius šią turiningą studiją ir nesugebant iš karto pamatyti toje minčių gausybėje paslėptą sintetinį josios veidą. Tačiau ir pats autoriaus buvęs mokytojas vysk. V. Padolskis savo žody jam taip pat primena reikalą knygos gale suglaustai paduoti visų jo interpretacijų sintetinį vaizdą.

Čia norėtume dar pridurti, kad verta būtų autoriui permąstyti ir geriau atbaigti visą paskutinį savo veikalo skyrių. Jis kažkaip staiga nutrūksta. Tiesa, čia mes randame labai gražių aiškinimų apie Dievo ir žmonių meilę, pasiekus Atpirkimo pilnatvės danguje — Naujojoje Jeruzalėje. Tie aiškinimai tačiau sudaro daugiau gražių aforizmų įspūdį, keliančių mumyse norą juos permąstyti, pasigrožėti jų forma, tuo tarpu visumos vaizdui kažkaip išslystant iš mūsų akių.

Kitas dalykas, labai krintąs į akis, ypač paskutinį šio veikalo skyrių skaitant, yra tas, kad autorius, leisdamasis į tokias teologines gelmes kaip interpretavimą Dievo ir žmonių santykių bei žmonių santykių su angelais danguje, naudojasi dailiosios literatūros kūrėjais (Paul Claudel, Milašius), dailininkais (M. K. Čiurlionio paveikslais, Vorobjovo interpretacijomis), labai abejotino teologinio svorio Walter Jewell veikalu "Anapus karsto" ir pan. Čia visai nematyti net jo kitucse skyriuose panaudotų šv. Augustino bei šv. Tomo Akviniečio nuomonių. Tokių mistikų, kaip šv. Jono nuo Kryžiaus ar šv. Teresės iš Avilos, veikaluose būtų galima rasti daug tikresnės ir įspūdingesnės pagalbos ne tik, jo paties žodžiais tariant, "dangaus studijoms", bet ir gilesniam žvėries bei Slibino sunaikinimo interpretavimui.

Visai neturime tikslo šio straipsnelio rėmuose analizuoti kun. V. Bagdanavičiaus veikalo iš teologinės, o dar mažiau — iš skriptūristinės pusės. Mums atrodo, kad knyga nėra griežta prasme nei teologinė nei egzegetinė studija. Tokios minties, greičiausia, net pats autorius neturėjo, leisdamas ją į viešumą. Tai yra gilių žmonijcs likimą liečiančių apmąstymų knyga Apreiškimo regėjimų atokaitoje ir, kaip tokia, ji yra mums artima ir miela. Autorius joje turi progos išsakyti save, sustiprėti iš šv. Jono regėjimų išskaitytoje tiesoje ir atvirai pakviesti mus taip pat giliau susimąstyti, atverti akis ir pamatyti Blogio grėsmę ir, nieko nelaukiant, patiems aktyviai įsijungti į Kristaus vadovaujamas kovotojų gretas. Šitaip supratus mūsų autoriaus knygą, mes pamirštam kai kuriuos joje užtinkamus teologinius, skriptūristinius bei istorinius netikslumus, įsibrovusius, be abejo, veikalą skubiai ruošiant spaudai. Jie lengva patikslinti, ruošiant šios knygos antrąją laidą. Mūsų nuoširdus noras būtų ją matyti kiekvieno sąmoningo lietuvio kataliko ne tik bibliotekoje, bet ir rankose, kaip vadovą meditacijoms, kaip mielą bičiulį, vedantį prie paguodos versmių ir kaip iškalbingą kvietėją, nedelsiant visu savo asmeniu apsispręsti už Kristų jo kovotojų pusėje, nes "laikas yra arti"...

Kun. V. Bagdanavičiaus knyga parašyta gyvu ir lengvu stiliumi. Dažnos jo minties ekskursijos į aktualias šių dienų socialines bei politines problemas, panaudojimas gausių vaizdingimo priemonių, įterpimas dailiosios literatūros bei meno daro ją įdomią ir prieinamą visiems. Jeigu kun. V. Bagdanavičiaus veikalas "Žmonijos likimas Šv. Jono Apreiškimo knygoje" bus sutiktas ir suprastas plačioje mūsų visucmenėje, kaip būtinas šiems laikams **perspėjimas**, atrodo, kad jis bus pasiekęs savo tikslą.

Kun. Vald. Cukuras

MOKSLAS

APIE LIETUVIŲ KALBOS DĖSTYMĄ

Sausio 15 dieną "Darbininko" redakcijoje Brooklyne įvyko Federacijos šauktas pasitarimas lietuvių kalbos ir lietuviškojo auklėjimo klausimais. Posėdyje dalyvavo ir lietuvių vienuolynai, kurių rankose yra lietuviškos mokyklos — šv. Kazimiero, šv. Pranciškaus, Jėzaus Nukryžiuotojo, Nekalto Prasidėjimo, Tėvų Marijonų, T. Pranciškonų, Saleziečių vienuolynų atstovai. Be to, buvo atvykę Federacijos valdybos, Kultūros Instituto ir lietuvių Katalikų laikraščių redakcijų nariai. Išaiškėjo, kad lietuviško švietimo reikalams aptarti veikia Lietuvių Seserų Institutas. Iš viso posėdžiui reikšmingiausia buvo tai, kad jame dalyvavo tos, kurių rankose yra daugiausia lietuviškų mokyklų, būtent — seserys vienuolės. Jos padarė ir pagrindinius pranešimus: Motina Aloyza (pranciškietė) kalbėjo apie vadovėlius, Sesuo Eucharista (kazimierietė) — apie lietuvių kalbos mokymą ir Motina Anunciata (J. N.)—apie vaikų literatūros leidimą. Pastaroji, tarp kita ko, nurodė šiuos išleistinus dalykus: 1. istorinės apysakėlės, 2. žymesnių lietuviškų eilėraščių rinkinys vaikams, 3. dramelių rinkinys vaikams, 4. pasakėčių rinkinėlis, 5. medžiaga iš lietuviškų tradicijų, papročių. 6. geografiniai Lietuvos aprašymai. 7. mokytojoms lietuviškų žaidimų ir dainelių rinkinėlis.

Daug palankių diskusijų posėdyje susilaukė Sesers Eucharistos pranešimas. Čia jį ir dedame ištisai.

Redakcija

Pasidalinsiu keliomis žinutėmis vadovėlių ir svetimos kalbos mokymo pradžios mokyklos klausimais.

Pirmiausia — vadovėlių klausimas. Gal kai kuriems tai sena pasaka, tačiau prašau dovanoti, jei išbandysiu jūsų kantrybę.

Prieš keliolika metų šv. Kazimiero Seserys savo mokykloms išleido eilę knygelių, vadovėlių, jų tarpe ir "Pratimus", kuriuos, man rodos, vartoja ne tik kitos lietuvaičių seselių vienuolijos, bet ir ateiviai lituanistikos klasėse. Šie vadovėliai, žinoma, nėra tobuli. Yra juose trūkumų, tačiau jie mūsų reikalus maždaug atitinka.

Prieš kelis metus mūsų kongregacijos vadovybė, supratus gyvą reikalą ruošti mūsų mokyklų Amerikos lietuviukams tinkamus skaitymo vadovėlius, paskyrė seseles tuo rūpintis. Seselės tuoj pradėjo ruošti vadovėlius "Christian Social Living" principų pagrindinėmis temomis: Šeima, Bažnyčia, Mokykla, Valstybė. Šie vadovėliai ruošiami pradžios mokykloms nuo pirmo iki aštunto skyriaus. Jau paruošti keturiems pirmiems skyriams.

Beruošiant atsirado kita problema, kuri truputį sutrukdė darbą. Į mūsų mokyklas suplaukė maždaug tūkstantis ateiviukų-lietuviukų. Ir jiems, pasirodo, nebuvo tinkamų vadovėlių. Kaip suderinti ateiviukų reikalą su Amerikos lietuviukų reikalu ir pil-

nai abu aprūpinti? Daug svarstyta, galutinai pasiūlyta, kad seselės tęstų savo pradėtą darbą ir baigtų ruošti vadovėlius Amerikos lietuviukams. Tai ir darome. Ateiviukams vadovėlius parūpinti žadėjo ateiviai.

Svarstant vadovėlių klausimą, atrodo, kad būtų naudinga padaryti trumpą apžvalgą ir susipažinti bendrai su tuo, kas daroma lietuvybės srityje lietuvių parapijos mokyklose, nes kaip tik tuo ir remiasi vadovėlių klausimas. Pasistengsiu trumpai atsakyti į paprastus, dažnai kylančius klausimus.

1. Ar pageidaujama, kad lituanistika būtų mokoma pradžios mokyklose? Ar nėra tam priešingumų?

2. Ar mokytojos paruoštos dėstyti lietuvių kalbą ir ruošti vadovėlius?

3. Ar lietuvių kalba dėstoma normaliu programos metu?

4. Kas daroma lietuvybės dvasiai mokyklose ugdyti ir palaikyti?

Iš patyrimo žinome, kad lietuviai tėvai, kunigai, seselės, visi — iš pagrindo lietuviškos širdies. Reikia tik ieškoti ir naudotis tinkamomis priemonėmis, kad tos lietuviškos širdys užsidegtų ir visiškai pasiaukotų ir vieningai dirbtų didesnei Dievo garbei ir Amerikos lietuvių naudai.

Į pirmąjį klausimą galima aiškiai ir teisingai atsakyti, kad daugumoje, kaip mūsų kongregacijos vedamose mokyklose, taip ir kitų lietuvaičių seserų mokyklose, lietuviška visuomenė pageidauja ir net reikalauja, kad lietuvių parapijinėse mokyklose būtų mokoma lietuvių kalba. Be abejo, yra išimčių ir atsiranda tokių, net ir iš ateivių tarpo, kurie prašo nemokyti jų vaikus lietuvių kalbos. Tačiau tokios dvasios mažoji dalis.

Diecezijų superintendentai, kurie tvarko visą mokslo eigą diecezijos mokyklose, pilnai pritaria lietuvių kalbos mokymui ir leidžia tai daryti normaliu programos metu. Asmeniškai teko šiuo klausimu pasitarti su superintendentais tų diecezijų, kur yra mūsų mokyklos. Visi parodė didelį nuoširdų palankumą. Ta žinia Šv. Kazimiero Seserų inspektorė pasidalino per mokytojų biuletenį: "Įvairios diecezijos, kuriose mes mokome, pripažįsta viso to reikšmę bei vertę ir todėl davė bent po pusvalandį diecezinių mokyklų lentelėse lietuvių kalbai. Visose mūsų lietuviškose mokyklose maldos, giesmės ir įprastiniai pasisveikinimai privalo būti mokomi tiek lietuviškai, tiek ir angliškai".

Ištrauka iš Pittsburgh Diocesan Handbook: "Svetima kalba mokytina kiekvienoje šios diecezijos mokykloje".

Ištrauka iš raporto, kurį padarė Dr. Roy Deferrari (Chairman, Committee on Affiliation, Catholic University of America) 1943 m., aplankęs Šv. Kazimiero Akademiją: "Ryšium su tuo aš norėčiau pabrėžti svarbą toliau mokyti lietuvių kultūros kiekvienoje programoje. Tai, kas yra geriausio Europos kultūroje, ypač religiniame gyvenime, privalu išsaugoti mūsų vaikučiams amerikiečiams, kurie yra užsienietinės kilmės".

Iš valstybės ir viešųjų mokyklų vadovybės taip pat nėra kliūčių. Suprantu, kad ir viešosiose vidurinėse mokyklose galima įvesti lituanistikos kursas, susidarius tam tikram skaičiui norinčių pasimokyti lietuvių kalbos.

Galima tad sakyti, kad priešingumų beveik nėra. Kaipgi galėtų kas nepritarti lietuvių kalbos dėstymui lietuvių parapijų mokyklose, ypač žinodamas, kad JAV yra dabar kilęs naujas, svarbus sąjūdis, būtent, mokyti svetimą kalbą pradžios mokyklose! Bet apie tai plačiau pakalbėsime vėliau.

Į antrąjį klausimą lengva atsakyti. Lietuvaičių seselių vienuolijos seniai dėjo ir tebededa pastangas, kad išmokslintų seseles. Visos profesionalės seselės mokosi, kad įsigytų laipsnius, kad įsigilintų įvairiose mokslo šakose, specialybėse. Lietuvaičių kongregacijose yra seselių, kurios studijavo ir Lietuvoje, Vytauto Didžiojo universitete, ir kitose Lietuvos įstaigose. Šitos išsimokslinusios seselės pasidalina įgytu mokslu, dėstydamos kursus kitoms bendradarbėms seselėms įvairiu laiku ir įvairiais būdais. Pvz. vasaros metu, o kartais mokslo metu, pačios dėsto lituanistiką; kviečiami prelegentai; dalyvauja lietuvių studijose ir t.t., kad praturtintų žinias ir įsigilintų lituanistikos moksle. Lietuvaičių Seserų Institutas praveda Lietuvių Studijų Institutus mokytojoms vienuolėms. Panašiai planuojama šią vasarą Brocktone.

Kolegijos ir universitetai remia ir pripažįsta lituanistikos kursus ir, jei prašoma, priskaito prie laipsnio kreditų. Kai kuriose įstaigose šie kursai užpildo net ir svetimos kalbos reikalavimą. Pvz. Marywood, Catholic University, Loyola, Villanova, De Paul, Notre Dame ir t.t.

Į trečiąjį klausimą galima vienu žodžiu atsakyti, — taip. Seselės ir kiti mokytojai dėsto lituanistiką normaliu programos metu. Ta tvarka jau bendrai visiems čia susirinkusiems žinoma. Tiesa, yra kelios vietos, kuriose dėl įvairių priežasčių negalima sutvarkyti lituanistikos pamokų tinkamai. Tačiau mūsų vedamose mokyklose tai retas atsitikimas.

Ketvirtas klausimas svarbiausias ir mums jis labiausia rūpi. Į jį galėsime tik bendromis jėgomis rasti atsakymą. Jis arčiausias mūsų širdims. Kaip tik dėl to, nežiūrint savotiškų aukų ir sunkumų, mūsų vienuolijų vadovybės mus čia atsiuntė. Neapvilkime mūsų vadovių nei lietuviškos visuomenės, kurių tikrai lietuviškos širdys laukia ir tikisi greito, gyvo, katalikiško atsakymo į šitą klausimą!

Svetimos kalbos mokymas pradžios mokyklose

Iki šiol, kaip žinote, JAV viešosiose pradžios mokyklose vien anglų kalba buvo mokoma. Tačiau atrodo, kad neilgai vieną kalbą temokys pradžios mokyklose. Kodėl? Kas įvyko?

Jau seniai pedagogai, kalbininkai, mokslininkai įrodinėjo svarbą mokėti antrą kalbą ir ragino svetimą kalbą mokyti pradžios mokyklose. Nieko iš to neišėjo. Dažnai tas klausimas kilo įvairiuose seimuose ir susirinkimuose, bet vis tik nutarimais likdavo ir nieko konkretaus nenuveikta.

Prieš dvejus metus, 1952 m., viename seime kai kurių proponentų uolumas sukėlė tokį entuziazmą dalyviuose, kad 1953 m. Vašingtone buvo sušaukta svarbi konferencija — National Conference on the Role of Foreign Language in American Schools. Toje konferencijoje Earl James McGrath, Amerikos švietimo komisijonierius, skaitė referatą "Foreign Language Instruction in American Schools". Savo kalboje jis aiškiai pabrėžė, kad

1. Amerikiečiai turi išmokti antrą kalbą.

2. Antros kalbos mokymas turi prasidėti pradžios mokykloje.

Kokios praktiškos išvados iš šitos konferencijos? Pirmiausia, ji uždegė kalbininkus ir pedagogus universitetuose ir kolegijose. Pravedė institutus, kursus; pradėjo rinkti reikalingą medžiagą; rašo straipsnius; ruošia vadovėlius.

Ištrauka iš Yale biuletenio: "Yale praneša, kad jis į Menų (Arts) magistro laipsnį įtraukia programą paruošti svetimų kalbų mokytojams pradžios mokyklose".

"Catholic School Journal" pasirodė daug straipsnių. Ištrauka iš Dr. Fitzpatrick straipsnio: "Šis sąjūdis — mokyti svetimas kalbas pradžios mokyklose — yra vienas iš viltingiausių reiškinių".

Antra, valdžia, ypač įvairios mokyklinės sistemos, pradeda eksperimentus, pertvarko "curriculum" ir įveda į normalią programų lentelę

MENAS

SURREALIZMAS IR MŪSŲ LAIKAI

Būdinga, kad kai kurie surrealizmo menininkai, kaip Chirico, Arp, Dali, yra kartu ir poetai. Meno ir literatūros artimumas šioj srovėj net labiau pabrėžtas kaip kitose. Poeto G. Apollinaire kūrinio vardas dar iš 1917 m. atžymėjo šį naują stilių tiek mene, tiek literatūroje.

Jeigu Andrè Breton surrealizmo manifestas 1924 m. yra šio judėjimo pradžia, tai jis jau gali pasigirti trijų dešimtų metų egzistencija. Stojęs prieš tradicinės, buržuazinės pasaulėžiūros vertybes, surrealizmas taikėsi prie naujojo žmogaus ir pasaulio supratimo ir mokslinio tyrinėjimo. Draug su Freudo psichoanalize surrealizmas pripažino tamsias, pasąmonines jėgas savo programoj ir veikaluos. "Reikalas eina apie chaotišką pažmogiškų jėgų prasiveržimą", sako A. Weis (Hochland, 1953, 6).

Šiandien surrealizmas, kaip radikaliai naujas tikrovės aiškintojas, reiškiasi ne tik menu ir literatūra, bet veržiasi ir į filmų pasaulį, kur daugeliu atvejų meniškumas yra abejotinas, arba bent techninė pažanga užtušuoja netikrumą ir surrealistinį pagrindą. Surrealizmas jau daros toks visuotinis, jog ir į neprograminę literatūrą veržiasi ir ją persunkia.

Aišku, jei žvelgsim plačiau, rasim, kad surrealizmas jau buvo ir tolimesnėj praeity įsišaknėjęs. Jo žymių bus ir baroko kuriozinėj bei monstrozinėj kūryboj, Goyos fantastikoj, net vėlyvųjų viduramžių temose (paskutiniojo teismo pabaisos). Bet reikšminga, kad nei laiko dvasios nei pavienių kūrėjų fantastika nepretendavo į meninę pasaulėžiūrą, kaip tat atsitiko su surrealizmu.

Čia ir susiduriam su kūrėjo valios įdiegimu į jo veikalą, kurio siužetas imamas ne iš išorinio pasaulio, bet iš vidaus vaidinių ir jausmų. Tat, žinoma, charakteringa ir visam moderniajam menui. Bet surrealizmui ypač artimas magiškasis sapno pasaulis ir vizijos. Sapnas daros tikrove, ir surrealizmas šiuo atveju stoja bent prieš materialistinį pozityvizmą. Užtenka čia priminti Marc Chagall pasakos motyvus. Tuo keliu juk ir ekspresionizmas (vokiškasis) buvo pasinešęs.

Bet būdingas surrealizmo santykis su realybe: ji labai šalta ir blaivi, kai p tat matyt iš italų surrealisto, dabar neoklasiko, Chirico "pittoria metafisica". Panašiu tikrovės kietumu pasižymėjo vokiškasis "naujasis daiktiškumas".

Šiandien literatūros istorija pabrėžia glaudų surrealizmo ryšį su dar viena trumpalaike literatūrine srove — dadaizmu, kurio gimtinė buvo Ciurichas pirmojo pasaulinio karo metu ir kurio mirimo metais laikomi 1922 m. Vaiko dadavimas ("da-da") — nemažas psichologinis laimėjimas. 1924 m. programiniam žody Breton randa reikalo iškelti, kad "grynasis psichologinis automatizmas" turi leisti kalbėti minties funkcionavimui. Proto kontrolė neturi įsikišti. O tai jau yra pasąmonės pasireiškimas, ir psichoanalizei tai yra tikriausioji realybė. Menas, perdaug pabrėždamas proto dominavimą, sugriauna žmogaus vienybę, sako surrealizmas. Turi kilti nauja meno forma, kur žmogus, gyvulys ar daiktas iškeliami iš jų prasmingumo ribų ir kur tikrovė suliejama su fantazija iš pasąmonės ir sapno.

Tuo keliu eidami, rasim, kad surrealizmą įtaigojo tiek pat romantika su simbolizmu, kiek ir anglų romanas. Bet svarbiausia, kad dabar kūrėjui leidžiama kurti pusiau budėjimo stadijoj, lyg jo išsireiškimai būtų kažkas pranašiško, kaip Delfų pitijos kalba stiprių dūmų svaiguly. Jau Picasso iš popierio iškarpų sudėliodavo fantastines figūras ("collages"). Poetui belieka sudėlioti žodžius su naiviais, keistais, liaudiškos išminties (folkloro) išsireiškimais. Dėl to ir A. Weis sako: "Surrealizmo pradžia ne menas, bet revoliucinė demonstracija, žmogiškumo išsituštinimas ir perversija bei anachronostinis pasisavinimas idealistinio vaizdavimo senajame Vakarų stiliuje, tik dabar vietoj nihilizmo stoja aklas vyksmas, stipresnis už proto veiksmą".

Gimęs Prancūzijoj, surrealizmas artimai siejasi su komunizmu. Kai kurie jo atstovai, kaip Aragon, Eluard, Sartre, yra arba komunistai arba komunizmui artimi. 1929 m. išgyvenęs krizę, surrealizmas atsiskyrė nuo rusiškojo komunizmo, kurs esąs nesuderinamas su radikalia laisve, bet savo revoliucinių (visą pasaulį savo menu nugalėti) tikslų neatsiekė.

Tačiau esmėj ne programa, bet asmenys kuria meną. Nauji žmonės po minėtos krizės surrealizmui ima duoti kiek kitokį veidą, ypač žinant, kad literatūrinė srovė dažnai netveria ilgiau kaip 20-30 metų. Sakysim, ispanų dailininkas Salvador Dali dar vartoja menui priešingas priemones — diskredituoti realybei — bet jau jo naujoji religinė tapyba artimesnė Rafaeliui kaip modernizmui. Surrealizmo ironija ima suplokštėti, ypač dėl jo krizių. Matyti srovės lūžių, nors ir pavieniuos individuos. Pereinama į neoklasicizmą, kaip tai daro Chirico, galiausiai lenktyniuodamas su Tizianu ir antikinio pasaulio menu. Minėtas Dali pareiškia net: reikia atsisakyti asmeninės mitologijos ir eiti prie bendros — krikščioniškos.

---

svetimą kalbą. Pvz. Illinois, Indiana, N. Y., Maine, Mass., Conn., Texas, Washington, D. C., etc.

Trečia, radijo ir TV ekspertai, specialistai, skriptų rašytojai ir kitiješko, rašo ir oro bangomis moko kalbų, demonstruoja pavyzdingas pamokas svetimai kalbai dėstyti. Pvz. WBEZ, Chicago, KANU, Kansas, WQED, Pittsburgh.

Ketvirta, Moderninių Kalbų Organizacija spausdina FL biuletenį svetimos kalbos mokytojoms pradžios mokyklose. Ten randame įdomių žinių iš svetimos kalbos mokymo.

Kaip šis sąjūdis — mokyti svetimą kalbą pradžios mokyklose — liečia mus? Atsakymą, be abejo, jau ne vienas čia besiklausydamas jaučia savo širdyje. Šių faktų šviesoje argi galime nuleisti rankas ir praleisti auksines progas, kurias Dievo Apvaizda mums taip dosniai davė, sukurdama ir palaikydama lietuviškas vienuolijas, lietuviškas parapijas, lietuviškas organizacijas laisvoje Amerikoje! Ar kas drįstų nepritarti lietuvių kalbos dėstymui, lietuvybės palaikymui, lietuvių parapijos mokyklose? Ar tai ne mūsų šventa pareiga, bendromis jėgomis ieškoti, iki surasime, tikro, nuoširdaus, lietuviško ir ypač katalikiško atsakymo į visus šituos svarbius klausimus.

Sesuo M. Eucharista

VYTAUTO AUGUSTINO FOTO MENAS

Vytautas Augustinas mūsų foto istorijoje užima itin svarbią vietą. Iki jo ano meto fotografai daugiau ar mažiau domėjosi Lietuvos senēnom, etnografija, o Vyt. Augustinas, pasirodęs viešai 1933 m., pasuka visai kitu keliu. Jis siekia meniškoje nuotraukoje užfiksuoti besikuriančią jaunąją Lietuvą. Atsidėjęs per metų metus fotografavo krašto pažangą. Dešimt metų dirbo šitoje srityje ir savo plano neišbaigē. Dar reikējo laiko, kad būtų užfiksavęs visą Lietuvą su jos gamta ir miestais.

Šis posūkis į besikuriančią Lietuvą dar žymus ir tuo, kad su V. Augustino pasirodymu auga bendrai susidomējimas foto menu. Vēliau susirūpino net vyriausybē, kaip kraštui pagaminti daugiau gerų foto meisterių. Buvo galvota apie foto klases prie amatų mokyklų. Šiais tikslais ir V. Augustinui buvo pažadēta stipendija į Pragą, bet dēl karo ja pasinaudoti negalējo.

V. Augustino foto menas turi savitą ir ryškų veidą. Praējo jis ramus pro senovę ir, sustojęs ties dabartimi, ieškojo grožio ir giedrumos. Galējo būti ir užmirštas kampelis, bet jo nuotraukoje jis pasirodē gražus, suidealintas, prisunktas idiliškos lyrinēs nuotaikos.

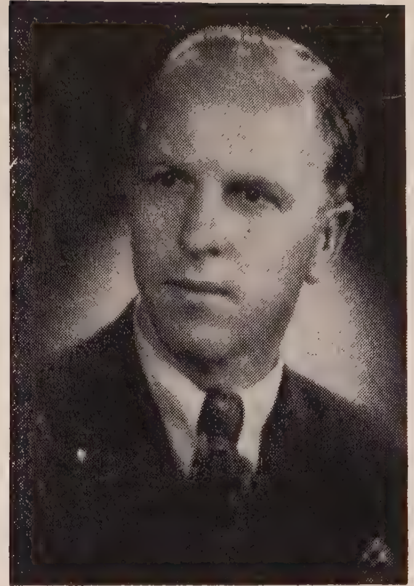
Svarbiausią vietą jo foto mene užima gamta. Jis rytų augštaitis su tradiciniu gamtos pajautimu.

Kai dailininkas atsistoja prieš gamtą, jis yra kur kas laisvesnis nei fotografas. Gali būti dailininkas ir kraštutinis realistas, bet vistiek jis vienokiu ar kitokiu būdu tvarko ir pakeičia piečiamą peisažą. Jeigu kokia šaka dengs gilumą, jis lengvai ją praleis. Nereikia jam ir valandų valandas laukti, kol susiklostys tinkamai debesys ir geru kampu nušvies saulē. Jis atmintyje išlikusį vaizdą gali perkelti paveikslan, pats tinkamai susitvarkyti apšvietimą.

Fotografas gi yra gamtos sargas. Jis priverstas skaitytis su gamta iki kraštutinumo. Negali jis pastumti medžio, išversti tvoros, pakreipti upēs vagos. Jis gali nuotraukon perkelti tik tai, ką pats mato savo akim. Gamtovaizdis jam yra didelē scena, kur svarbiausią vaidmenį vaidina apšvietimas. Vienu dienos laiku tas vaizdas bus vienoks, kitu — kitoks. O kad pilnai atsektų peisažo mintį, parodytų jo grožį, fotografui reikia valandų valandom, dienų dienom ir net metais tykoti savo grobio. Jis panašus į medžiotoją, kuris, pastebējęs žvērelio pēdas, laukia tik momento. Ir fotografas pirma pastebi savo "grobį" — peisažą ir budi su kamera, kada jis prasivers pilname savo apšvietime.

Atējęs iš augštaitiško kaimo, V. Augustinas atsinešē tą "medžiotojo uoslę". Lengvai jis atsekē, kur gali būti tikslus ir geras "šūvis". Tada su didele kantrybe laukē, kada išsipildys jo vizija.

Gamtos pajautimą jis pagilino atmosferinēm studijom. Jis susekē, kada būna geriausias apšvietimas, kada skaidriausi debesys ir vandenys. Susidarē net savitą fotografavimo tvarka. Geriausią apšvietimą duoda ankstus rytas ir vakaras (vasara po 5 v.). Vidurdieniais jis niekada nejudino kameros, už tai ankstų rytą jis "medžiojo". Švarus oras davē galimybēs ryškiai apčiuopti daiktus. Čia prisidējo horizontalus saulēs apšvietimas, kuris pastatams suteikē aiškius kontūrus. Rytmečiais medžiojo rūką, šviesos ir šešēlių žaismą.

Vytautas Augustinas

Kaip nuotraukos su rytmetiniais apšvietimais turi giedrumą, taip vakarinēs — lengvą melancholiją. O kai vakare nulijo lietus ir pasirodē pažemyje saulē, tai daiktai ir laukai sušvyti tiesiog ilgesinga šviesa. Toks yra vienas iš gražiausių jo vaizdų — Videniškio bažnytkaimis.

Pačioje gamtoje jis nuolat ieško pirmojo plano, kad, pvz., pro medžių šakas, prasivertų giluma ir sudarytų tikresnę trijų dimensijų iliuziją. Kur neranda pirmojo plano, jis žaidžia kuo nors kitu — debesim, vandens atspindžiais. Debesys kaip dideli reflektoriai muša šviesą per visą vaizdą, minkštindami detales. V. Augustinas yra praleidęs savaičių savaites, sekdamas debesis, ieškodamas jų formos. Ypač jis pamēgo tokius debesis, pro kuriuos skverbiasi saulē.

Gamtos motyvus jis stengiasi visur įvesti. Štai fotografuodamas rugpjūčio temą ar kitus laukų darbus, būtinai jis taip sugrupuos žmones, kad aplinkui pasirodytų kuo platesnis peisažas, virpanti gamtos atmosfera.

Įvedē gamtą ir į grynai architektūrinius miesto vaizdus. Ir čia prasiveržia medžiai, sustoja svajingai, ritmingai skaidydami plokštumas. Su

---

Tačiau pagrindiniu savo siekimu surrealizmas nesiderina su krikščionybe. Gyvenimo perversijų vaizdavimas, aiškios, pabrēžtos erotinēs asociacijos, net paties manifesto blasfemijos yra tie grumstai, ant kurių klumpama. Aloginis, pasąmoninis gyvenimas negali būti keliamas augščiau už loginį, isterinis patosas negali nušluoti realybēs su jos reikalavimais.

Teisybē, kad realistinis menas su naiviu juslinio pasaulio supratimu nebeatitiko laiko eigos bei mokslo reikalavimų, ir jau "naujųjų laikų" pabaiga mene buvo pasirodžiusi pereitojo šimtmečio gale. Ekspresionizmas norējo sugauti tikrovę sielos patyrimo intensyvumu. Kita modernioji linkmē (su Cèzanne) jau rūpinos, kad meninēs formos atitiktų giliausią žmogaus esmę, tuo būdu nugalint materialistinį impresionizmą. Kubizmas yra bandymas pagauti materialio pasaulio tvarkos struktūrą. "Su ekspresionizmu", sako A. Weis, "surrealizmas siekia sielos primato, su abstraktinēmis srovēmis — suvereninio vaizdavimo elementų valdymo". Mūsų laikų mašina, technika pavergē sielą, ir surrealizmas yra jos reakcija prieš tai. Bet kai modernisis menas stoja prieš laiko grēsmę, surrealizmas pasiduoda pasąmonei. Su laiko ironija jis ir pats save pasmerkia. Tai ironijos viršūnē. Dēl to apsispręsti už surrealizmą neįmanoma ne tik iš krikščioniškojo, bet ir bendrai iš žmogaus atžvilgio.

Po antrojo pasaulinio karo surrealizmo svoris daugiau persikēlē į šiaurēs kraštus. Ypač Amerikoj jis randa naujos dirvos, naujų sekējų, entuziazmo. Gal tuo išaiškintinas ir mūsų jauniausios literatūros stojimas už šią srovę, pasiduodant tuo būdu laiko ir erdvēs reikalavimams.

A. Tyruolis

gamtos elementu jis ir architektūrai suteikė gaivumo bei nuotaikos. Daugiausia jis fotografavo Kauną ir Vilnių, bet dažnai lankėsi ir provincijoje. Čia jis susidūrė su viena kita senėna, kuri tačiau nevirsta pačiu objektu, o tik nuotraukos dalimi ar ornamentu.

Teko jam kurį laiką būti ir reporteriu, kur pasižymėjo greitu ir taikliu šūviu, švariu darbu, taip pat surasdamas ir atmosferinės gilumos.

Paskutiniu metu jį buvo angažavęs teatras (Atėjo su "Sužadėtine"). Kiek pirmiau teatras visai nesirūpino išfotografuoti savo pastatymų, tiek dabar buvo surengiamos net foto parodos, išleidžiamos meniškos, giliaspaudėje spausdintos programos. Atsidėjęs jis sekė kelias repeticijas, užsirašydamas svarbiausias scenas, paskui jau fotografavo. Būdinga čia, kad jis savaip sugrupavo ir pačias scenas ir, išeidamas iš veikalo charakterio, savaip tvarkė apšvietimą.

V. Augustino nuotraukose yra nemaža tapybinio elemento, sultingo šešėlių žaismo. Tad nenuostabu, kad, sekdamas foto pažangą, jis priėjo prie spalvotos nuotraukos. Čia jo kūryba sušviti visai naujoje šviesoje. Didelis spalvingumas, subtilus spalvos ir ritmo pajautimas bei nuotaika daro nuotraukas įdomias ir vertingas. Ieškodamas spalvų žaismo, jis dirba ir flexichromo technika (specialiai padengtą juodą baltą dažo rankomis). Čia V. Augustino tapybiškumas dar labiau išryškėja.

*

V. Augustinas dalyvavo įvairiose tarptautinėse parodose, yra laimėjęs premijų ir pasižymėjimų ženklų. Jo nuotraukų rasime ir tarptautiniuose foto albumuose. Bet mums šiuo kartu yra daug svarbiau ne tas jo pasisekimas, bet foto kraitis, kurį jis atsigabeno. Kas būtų, jei neturėtume jo negatyvų? Neturėtume Lietuvos vaizdo, negalėtume nei kitiems parodyti, ką buvome sukūrę. Iš jo archyvų, lyg iš aruodų, ir dabar semiamasi vaizdų įvairiems reprezentaciniams leidiniams. Iš jų daug pasinaudoja ir Liet. Enciklopedija. Vaizdai kaip tik visus patraukia savo meniškumu ir grožiu.

Paulius Jurkus

VISUOMENINIS GYVENIMAS

PAVERGTOSIOS JUNGTINĖS TAUTOS

I.

Politinė tremtis nėra vien šių laikų fenomenas. Invazijos ir užkariavimai, revoliucijos ir perversmai, politiniai persekiojimai ir religinės tolerancijos stoka — vis tai buvo ir iš dalies tebėra priežastys, verčiančios didesnius ar mažesnius žmonių kiekius ieškoti pastogės kituose kraštuose ir, kiek leidžia sąlygos, iš ten organizuoti ir vesti kovą už savo idėjas ar įsitikinimus. Politiniai emigrantai ar egzilai visuomet jausdavo turį tam tikrų pareigų savai tautai, tam tikrą misiją, kurią jie turi atlikti. Politiniai egzilai ir iš viso emigrantai yra nekartą suvaidinę svarbų, net lemiamą vaidmenį politiniame savo tautų gyvenime. Nesiekdami per toli į praeitį, prisiminkime tik lietuvių ir čekoslovakų emigrantų Jungtinėse Amerikos Valstybėse įnašą į Lietuvos ir Čekoslovakijos valstybių atkūrimą 1918 m., lenkų politinių emigrantų rolę, prancūzų, belgų, olandų ir danų egzilų vaidmenį antrajame pasauliniame kare ir jam pasibaigus.

II.

Sovietų Rusijos imperialistinė agresija prieš Centro ir Rytų Europos suverenes valstybes, komunistinės ekspansijos lydima, sudarė istorijoje pavyzdžio neturinčią klaikią padėtį. Čia turime reikalą ne vien su politiniu užkariavimu, bet ir su enkavedistų durtuvais ir rafinuotu teroru vykdoma užkariautųjų kraštų sovietizacija, su masiniu gyventojų naikinimu, su pasikėsinimu pavergti žmogaus sielą ir mintį, išugdyti sovietžmogį. Vieneri metai sovietų okupacijos Lietuvoje buvo sukėlę tokį siaubą gyventojuose, kad, jei tik būtų buvę sąlygų, beveik visa lietuvių tauta būtų atsidūrusi egzilyje, ir tai nepaisant tos aplinkybės, kad praktiškai vienintelė galimybė pasitraukti buvo vykti į Vokietiją, kurioje tebesiautė karas ir kurioje tremtinių laukė sunkūs bandymai.

Pirmoji hitlerinio ir stalininio sąmokslo prieš taiką auka buvo Lenkija. Ji ir davė didžiausią politinių emigrantų skaičių. Po Lenkijos atėjo Lietuvos, Latvijos ir Estijos eilė. Pasitraukusiųjų šių kraštų gyventojų skaičius viršija 200,000. Jei iš Lenkijos pasitraukė taip pat ir krašto valdžia bei dalis kariuomenės, tai iš Lietuvos drauge su dalimi gyventojų pasitraukė ir tautos rezistencijai vadovavęs krašto politinis organas, dalis valstybės pareigūnų, tarp kurių ir dalis bažnytinės hierarchijos. Karo veiksmams baigiantis ar pasibaigus, tokia pat nelaimė užgriuvo ant Rumunijos, Vengrijos, Bulgarijos, Jugoslavijos ir Albanijos. Pagaliau, 1948 metais, bolševikinis smurtas nužudė ir Čekoslovakijos nepriklausomybę. Iš visų šių kraštų, kas galėjo, ieškojo pastogės ir saugumo laisvajame pasaulyje. Pasitraukė karaliai, prezidentai ar ėjusieji jų pareigas, vyriausybių nariai, parlamentų atstovai. Visa tai sudaro sovietiniam okupantui neapykanta degančių kovotojų dėl savo kraštų nepriklausomybės atstatymo politinių egzilų legijoną. Jie pasiskleidė po visus laisvojo pasaulio kraštus, tačiau jų daugumas susispietė Jungtinėse Amerikos Valstybėse. Čia jie rado daugiausia svetingumo ir sąlygų veiklai ir kovai dėl savų kraštų laisvės. Tie, kurie nebuvo išsivežę į tremtį savo politinių centrų, juos čia sukūrė.

III.

Rytų ir Centro Europos egzilų politinė veikla kurį laiką buvo varoma pakrikai, katra sau. Tik lietuvių, latvių ir estų politiniai veiksniai Vakarų Vokietijoj, palyginti, anksti susibūrė, sudarė bendrą politinį biurą laisvinimo pastangoms derinti ir kai kuriems žygiams bendrai atlikinėti. Ir JAV greitai buvo suprasta, kad visus Sovietų pavergtuosius Rytų ir Centro Europos kraštus jungia bendras likimas ir kova su bendru priešu, ir kad todėl "in necessitate unitas". Pradžioje čia apsijungė ideologinės ir valstiečių-ūkininkų politinės partijos, sukurdamos žaliąjį internacionalą, Vidurio Europos krikščionių demokratų uniją, socialdemokratų sambūrį su centru Paryžiuje ir egzilų liberalų uniją. Be to, kas antras antradienis New Yorke gyvenantieji egzilai rinkdavosi buv. Rumunijos užsienio reikalų ministerio Gregor

Gafencu bute, — jų sambūris, tiesa, neorganizuotas, vadinasi Tuesday Panel. Jame gimė 1951 m. vasario 11 d. įgyvendintoji Philadelphijos deklaracijos idėja. Tų pačių metų balandžio mėn. Vašingtone susikūrė Central and Eastern European Conference ir Central-Eastern European Committee. Pirmąją organizaciją sudarė eszilų politiniai centrai, deja, ne visų, o antrąją—tarptautinių sambūrių atstovai ir pavieniai egzilai. Ir vieni ir antri dalyvavo Williamsburgo deklaracijos 1953 m. birželio 12 d. suredagavime ir pasirašyme. Visų sutarimu ir parašais 1953 m. gegužės 20 d. buvo įteiktas egzilų memorandumas JAV prezidentui Eisenhoweriui. Vieningos egzilų organizacijos sudarymui kliudė stoka vieningumo pačių tautinių egzilų grupių tarpe ir neišgyventieji praeities ginčai tarp paskirų tautybių. Pagaliau 1954 m. rugpjūčio 12 d. New Yorke buvo sutarta įkurti vieningą egzilų organizaciją, kurios nariai būtų egzilų tautinės tarybos ar komitetai. Organizacija pavadinta United National Committees and Councils in Exile. Šiuo metu tos vieningos egzilų organizacijos pirmininkas yra šių eilučių autorius, Lietuvos Laisvės Komiteto pirmininkas. Tačiau ir šiandien dar ne visi organizaciniai sunkumai yra nugalėti — nėra galutinai paaiškėję vengrų ir čekoslovakų tautinių tarybų dalyvavimas.

IV.

Jau yra susikūrusi tradicija, kad egzilų veikla pagyvėja Jungtinių Tautų pilnaties sesijų proga. Stengiamasi įtaigoti šią pasaulinę organizaciją, įteikiant jai memorandumus ir asmeniškai veikiant laisvųjų kraštų delegatus. Kad ir netobula, Jungtinių Tautų charta duoda formalią galimybę sudrausti agresorių, apginti tautų ir žmonių teises ir pagrindines laisves. Be to, Jungtinės Tautos yra šiandien vienintelis rezonuojantis pasaulinis forumas. Reikia tik, kad Jungtines Tautas sudarančių valstybių vyriausybės turėtų valios ir ryžto chartos nuostatus vykdyti. Juk ir Tautų Sąjunga liūdnai baigė savo dienas ne dėl to, kad būtų buvęs blogas jų statutas, o kaip tik dėl to, kad stokojo valios jam vykdyti.

Prieš susirenkant 9-jai Jungtinių Tautų pilnaties sesijai, mumyse kilo sumanymas pasireikšti efektyviškiau, nei tai buvo daroma iki šiol, pasirinkti tinkamesnę ir garbingesnę mūsų bendros veiklos formą. Taip atsirado Pavergtosios Jungtinės Tautos. Jos yra pirmas viešas egzilų organizacijos — United National Committees and Councils in Exile — pasireiškimas. PJT sudaro devynių Sovietų pavergtųjų valstybių — Albanijos, Bulgarijos, Čekoslovakijos, Estijos, Latvijos, Lenkijos, Lietuvos, Rumunijos ir Vengrijos — tautiniai komitetai ar tarybos. Politiniai egzilų internacionalai dalyvauja jose be balsavimo teisės. PJT yra politinės kovos įrankis prieš Sovietų imperializmą, nužudžiusį mūsų kraštų nepriklausomybę. Jugoslavijos padėtis šiuo požiūriu skiriasi nuo mūsų valstybių padėties. Todėl Jugoslavijos egzilai kolkas PJT nedalyvauja.

Pavergtosios Jungtinės Tautos suorganizuotos mutatis mutandis pagal Jungtinių Tautų pavidalą. PJT organai: pilnatis, komisijos (generalinė ar bendrųjų reikalų, politinė, socialinė, teisių ir ekonominė), sekretariatas ir spaudos tarnyba. Pilnaties posėdžiuose dalyvauja tautinės delegacijos, po 16 nuo kiekvienos tautos, ir politinių internacionalų delegacijos, po 4 nuo kiekvieno tarptautinio sambūrio. Generalinę ar bendrųjų reikalų komisiją sudaro delegacijų pirmininkai. Pilnaties posėdžiams vadovauja delegacijų pirmininkai rotacijos keliu valstybių alfabeto tvarka. Komisijų pirmininkai renkami visai sesijai. Tautines delegacijas parenka ir pristato egzilų tautiniai komitetai ar tarybos. Generalinį sekretorių renka bendrųjų reikalų komisija.

Savo pirmąją sesiją PJT pradėjo 1954 m. rugsėjo 20 d. pilnaties posėdžiu. Buvo priimta tikslų ir principų deklaracija, kuri laikinai atstoja PJT chartą, ir statutas bei darbotvarkė. Po to sekė visų delegacijų pirmininkų pareiškimai. Pasiųsti sveikinimai JAV prezidentui, Jungtinių Tautų pirmininkui ir Europos Tarybai Strasburge. Pavergtąsias Jungtines Tautas sveikino Baltijos valstybių diplomatiniai atstovai šiame krašte. Čekoslovakijos ir Lenkijos delegacijos pateikė protesto rezoliuciją prieš jų valstybes Jungtinėse Tautose atstovaujančias delegacijas, o Lietuvos, Latvijos ir Estijos delegacijos — protesto deklaraciją prieš Sovietų Sąjungos savinimąsi mūsų valstybių suverenių teisių ir pasišovimą atstovauti mūsų valstybėms tarptautinėje plotmėje. Rezoliucija ir deklaracija buvo Pavergtųjų Jungtinių Tautų seimo vienbalsiai priimtos ir perteiktos Jungtinėms Tautoms. PJT darbotvarkėn įrašyti visi tie klausimai, kurie figūruoja ir JT darbotvarkėje, arba kurie yra su jais susiję ir liečia mūsų pavergtuosius kraštus.

Pavergtosios Jungtinės Tautos turėjo trylika pilnaties posėdžių. Protarpiais tarp pilnaties posėdžių rinkosi komisijos. Buvo svarstyti šie klausimai: Sovietų Rusijos agresija ir viešpatavimas, agresijos sąvokos apibrėžimas, nusiginklavimas ir pokarinių taikos sutarčių laužymas, prievartos darbai, deportacijos, genocidas, darbo žmogaus padėtis komunistų pavergtuose kraštuose, Europos integracija ir mūsų kraštų dalyvavimas Europos Taryboje, moters padėtis už geležinės uždangos, karo ir komunistiniai nusikaltėliai, tremtinių statusas ir kt. Visais čia suminėtais klausimais priimti raportai ir rezoliucijos. Ryšium su Molotovo sušauktaja 1954 m. lapkričio 29 d. Maskvoje vadinamąja Europos saugumo konferencija, kurioje dalyvavo ir mūsų kraštų bolševikinės iškamšos, Pavergtosios Jungtinės Tautos buvo susirinkusios nepaprasto posėdžio 1954 m. gruodžio 3 d. Kalbėjo visų pavergtųjų kraštų delegacijų atstovai, priimta atitinkama rezoliucija.

Pavergtosios Jungtinės Tautos pertraukė savo pirmąją sesiją pernai gruodžio 20 d. Prieš tai jos priėmė rezoliuciją, kurioje jos augštai vertina Kersteno komiteto pravestą tyrinėjimą dėl Sovietų agresijos prieš Baltijos valstybes, pritaria komiteto išvadoms ir rekomendacijoms ir ragina Jungtinėse Tautose iškelti Sovietų Sąjungos smurtą prieš Baltijos valstybes. PJT pereitų metų posėdžiai buvo baigti atsišaukimu į laisvąjį pasaulį ir į pavergtuosius kraštus.

Pavergtųjų Jungtinių Tautų sesiją pertraukus, visi delegacijų pirmininkai ir gen. sekretorius buvo priimti Valstybės departamente Vašingtone. PJT darbai įteikti taip pat Didžiosios Britanijos ir Prancūzijos ambasadoms Vašingtone.

Pavergtąsias Jungtines Tautas manoma padaryti nuolatine institucija, kitaip tariant, jos bus tol, kol tęsis sovietiškoji mūsų kraštų okupacija. Šiuo metu planuojama ir ruošiama sesijos tąsa šį pavasarį New Yorke, kai čia rinksis Jungtinių Tautų ekonominė ir socialinė taryba. Vasaros pradžioje manoma turėti PJT sesiją Europoje. Laiko požiūriu manoma ją suderinti su Europos Tarybos patariamosios asamblejos Strasburge sesija. Būtų tai graži proga į PJT darbą įjungti Europoje gyvenančius mūsų kraštų egzilus.

Pavergtosios Jungtinės Tautos atskleidė naują, gražias viltis žadinantį lapą pavergtųjų kovoje dėl laisvės.

Vaclovas Sidzikauskas

"DRAUGO" PREMIJA

Jau ketvirti metai iš eilės, kai mūsų gyvenime pasklysta žinia — apie dienraščio "Draugo" suteiktą premiją už komisijos atrinktą geriausią romaną. Visiems įdomu patirti, kas yra tasai išrinktasis, kuris ne tiktai iškeliamas žodžiu, bet ir apdovanojamas 1000 dolerių.

Pirmaisiais dviem atvejais šios garbės susilaukė Jurgis Gliauda už romanus "Namai ant smėlio" ir "Ora pro nobis". Praėjusiais metais "Draugo" premija teko jaunesnės kartos rašytojui Algirdui Landsbergiui už romaną "Kelionė". Šiemet gi vertinimo komisija, susidedanti iš Bernardo Brazdžionio, Juozo Girniaus, Antano Gustaičio, Juozo Leimono ir Kazio Mockaus iš 11 prisiųstų veikalų išrinko romaną "Trumpa diena", kurio autorė pasirodė esanti Alė Rūta — Elena Nakaitė-Arbačiauskienė.

Naujoji dienraščio "Draugo" laureatė yra pažįstama lietuviškų raštų pasaulyje. Gimusi 1915 m, rašyti pradėjo anksti — jau prieš 20 metų. Bendradarbiavo jaunųjų spaudoje "Šaltinėlyje", "Ateities spinduliuose". 1942 m. laimėjo "Žiburėlio" premiją už scenos vaizdelį "Žiogas ir skruzdė". Tremtyje pasirodė jos eilėraščių rinkinys "Be Tavęs", o pernai išėjo jos apysaka "Duktė". Naujasis romanas "Trumpa diena", vaizduoja Lietuvos kaimo gyvenimą. Pagal "Draugo" konkurso taisykles, romanas dalinai leidžiamas per dienraštį, o paskui atspausdinamas knyga.

Premijos įteikimas įvyko Čikagoje sausio 9 d., sujungiant jį su atitinkamomis iškilmėmis ir koncertu, kurio programą išpildė op. solistė Juzė Augaitytė ir A. Steponavičienės choro kvintetas. Pati laureatė šioje šventėje dalyvauti negalėjo.

"Draugo" kasmet teikiama premija už romaną tuo tarpu yra didžiausias ramstis mūsų rašytojams. Kaip patirtis parodė, jiems šiuo metu veiksmingiausia pagalba atėjo premijų pavidalu. Mažėjant knygų tiražui, ir ateityje premijos, atrodo, bus didžiausios skatintojos kurti, o taip pat ir kuriančiųjų sunkiose tremties dienose palaikytojos.

Užtai ir norėtųsi linkėti, kad premijų atsirastų daugiau. Šiuo laiku nebūtų galima pasigirti jų gausumu. Dabar jų yra pastovios tik 3: "Aidų" premija už literatūrą ir mokslą, Rašytojų Draugijos už literatūrą ir "Draugo" taip pat už literatūrą, apsiribojanti romanu. Tiesa, buvo kalbėta apie "Literatūros lankų" pasiryžimą duoti premiją už literatūrą, tačiau iki šiol dar ji nepaskelbta. Šiaip apie naujas premijas nieko negirdėti. Liūdna, kad premija už dramos veikalą, vieną sykį suteikta Liet. Kultūros Fondo Clevelande, negali kasmet pasikartoti, kai šiandien toks trūkumas jaučiamas veikalų vaidinimui. Be to, neatsirado, kas pasektų pavyzdį anų trijų Venezuelos lietuvių, kurie sujungtomis jėgomis Rašytojų Draugijai paklojo 1500 dol. 1951 metų literatūros premijai, tekusiai Pulgiui Andriušiui.

Apskritai ir premijų srityje tenka pastebėti tą patį nemalonų reiškinį, kaip ir visame spaudos gyvenime — geresnis įsikūrimas nepadėjo suklestėti knygai. Didėjąs abejingumas spaudai paskutiniu laiku itin neigiamai atsiliepė į knygų itražą ir tuo pačiu pasunkino rašytojams kurti, o leidėjams jų kūrinius paskelbti. Užtai dienraščio "Draugo" 1000 dol. premija yra tikrai graži prošvaistė mūsų tremties gyvenime.

L. Andriekus

ĮVYKIAI

• ALTo vykdomasis komitetas, kurį sudaro Leonardas Šimutis, dr. Pijus Grigaitis, Antanas Olis ir Mykolas Vaidyla, kartu su Informacijos Centro direktore M. Kižyte Lietuvos vadavimo reikalais lankėsi Valstybės Departamente. Sausio 18 d. turėjo pasikalbėjimą su H. Vedeler, Pabaltijo kraštų, Lenkijos ir Čekoslovakijos skyriaus viršininku. Tą pačią dieną ALTo delegaciją priėmė ir senatorius P. Douglas, kuris buvo supažindintas su kai kuriais planais ir įprašytas juos paremti. Sausio 19 d. mūsiškiai lankėsi pas Valst. Dep. pasekretorių Loy Henderson, kuris Pabaltijo valstybių reikalais domisi jau nuo 1919 m. ir juos gerai pažįsta. Delegacija iš jo gavo pažadą, kad visomis galimomis priemonėmis rems Lietuvos reikalus. Vizitas buvo padarytas ir kongresmanui Ray Madden iš Indianos, kuris vadovauja buvusiam Kersteno komitetui. Su juo buvo tartasi apie tolimesnius tyrinėjimus, liečiančius Lietuvos ir kitų kraštų pavergimą. Tuo pačiu reikalu delegacija kalbėjosi ir su kongresmanais Bentley iš Michigano bei Dood iš Connecticut. Jie visi pasisakė už tyrinėjimų tęsimą. Pagaliau buvo susitikta ir su pačiu Charles Kerstenu, kuris padarė pranešimą apie savo atliktą darbą. Viso veikimo apžvalga būsianti greit atspausdinta ir išsiuntinėta Kongreso atstovams bei atitinkamoms valdžios įstaigoms. Pabaigoje delegacija aplankė dar Atstovų Rūmų daugumos vadą J. McCormack, labai nuoširdų lietuvių bičiulį. Jisai pažadėjo Vasario 16 proga visą valandą skirti Atstovų Rūmuose Lietuvos nepriklausomybės paminėjimui.

• Italijoje į Liet. Bendruomenės Tarybą išrinkti: kun. dr. V. Balčiūnas, dr. Z. Ivinskis, kun. V. Mincevičius, kun. dr. J. Zeliauskas, dr. J. Gailius, kun. dr. J. Sakevičius, E. Bergaitė, Tėv. dr. K. Žalalis, OFM, kun. P. Ribikauskas. Į kontrolės komisiją įeina: kun. dr. V. Kazlauskas, kun. dr. J. Vaišnora, MIC ir kun. dr. J. Naujokas.

• Sausio 16 d. Brooklyne įvyko Liet. Rom. Katalikų Federacijos seimelis. Katalikiškos veiklos ir jaunimo klausimais kalbėjo Feder. pirm. dr. A. Damušis, apie bendrąją veiklą — dr. A. Juška ir kat. šeimos reikalais — prel. J. Balkūnas.

• Sausio 4 d. Brooklyne paminėta Klaipėdos atvadavimo sukaktis. Kalbėjo Gen. kons. J. Budrys, V. Sidzikauskas ir M. Brakas. Meninę programą išpildė op. sol. Vincė Jonuškaitė, padainuodama Klaipėdos krašto liet. dainų. Paminėjimą rengė Maž. Liet. Bičiulių Draugija New Yorke.

• Lietuvių ir estų grupė prie tarpt. tremtinių moterų komiteto vasario 15 d. Baltų namuose New Yorke surengė knygų, muzikos ir paveikslų parodą. Lietuvių grupei pirmininkavo R. Sidzikauskienė.

• Kovo 20 d. Rochesteryje koncertuos Čiurlionio ansamblis.

• Iš Lietuvos gautomis žiniomis kun. A. Šmulkštys, aktyviai dalyvavęs politiniame bei visuomeniniame gyvenime, esąs miręs 1950 m.

• Sausio 16 d. J. Budrys, Liet. gen. kons. New Yorke, Rochesteryje surengto Klaipėdos atvadavimo 32 metų minėjime laikė paskaitą. Surengė liet. karių Ramovės skyrius.

• Pranciškonai ir šiemet Kennebunk Port, Maine, rengia berniukams vasaros stovyklą, kuri numatoma atidaryti liepos 3 d. Stovykla tęsis iki rugpjūčio 14 d. Jau dabar pertvarkoma programa ir numatomi prityrę vadovai. Stovyklos reikalais rašoma šiuo adresu: Franciscan Monastery, Kennebunk Port, Maine.

• Čikagos liet. gydytojai Rašyt. Draugijos pakviesti literatūros premijos mecenatais už geriausią 1954 m. knygą. Knygą vertins patys draugijos nariai slaptu balsavimu.

• Montrealyje, kooperatiniais pagrindais, įkurtas liet. bankas "Litas". Į kūrimo iškilmes atsilankė 80 naujai įstojusių pajininkų.

AIDAI SKIRIA PREMIJĄ UŽ MOKSLO VEIKALĄ

1. Kultūros žurnalas "Aidai", leidžiami TT. Pranciškonų, skiria premiją už lietuvių mokslo veikalą, išspausdintą atskira knyga ar periodinėje spaudoje 1953 ir 1954 metais.
2. Premija, $500 sumoje, skiriama už humanistinių mokslų veikalą (teologijos, filosofijos, literatūros mokslų ir meno mokslo, istorijos, kalbotyros, geografijos, archeologijs, folkloro, visuomeninių mokslų ir k.).
3. Premija nebus skaldoma tarp atskirų autorių.
4. Autoriai arba leidėjai veikalus komisijai atsiunčia ligi 1955 metų kovo 1 dienos "Aidų" redakcijos adresu: A. Vaičiulaitis, 85-64 144 St., Jamaica 35, N. Y. Pažymėti, kad tai siunčiama premijos komisijai. Neatsiųsti veikalai nebus svarstomi.
5. Premijos sprendėjų komisiją sudaro: Tėv. dr. L. Andriekus, A. Bendorius, V. Čižiūnas, dr. A. Kučas, A. Vaičiulaitis.
6. Premijai galima siųsti ir suminėtų mokslų srities rankraščius.

AIDŲ GARBĖS PRENUMERATORIAI

Metinei prenumeratai 10 dol. prisiuntė šie skaitytojai: **A. Jautokaitė**, Chicago, Ill.; **kun. K. Juršėnas**, Chicago, Ill.; **kun. dr. K. Širvaitis**, Akron, Ohio; **J. Daukaitė**, Detroit, Mich.; **P. Leonas**, Chicago, Ill.; **kun. A. Lumas**, St. Anthony, N. Mex.; **dr. A. Šidlauskaitė**, Ottawa, Kanada; **prel. F. Bartkus**, Cleburne, Tex.; **M. Jankevičiūtė**, New York, N. Y.; **P. Laurinaitis**, Kenton, Ohio; **Ed. Karnėnas**, Bedford, Ohio; **kun. dr. J. Starkus**, Bayonne, N. J.; **G. Vasiliauskas**, Chicago, Ill.; **J. Klimas**, E. Chicago, Ind.; **Rev. P. Totoraitis**, Newark, N. J., **Rev. V. Radvinauskas**, Glenburn, No. Dak.

Redaguoja — **Antanas Vaičiulaitis**

Redakcijos nariai — **T. Leonardas Andriekus, O. F. M., Juozas Girnius, Alfonsas Nyka-Niliūnas**

Meninė priežiūra — **Telesforas Valius**

Leidžia — **Tėvai Pranciškonai**

Administracijos adresas — **Aidai, 680 Bushwick Ave., Brooklyn 21, N. Y.**

Dailininko adresas — **Telesforas Valius, 84 Pine Crest Rd., Toronto, Ont., Canada**

Redakcijos adresas — **Antanas Vaičiulaitis, 85-64 144th St., Jamaica 35, N. Y.**